

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВ У БЕРЕГІВЩИНІ НА ОСНОВІ
ФОТОМАТЕРІАЛІВ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ

БІРОВ АВАНДА-КІНГА ГЕЙЗІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма «Мова і література угорська»

Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»

Рівень вищої освіти: магістр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 96 / 02.10. 2023.

Науковий керівник:

Газдаг Вільмош Вільмошович

(доктор філософії, доцент)

Завідувач кафедри

Берегсасі Аніко Ференцівна,

зав. кафедри, доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

**Кваліфікаційна робота
ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВ У БЕРЕГІВЩИНІ НА ОСНОВІ
ФОТОМАТЕРІАЛІВ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ**

Рівень вищої освіти: магістр

Виконавець: студентка II -го курсу

Біров Аванда-Кінга Гейзівна

Освітня програма «Мова і література угорська»

Спеціальність 035 «Філологія» 035.071 «Мова і література угорська»

Науковий керівник: **Газдаг Вільмош Вільмошович**

(доктор філософії, доцент)

Рецензент: **Дудич Катерина Іванівна**

(доктор філософії, доцент)

Берегове
2024

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

NYELVEK FUNKCIONÁLÁSA A BEREKSZÁSZI JÁRÁS ÉLETÉBEN A
MÚLT SZÁZADI FOTÓANYAGOK ALAPJÁN

Magiszteri dolgozat

Készítette: Biró Avanda Kinga

MA II. évfolyamos magyar nyelv és irodalom
szakos hallgató

Témavezető: Dr. Gazdag Vilmos

(PhD, docens)

Recenzens: Dr. Dudics Katalin

(PhD, docens)

ЗМІСТ

I. ВТУП	6
1.1. Мета та ціль роботи	7
1.2. Гіпотези	8
1.3. Хід дослідження	8
II. ОБРОБКА ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	10
2.1. «Іміджнаука» в дослідженнях	11
2.2. Фотографія як джерело: межа автентичності, організації та випадковості	13
2.3. Методи інтерпретації фотографії	14
2.4. Аналіз великої кількості зображень: кваліфікація фотографій як джерел (сортування, класифікація, сегментація)	15
III. ДОЛЯ ЗАКАРПАТТЯ В МИНУЛОМУ СТОЛІТТІ	18
3.1. Історичні зміни – державні структури, які здійснюють владу над територією	18
3.2. Розвиток можливостей використання мови на Закарпатті в минулому столітті	27
3.2.1. Мовна політика на сьогоднішньому Закарпатті до 1918 року	29
3.2.2. Мовнополітичні прагнення Чехословаччини (1918–1939)	31
3.2.3. Мовна політика періоду Закарпатської влади (1939–1944 рр.)	33
3.2.4. Мовна політика Радянського Союзу (1945–1991)	35
3.2.5. Мовна політика України (1991-дотепер)	39
IV. ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВ У БЕРЕГІВЩИНІ НА ОСНОВІ ФОТОМАТЕРІАЛІВ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ	43
4.1. Аналіз сімейних фотографій у родичів і друзів	43
4.2. Аналіз фотографій, наявних в архівних джерелах та різних базах даних Інтернету	50
V. ВИСНОВКИ	91
VI. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	94
VII. РЕЗЮМЕ	100
VIII. ДОДАТКИ	103
IX. ДЖЕРЕЛО ФОТОГРАФІЙ, ЩО МІСТИТЬСЯ В РОБОТІ	104

TARTALOM

I. BEVEZETÉS	6
1.1. A munka tárgya, célja	7
1.2. Hipotézisek	8
1.3. A kutatás menete	8
II. SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA	10
2.1. „Képtudomány” a kutatásokban	11
2.2. Fénykép, mint forrás: a hitelesség, a megrendezettség és a véletlen határa	13
2.3. A fénykép interpretációjának módszerei	14
2.4. Nagyobb mennyiségű képek elemzése: a fényképek forrásként történő minősítése (rendezés, osztályozás, tagolás)	15
III. KÁRPÁTALJA SORSA A MÚLT SZÁZADBAN	18
3.1. A történelmi változások – a terület felett hatalmat gyakorló államalakulatok	18
3.2. A nyelvhasználati lehetőségek alakulása a múlt században Kárpátalján	27
3.2.1. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén 1918-ig	29
3.2.2. Csehszlovákia nyelvpolitikai törekvései (1918–1939)	31
3.2.3. A Kárpátaljai Kormányzóság időszakának nyelvpolitikája (1939–1944)	33
3.2.4. A Szovjetunió nyelvpolitikája (1945–1991)	35
3.2.5. Ukrajna nyelvpolitikája (1991-napjainkig)	39
IV. NYELVEK FUNKCIONÁLÁSA A BEREKSZÁSZI JÁRÁS ÉLETÉBEN A MÚLT SZÁZADI FOTÓANYAGOK ALAPJÁN	43
4.1. A rokonság és az ismerősi kör birtokában lévő családi fotók elemzése	43
4.2. A levéltári forrásokban és a különböző internetes adatbázisokban elérhető fényképek elemzése	50
V. ÖSSZEFOGLALÁS	91
VI. FELHASZNÁLT IRODALOMJEGYZÉK	94
VII. REZÜMÉ	100
VII. MELLÉKLETEK	103
IX. A SZAKDOLGOZATBAN SZEREPLŐ FOTÓK FORRÁSA	104

I. BEVEZETÉS

„Egy fotó megfellebbezhetetlen bizonyítéka annak, hogy egy bizonyos dolog megtörtént. A kép torzíthat; mégis mindig megmarad a föltevés, hogy létezik vagy létezett valami olyasmi, ami a képen látható” – írja Susan Sontag *A fényképezésről* c. könyvében. (Sontag 1977: 13)

A fotográfia megjelenésével egy új fejezet kezdődött el az egyetemes kultúrtörténet számára. Ez a találmány napjainkban az ember mindennapi életének részévé vált. Használata és alkalmazása széles körben elterjedt: képeket, s ezzel emlékeket, történelmet készítünk kameráinkkal. Ezeket a fényképeket néha kommentáljuk egy-egy idézettel, üdvözléssel, köszöntéssel vagy épp magán a felvételen találjuk meg a nyelv valamilyen részelemét.

Kárpátalja területe, illetve az itt élő lakosság nyelvhasználati szokásai számtalan kutatási lehetőséget kínálnak a szakemberek számára. Az elmúlt közel 30 év során számos szociolingvisztikai és kontaktológiai kutatás született. (Cserniczkó 2019, Gazdag 2019, Beregszászi Anikó 2018) Az utóbbi években vette kezdetét a terület jelenkori nyelvi tájképének vizsgálata is. (Karmacs 2018, Cserniczkó 2019, Hires–Máté–Tóth 2022) A nyelvhasználat vizsgálatának vannak azonban történelmi aspektusai is: ezek eddig elsősorban az írott anyagok tanulmányozásában merültek ki, ám jelenlegi kutatásom esetében a szakirodalmak vizsgálata számomra csak másodlagos lesz, kutatásom fő szempontját a fotóanyagok feltérképezése teszi majd ki. Vizsgálatom szempontjából a fotóanyagok a nyelv megismerését és felderítését szolgálják majd egy meghatározott területen belül.

A társadalomtudomány művelői körében konszenzus van arról, hogy egy fénykép, akárcsak egyéb vizuális bizonyítékok, az elsődleges források körébe tartozik. Ez segíti a történészeket a múlt rekonstrukciójában. A fényképeket ők szövegnek tekintik, akárcsak egy írott dokumentumot, ezt külső és belső forráskritikai szempontokból elemzik. (Pastor 2019: 105, Stemlerné 2009: 8)

Élesebb megvilágításba kerül a fotó elemzése, amikor azt szöveges leírás kíséri, mivel ez alapján a képet történelmi kontextusban is el tudják helyezni. (Pastor 2019: 106) Minden fénykép közös tulajdonsága, hogy a valóságnak egy pillanatát a tükörkép pontosságával rögzíti. Ezáltal hozzásegít a valóság megismeréséhez, tanúsítja a létezett vagy megtörtént dolgokat. (Bánffyné Kalavszky 1994: 125)

A fent leírtak, illetve a néprajzi vizsgálatok nyomán, a fényképek nyilván alkalmasak lehetnek a nyelvészeti kutatások forrásául is szolgálni. Mivel azonban a fénykép az eseményeknek, helyzeteknek csupán pillanatnyi leképezése, és nem képes az események háttérében meghúzódó összefüggéseket, törvényszerűségeket közvetíteni, más történelmi forrásokkal együtt tanulmányozva jutunk csak el a mind teljesebb történelmi igazsághoz. Esetünkben az említett történelmi források lehetnek például a Kárpátalja történelmét és nyelvpolitikai sajátosságait bemutató munkák.

A szociolingvisztikai kutatások révén már vannak információink arra vonatkozóan, hogy az egyes nyelvhasználati színtereken más „munkamegosztás” van a területen használt és beszélt nyelvek között. (Csernicskó 2022, Beregszászi–Karmacsi–Márku 2022) Amíg a privát nyelvhasználati színtereken elsősorban az anyanyelv használata dominál, addig a nyilvános szférában az államnyelv használata nagyobb mértéket ölt. A fényképek vizsgálata révén, akár csak egy kérdőíves kutatás során, több nyelvhasználati szintér kapcsán is vizsgálható a nyelvek funkcionálása. (Pastor 2019, Stemplerné 2009)

Jelen kutatásomban ezért ezeket a funkciókat és fórumokat vizsgálom. A témám rendkívül érdekes, az erről szóló és ilyen típusú kárpátaljai vonatkozású kutatások pedig még csak kibontakozóban vannak; a fényképek révén a nyelvek funkcionálása és elemzése azonban érdekesebb és alaposabb bepillantást adhat a kárpátaljai nyelvhasználatba.

1.1. A munka tárgya, célja

Magiszteri dolgozatom tárgya a nyelvek funkcionálása a Beregszászi járás életében a múlt századi fotóanyagok alapján.

Munkám célja bemutatni,

- az ikonográfiai elemek és történelmi szakirodalmak segítségével a nyelvek funkcionálását;
- a képek mennyire tökéletes kiegészítő vagy bizonyító elemük a szöveges narratíváknak és szakirodalmi forrásoknak;
- mennyi lehetőség rejlik a fénykép mint történelmi és nyelvi forrás kutatásában, felhasználásában;
- a nyelv színtereinek vizsgálata esetében az ikonográfiai források vizsgálata mennyivel “fontosabb”, mint az írottaké (lásd nyelvi tájkép kutatások);

- a korábban preferált, kizárólagos levéltári kutatások már nem adnak teljes képet a múlttól, így a fotók mennyire egészíthetik ki az ilyen jellegű kutatásokat és adhatnak teljes válaszokat a kutatási kérdésekre;
- a múltban készült fotók milyen nyelvi elemekről és megjelenésről árulkodhatnak.

1.2. Hipotézisek

A kutatással kapcsolatosan az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg:

- A) Az 1900-as évek első feléből kevesebb, a kutatás szempontjából releváns anyag fog rendelkezésre állni;
- B) A szovjet éra idején az orosz nyelv dominanciája figyelhető meg a nyilvános nyelvhasználati színtereken;
- C) A 80–90-es évekből gazdagabb forrásállomány áll majd rendelkezésre, s így a nyelvhasználattal kapcsolatosan is alaposabb információk nyerhetők.

1.3. A kutatás menete

A néprajzi vizsgálatokat, valamint több hasonló jellegű szakirodalmat alapul véve a fotóanyagok alkalmasak a nyelvészeti kutatások forrásául is szolgálni. Ebből kiindulva a kutatásomat alapvetően két fő irányból valósítottam meg:

- ❖ a rokonság és az ismerősi kör birtokában lévő családi fotók, azon belül is:
  - a születésnap fotók szövegei (például a torták felirata)
  - az iskolai és óvodai ünnepeken készült fotók feliratai
  - a különböző felvonulásokról készült fotókon megjelenő nyelvek
  - az esküvői fotókon előforduló szövegek (például a sátras lakodalmak vendégváró- és köszöntő táblái)
  - a keresztelői fotókon megjelenő nyelvek (például a tortákra írt nevek vonatkozásában)
  - a lakáson belül készült fotókon előforduló nyelvek (például a házi áldás vagy a könyvespolcon álló könyvek nyelve)
- ❖ levéltári forrásokban és a különböző internetes adatbázisokban elérhető fényképek, azon belül is:
  - az iskolai és óvodai ünnepeken készült fotók feliratai
  - a különböző felvonulásokról készült fotókon megjelenő nyelvek

- a városok és falvak nyilvános tereit bemutató fotók nyelve (utca névtáblák, a különböző intézmények feliratai, kirakatok és más plakátok szövegei)
- a kolhozélettel kapcsolatos fotók nyelvhasználata (például a szérűudvarokon megjelenő figyelmeztető és motivációs plakátok szövegei)
- képeslapok, üdvözlőlapok feliratai (azoknak nyomtatott és kéziratos elemei)

A kutatás során összesen 575 fénykép került elemzésre: ebből 63 darabot a rokonság és ismerősi körökből gyűjtöttem össze, 512 darabot pedig levéltári forrásokból és a különböző internetes adatbázisokban sikerült megvizsgálnom.

II. SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA

„A képek világában élünk. Festmények, szobrok, rajzok, lenyomatok, fényképek és filmek őrzik az adott korokhoz kötődő társadalmi, kulturális és antropológiai jelenségekről alkotott elképzeléseket és nézeteket.” (Pilarczyk–Mietzer 2000: 3)

A neveléstörténeti és nyelvi kutatásokban az utóbbi időkben nagy népszerűségnek örvend a fotóanyagok, ezzel együtt az életrajzokból származó források feldolgozása, különösen akkor, ha az adott időszakról kevés szakirodalommal találkozhatunk. (L. Menyhért 2008: 158) A történészek több évtizeden keresztül csak a levéltári kutatásokat preferálták, ám egyes szakirodalmak szerint, ezek napjainkra nem adnak teljes képet egyes történelmi szegmensekről, így a kutatások teljessége érdekében “vonták be” a fényképek elemzését is. Napjainkra ez még inkább igaz... Ha 20–50 év távlatában szeretnének majd valamilyen nyelvi vagy történelmi kutatást végezni a jelenlegi korszakokról, sokkal több fényképes dokumentum fog majd rendelkezésre állni, mint szakirodalmi forrás. Széchényi ezt már 2016-ban felfedezte, ezért írta egyik tanulmányában, hogy a 20. század esetében a források jelentős része már nem papíralapú dokumentum, hanem valamilyen fotográfiai elem. „Aki tehát a jelenkori történettel komolyan foglalkozik, és nem vizsgál más, csupán hagyományos forrásokat, az nem fogja megismerni a témájára vonatkozó történeti értékkel bíró releváns anyagok jelentős részét. Közülük is különös figyelmet érdemelnek a narratív források mellett a fényképek (és mozgóképek), mint történeti források.” (Széchényi 2016: 13–14)

Minden fénykép valamilyen kódot közvetít, szimbólumokat tartalmaz. (Gayer, 1998: 90) A fotóknak ezáltal lehet egy denotált üzenete, ami lefesti, mit ábrázol a kép, és lehet egy konnotált, mellék üzenete is, amely bemutathatja a kép időszakát, üzenetét. Az elemzés szempontjából a második néha fontosabb. (Sántha 2011: 61)

A hagyományos képi ábrázolásokkal ellentétben a fényképek sajátossága az, hogy olyan információkat is képes megőrizni, ami későbbi kutatások esetében releváns lehet, ám az akkor készült percben ez fel sem merül. (Stemlerné 2009: 7)

A fényképeknek mindemellett fontos szerepe van a közösségi és egyéni emlékezet megőrzésében is. (Mikonya: 2017: 64)

A fotográfiai elemek néha figyelemfelkeltőbbek az írásos forrásoknál. Gyurgyák szerint a történészek és nyelvészek számára pont ezért kell a képeket önálló forrásnak tekinteni, s ugyanúgy tanulmányozni, mint egy írásos információt. (Gyurgyák 2008: 9–10)

A fényképek történeti forrásként való felhasználására napjainkra egyre nagyobb az igény. Az erre alkalmazott „műfaj” azonban még nem lett kitalálva. A nagyobb képi vizsgálatok esetében így nagyon sok a munka és az elemzésre fordított idő, az információk begyűjtése, és más forrásokkal való összevetése. A kutatás jellegéből adódóan emiatt létezik viszonylag ilyen kevés kutatás a témában. „Napjainkban azonban a vizuális információ iránti igények egyre nőnek, ezért mind a nyelvészek és történészeknek, mind a fényképeket őrző intézményeknek fel kell készülniük erre az igényre és számolniuk kell vele.” (Stemlerné 1943: 173)

2. 1. „Képtudomány” a kutatásokban

Napjaink egyik alapvető technológiája, a fotográfia, a 19. század első felében történő feltalálása révén alakult ki és terjedt el. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 3)

A mostani, 20. századi és a klasszikus fényképészet között elmosódik a határ a kép és a világ, a szimuláció és realitás között, relatívvá válnak a tér és idő dimenziói. Ezen változásokra válaszol és reagál a tudomány a „képi fordulatokkal”, a tudomány képről szóló azon igényével, melyben kihasználhatók és elemezhetők a kép társadalomra vonatkozó adottságai. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 3)

Nagy az érdeklődés továbbá a fénykép és képtudomány interpretációjának módszerei iránt is, mely az utóbbi két évtizedben végbemenő változásokkal is összefüggésben lehet. „A fényképek módszertani hozzáférést biztosítanak, és lehetővé teszik a nemek története, a szimbólumkultúra vagy az antropológia új kérdés feltevéseinek összekapcsolását.” (Pilarczyk–Mietzer 2000: 3)

„Csak amióta a képeknek nincs helyük, azóta tudjuk ismét, hogy a képek nem csupán képek, de hely is kell nekik” – írja Hans-Georg Gadamer. A fényképek számának növekedése óta nehezen besorolható, hogy a régi és mostani képek elemzések tekintetében milyen tudományághoz is sorolhatók be. Korábban a művészettörténet feladata volt a fényképek elemzése, ám napjainkra egyre megosztóbb ez az álláspont, ugyanis a fényképeket alkalmazzák történelmi, pedagógiai és nyelvészeti kutatások elemzéséhez is. (Pusztai 2020: 32)

Müller szerint “a fénykép nem egyszerűen forrás, hanem használati tárgy is, különböző funkciókat rendelnek hozzá, miközben számos olvasata, jelentésrétege képződik”, így az tökéletes bármilyen nemű kutatás alapjaként. (Müller 20007: 1)

Ahhoz, hogy a fényképekben megtalálható tudástartalmakat feltárjuk, a 20. század elején Aby Warburg egy történeti kultúra- és képtudományt alapított, amely ma is minden

képelemzés alapját képezi. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 3) A szellem- és társadalomtudományok tudományágai, mint a történelem, a nyelvészet, etnológia és lassan két évtizede a neveléstudomány is megkezdte a már említett adaptálások vívmányait, s annak továbbfejlesztéseit. (Pusztai 2020: 33)

A fényképek a kultúra vizuális részét örökítik meg, valamint viszik tovább, azaz a közösségi és magánszférában a civilizáció műveltségét alkotja meg. A képek különböző információkat hordoznak és rejtenek magukban generációk egymás közötti viszonyáról, messzire menő növekedésekről és fejlődésekről. Az irodalmi szövegekkel ellentétben a fényképek nem a rendkívülit és a szokatlant örökíti meg, hanem a mindennaposat és a triviálist őrzi. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 4)

A fényképek elemzéséről és elemezhetőségéről azonban még mindig keveset tudunk: „komplex struktúrájuk miatt nem adott a túl gyors interpretáció lehetősége.” (Pilarczyk–Mietzer 2000: 4) A legfontosabb kérdés tisztázása az elemzés előtt, hogy a fényképek milyen mértékben tekinthetők dokumentumoknak és „bizonyítékoknak”, illetve mennyire megrendezettek, tehát milyen forrásértékkel rendelkeznek, beilleszthetőek-e a történeti- vagy neveléstudományi kérdésekbe. (Gombrich, 1982: 240–273, Pilarczyk–Mietzer 2000: 4)

A hamburgi Wehrmacht-kiállítás során vita alakult ki a fényképek hitelessége kapcsán, mely megmutatta, mennyire fontos a fényképek interpretációjának alapos megvizsgálása és kritikus eljárása, hogy az történeti forrásként szolgálhasson. Ez alapján a fénykép olyan minimális feltételeknek kell, hogy eleget tegyen, mint a hely, a dátum és fénykép keletkezésének összefüggései. Ez utóbbit akkor nagyon fontos figyelembe venni, ha a fényképet valamilyen történelmi esemény igazolására kívánjuk használni. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 4)

A nevelés- és társadalomtudomány számára a fényképek azért bírnak olyan jelentőséggel, mivel az maga nem egyértelmű: a fénykép tükrözni fogja a fényképészeti beállításokat, emellett a véletlen és nem szándékos elemeket is – a politikai, a kulturális, a szociális és a szubjektív élet nyomait. A kamera tehát rögzíteni fogja a számára objektív dolgokat, mely közben tartalmazhat olyan véletlenszerű elemeket is, melyről sem a fényképész, sem pedig a szereplő nem tud. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 4) Az utóbbi mondat tökéletesen vázolja a kutatásom egyik fő sajátosságát: sem a fényképész, sem a képen szereplők nem voltak tudatában annak, hogy az akkor készült képek ebben a korban milyen jelentőséggel bírnak majd egy nyelvészeti kutatás során. Néha pont ezek a véletlenszerű képelemek értelmezhetőek az esemény (esetében a nyelv) kommentárjaként.

A fényképek konzekvensen utalhatnak a kommunikáció és nyelv nonverbális/verbális részeire is, a valóságot pedig a vizuális részekre korlátozzák. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 4) Tagg szerint a fotók “nem a történelem bizonyítékai, ők maguk a történelem.” (Tagg 1993: 65)

A kutatók számára a legnagyobb kihívást Mikonya véleménye szerint a fényképek “megszólaltatása” jelenti. Szerinte ez azért olyan nehéz, mert minden egyes korrekt kép elemzésénél tudatában kell lenni az akkori élet ismeretanyagának, az akkori kor tudásának. Ám sokak tartják úgy, hogy e nehézségek ellenére is, a fényképek képesek az ember, emberi jellem és mindenség tanulmányozására, bemutatására. (Mikonya 2017: 65)

2. 2. Fénykép, mint forrás: a hitelesség, a megrendezettség és a véletlen határa

A terület multidiszciplinaritását jelzi az is, hogy a történettudományok és a filológiai tudományok is igyekeznek a képek vizsgálatát kutatásaikba bevonni. (Endrődy 2018: 1)

A bizonytalanság a fényképek alkalmasságáról és hitelességéről valószínűleg abból fakad, hogy a fényképeket sok ideig, csak, mint illusztrációt vették figyelembe, másrészt pedig néha csak a forráskritika nélküli bizonyítékként mutatták be. A fénykép vonzereje azonban azt sugallja, hogy valami, valamikor igenis volt, így a fényképészek is gyakran „megrendeztek” egy-egy fényképet. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 4)

Egyes szakirodalmak szerint “a fénykép egyszerre lehet forrása és eszköze is a történetírásnak.” Forrása, ha a kapott információt felhasználják, eszköze pedig akkor, ha magát a képet publikálják. A fényképek hajdani felhasználásának célját itt azonban már az olvasóban és nézőben az információ felkeltés céljának nevezik meg. (Kiss 2022)

Miközben a képzőművészeti és irodalmi alkotások a különlegeset ragadják meg, addig a fényképek a mindennapit, a figyelmen kívül hagyott részleteket: pl. egy mimika, egy testtartás vagy egy nyelv valamilyen részleme. A fénykép ebből adódóan többféleképpen értelmezhető, ami a vizuális okok mivoltában keresendő. “A vizuális jegyek egy képben egyesülnek, illetve abban a tényben, hogy egy kép az egyes részleteiben és mint egész egyidejűleg kerül átadásra abban az esztétikai minőségben, amelynél a tartalmat és a formát elválaszthatatlanul képként értelmezzük, a vizuális észlelés szabályai alapján.” (Pilarczyk–Mietzer 2000: 7)

Kiss András szerint (Kiss 2022) fontos kiemelni a fényképek hitelességét is, amit a kép elemzése kapcsán lehet megállapítani: pl. milyen szituációkat mutat a kép, tükrözi-e a fénykép készítésekor fennálló állapotokat; a beállítás mennyire lehetett manipulatív. A történészeknek olykor csak interjúk bevonásával nyílik lehetősége arra, hogy ezeket

megvizsgálják, vagy kiegészítő információkat gyűjtsenek. A fényképészetről szóló nyelvészeti kutatások esetében ugyanakkor felmerül a kérdés: mennyire fontos a kép hitelességét vizsgálnunk?

Stemlerné szerint a fényképeknek két specifikus tulajdonsága van: a tömegesség és hitelesség. Stemlerné továbbá azt is hangsúlyozza, hogy “amiről fénykép készült, az egykor volt, létezett. A fénykép dokumentáló, bizonyító ereje tehát kétségtelen.” (Stemlerné 1943: 171)

A képek hitelessége ezáltal elrendeli, hogy történeti forrásként kezeljük, használjuk, ám “tömegessége” megnehezíti gyűjtését, nyilvántartását, feldolgozását, vagyis azt a kutatómunkát, ami történeti forrássá teszi. “Már a folyamat első lépése, az egyes fényképek kiválasztása, kiemelése a történeti emlékek tömegéből, speciális szakmai tudást, jórészt vizuális jellegű társadalom-, technika- és kultúrtörténeti ismereteket kíván, és ennek része kell, hogy legyen bizonyos fotótörténeti és fotótechnika-történeti ismeretanyag.” (Stemlerné 1943: 171)

A fent említett szerzők és szakirodalmak mellett, Baigorri és több külföldi szerző is rámutatott különböző kutatásokban arra, hogy a fényképek igenis alkalmasak a történelmi forrásnak, feljegyzésnek. A szerző emellett arra is rámutat, hogy a fénykép az egyik legértékesebb és legelégesebb forrása a történelemnek, felhasználása azért történhetett olyan “félénken”, mivel az írott dokumentumokat tekintették biztos szakirodalmi forrásoknak. (Baigorri 2016: 167)

Styker azzal érvel, hogy a “fényképezés könnyen elérheti azt a rengeteg embert, akiknek élete általában nem szerepel sem irodalmi forrásokban, sem formális grafikai forrásokban.” (Styker 1940: 327). Ebből az irányból pedig kijelenthetjük azt, amit már Stemlerné (1943) és Mikonya (2017) is említett, hogy a fényképezéssel olyan információkat is felfedezhetünk az elemzés során, amivel a készítő és fényképen szereplő még csak tudatában sem volt (esetünkben a különböző nyelvi feliratok).

2. 3. A fénykép interpretációjának módszerei

A művészettörténeti kutatások esetében az művészeti interpretációk részére egy megérett módszer repertoár áll a rendelkezésünkre. A fényképek elemzése esetében azonban nem találkozhatunk ilyen módszerekkel. A folyamatosan növekvő és a fényképészet minden területére kiterjedő publikációk részére ennek eredményeképpen, kevés olyan kutatás létezik, amely a családi fényképeket, fiatalok fotóit dolgozza fel különböző aspektusokból. (Isherwood 1998, Pilarczyk–Mietzer 2000: 7) A kárpátaljai kutatások esetében is csekély

az ilyen vagy hasonló jellegű kutatások száma (a hivatkozások és szakirodalmak esetében is a legtöbb idegen nyelvű), így ezen terület és kutatási módszer újszerű a nyelvészeti területen.

Bár a fotók interpretálásához hiányzik egy kipróbált és elismert módszer az empirikus és történeti kutatások keretein belül, napjainkra a fotóelmélet részelemei bemutatásra kerültek Kemp által. (Kemp 1979: 83, Pilarczyk–Mietzer 2000: 8) Ez alapján a fotók sokoldalúságuk miatt hasznosíthatók, interpretálhatók. A fényképek elemzésekor azon tézisek és feltett kutatási kérdések is felbukkannak, melyeket nehezebben veszünk észre, ám a képek maguk hívják elő. Az interpretálás és kutatási kérdések elemzése során két módszertani lehetőséget kell figyelembe vennünk: ez az önálló és nagyobb képmennyiség elemzése, a kettő pedig kölcsönösen feltételezi egymást. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 8)

Sekula szerint a fényképek elemzése egy összetett folyamat, melyet befolyásol az általuk ábrázolt kontextus ismerete is. (Sekula 2003: 445)

2. 4. Nagyobb mennyiségű képek elemzése: a fényképek forrásként történő minősítése (rendezés, osztályozás, tagolás)

Ahogy egy irodalmi mű elemzésekor, úgy a képelemzés esetében is a fényképek műfajokat alkotnak, stílusokat és motívumokat képeznek, tehát elmondhatjuk róluk, hogy egyes képkonvenciók egy-egy időre jellemzőek. Ahhoz, hogy ezeket értelmezni tudjunk, különböző korszakokból és különböző készítőktől van szükségünk nagyobb mennyiségű képekre. A fényképek tömegkommunikációs jellegéből adódóan továbbá “meghatározott képhalmazok és ezeknek az állományoknak a heterogenitása tartalmi és történeti osztályozást kíván”, hogy ne önálló fotósorozatokat vagy felvételeket vizsgáljunk. A fotóelemzés során, a képi ábrázolás összetettsége miatt, az az első dolgunk, hogy megfelelően archiváljuk azt: meghatározzuk az eredetét és keletkezését. Ha nagyobb képelemzést akarunk végrehajtani, akkor az említett módszer nem elegendő; a fotószériák szembeállításához és összehasonlításához szükség van a fényképek valamely kritériumok szerinti osztályozására is. Ezek a kritériumok biztosítják a későbbiekben a fényképről megszerezhető minimum információkat, amely nélkül nem lehetne helyesen értelmezni a fényképeket. Emellett a nagyobb képmennyiségek legegyszerűbb és leghatékonyabb rendezési módszere egyes vizsgálatok szerint ez. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 8)

A fényképeket a keletkezési, a felhasználási és gyűjtési kontextusból származó nyelvi információk alapján sorolhatjuk be. Az ehhez szükséges információkat pedig a

képről nyerjük: vagy belső (motívumok, témák, stílusok) vagy pedig külső (hely, idő, felhasználás, készítő) tényezők alapján. Az hely és az idő lesz a képünk “kemény magja”, mivel nélkülük aligha lehet a képeket értelmezni és elemezni. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 8)

A fényképek osztályozása esetében a következő lépés, hogy “kép-adatbankba” soroljuk őket címszavak megadásával. Az adatbankba továbbá fel kell vennünk minden olyan információt, amely ismeretünkben áll a képről. Minden nagyobb társadalomtudományi kutatás esetében pedig címszókatalógus szükséges. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 8)

A külső osztályozási szempontok a fénykép társadalmi vagy történelmi vonatkozását tartalmazza, amelyek a következő (Pilarczyk–Mietzer 2000: 8–9):

Idő: empirikus kutatások eseteiben a fényképeket elegendő évszámok és időszakok szerint csoportosítani, mivel egy-egy körülhatárolt korszakhoz tudjuk rendelni. A neveléstudományi kutatásoknál ez azért nem jelent problémát, mivel a változások hosszas időközön keresztül mennek végbe, így a kisebb pontatlanságok nem relevánsak.

Hely: az idő mellett a fényképen szereplő hely is fontos, főként akkor, ha azt egy politikai időszakhoz vagy társadalmi rendszerhez tudjuk rendelni. – Kutatásom esetében a fényképek helye nem releváns, mivel mindegyik a beregszászi járásban készült, emellett az évszámok elegendőek ahhoz, hogy a fényképeket időszakokhoz, politikai vagy társadalmi rendszerekhez tudjam csoportosítani

Készítő: nagyobb számú fényképek elemzése esetében a fénykép készítője is jelentőséggel bírhat. A készítők esetében a szakirodalom három csoportosítást alkalmaz: magánjellelű, hivatásos, félhivatalos fényképészek. Mind a három más-más célt készül végrehajtani a fénykép elkészítése során. A magánfotósok esetében “kattogtatót” és ambiciózus amatőrt különböztetnek meg – számukra az adott hétköznapi pillanat megörökítése a cél, mindeközben pedig olyan információkat megragadva, melyek tudatában nem is volt. A hivatásos fényképész esetében is megkülönböztetjük a művészi- és sajtófotóst, míg az első a médium lehetőségeivel kísérletezik, a másodiknak mondanivalója is van a képpel. Végül a félhivatásos fényképészek “pedagógia ambíciókkal” rendelkező tanárok, szülők, nevelők, diákok stb. Ők más szándékot rendelnek a képekhez, mint a sajtó- vagy az iskolai fényképészek. Iskolai- és osztályfőnöki képek sorolhatók ide. (Starl 1995: 12–25)

Felhasználási cél: a kép készítőjével gyakran szoros összefüggésben van a fénykép keletkezésének eredete. Itt a következő kérdések merülnek fel, melyek segíthetnek az elemzés folyamatában is: Miért készült a fénykép? Megbízható-e? Megjelentették? Hogyan

használták? Hogy maradt fenn? A készítőkhöz hasonló megkülönböztetjük itt is a nyilvános, a félnyilvános és a magánjellegű fotókat. Nyilvános akkor, ha az publikálva jelent meg, magánjellegű akkor, ha egy családi albumba készült, félnyilvános pedig, ha az egy iskola albumhoz tartozik. Az osztályozás belső tényezőit magából a képből nyerjük: a kép témája, motívumok, stílusok, stb. Ehhez sokkal könnyebben hozzáférünk, mint a külső tényezőkhöz. A nagyobb állományok esetében a belső tényezők között is végeznek csoportosításokat a jobban tagolhatóság miatt, ám ez nem feltétlenül szükséges minden kutatás esetében. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 9)

A fényképek nagyon fontos források lehetnek a történeti kutatásokban, de fontos megérteni és értékelni őket a forrásértékük alapján. Az elemzésre alkalmas fotók olyan részletes és átfogó képet adhatnak a múltból, amely más forrásokkal nem érhető el. Azonban fontos figyelembe venni a kontextust és a fényképek készítési körülményeit is. Például a nyilvánosan publikált fotók lehetnek hivatalos események dokumentálása vagy szándékosan megkomponált képek, míg a titokban készült fényképek általában informálisabb helyzeteket örökítenek meg, és gyakran intimebb pillanatokot rögzítenek. A kutatás céljától függően választhatjuk ki a legmegfelelőbb fényképeket az elemzéshez. Például az iskolák nevelési módszereinek és körülményeinek vizsgálata során a tanárón, titokban készült fényképek lehetnek hasznosabbak a részletesebb betekintéshez, míg az épületekről és az iskolai eseményekről készült nyilvános fotók a közösségi események dokumentálásához adhatnak információkat. Fontos, hogy a kutatás során kritikusan értékeljük és összehasonlítsuk a különböző fényképeket, és ne csak azokat használjuk, amelyek az előítéleteinket vagy előzetes elképzeléseinket erősítik meg. A megfelelő források kiválasztása és azok kritikus elemzése kulcsfontosságú a megbízható és átfogó történeti kép kialakításához. (Pilarczyk–Mietzer 2000: 10, Stemplerné 1943, Mikonya 2017)

III. III. KÁRPÁTALJA SORSA A MÚLT SZÁZADBAN

3.1. A történelmi változások – a terület felett hatalmat gyakorló államalakulatok

A mai Kárpátalja területe 1919-ig nem alkotott önálló közigazgatási egységet, az Osztrák-Magyar Monarchia területeként az Északkeleti-Felvidék része volt a térség. (Molnár D. István 2021: 14)

Az első világháború végével az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után káosz alakult ki melynek következtében Kárpátalján politikai aktivizálódás következett be. A régió hovatartozását illetően népszavazásra nem került sor, így a népi (ruszin) tanácsok által ekkoriban kibocsátott nyilatkozatok, felhívások és petíciók együtteséből lehet informálódni. A polgári-demokratikus forradalom időszak alatt 1918 végén és 1919 elején sorra alakultak meg a politikai akarat kinyilvánítására a nemzeti tanácsok, amelyen megfogalmazták a szociális és nemzeti-kulturális követeléseiket, valamint Kárpátalja sorsával kapcsolatban állást foglaltak. Ezen tanácsok között a legbefolyásosabbak az eperjesi, a huszti és az ungvári népi tanácsok voltak, amelyek határozott álláspontokat fogalmaztak meg. (Vidnyánszky 2010: 39)

A tanácsok közül az eperjesi és ungvári ruszinok egy része a csehekkel való egyesülés mellett tették le a voksukat, míg a szolyvai ruszin tanács a szovjet-ukránokkal való egyesülést mellett foglalt álláspontot. Ezen idő alatt a magyarpárti ruszin tanácsok és szervezetek képviselői is tanácskozást tartottak Budapesten. A többség a kormánnyal való tárgyalás útján Magyarország határain belül szerette volna létrehozni a ruszinok autonómiáját. A hatalmon lévő Károlyi-kormány, Jászi Oszkár javaslatára, az autonóm ruszin terület megalakulásáról törvényt fogadott el. Az 1918. évi X. néptörvény Ruszka Krajna néven területi autonómiát biztosított a magyarországi ruszinok számára. Budapesten alakult meg a ruszka krajnai minisztérium, élén Szabó Oreszttel, Munkácson pedig a kormányzósági hivatal Stefán Ágostonnal az élen. (Dupka 2018: 130)

1919 januárjától azonban a helyzet megváltozott, ugyanis csehszlovák, román és ukrán alakulatok törtek be a területre. A Hucul Néptanács a galíciai ukrán politikai szervezetekkel való együttműködésnek köszönhetően 1919. január 8-án kikiáltotta Kőrösmezőn a Hucul Népköztársaságot. A Galíciából támogatott fegyveres felkelés eredménye az lett, hogy a Népköztársaság területét kiterjesztették a Rahói járásra, ám a román hadsereg ezt megállította. 1919 januárjának végén Huszton több ruszin község képviselője kimondta az Ukrán Népköztársasághoz való csatlakozást. (Szakál 2021: 406) Ez idő alatt 1919. január során megrendezésre került a párizsi békekonferencia. A

csehszlovák hadsereg az antant hatalmak beleegyezése által már 1919. január 12-ére elfoglalta a régió nyugati részét egészen az Ung folyóig terjedően, beleértve Ungvárt is. A román hadsereg 1919. január–március folyamán elfoglalta a régió keleti járásait, illetve a Felső-Tisza vidéket. A lépést azzal az indokkal magyarázták meg, hogy itt a lakosság zöme román, és az itt lévők Románia kötelékében szeretnének tartozni.

1919 márciusában kikiáltották a Magyar Tanácsköztársaságot, amely rövid életű, de jelentős esemény volt a magyar történelemben. A Tanácsköztársaság kikiáltása után a hatalmon lévő szociáldemokraták és kommunisták törekedtek arra, hogy gyorsan kiterjessék hatalmukat, és ez magában foglalta Kárpátalját is. A Tanácsköztársaság idején Kárpátalján is megkezdődött az új politikai rendszer kiépítése, ahol a helyi munkás- és parasztszervezetek hatalmat szereztek. Azonban, bizonyos területeket a csehszlovák és román hadsereg megszállt, és ez megakadályozta a Tanácsköztársaság teljes ellenőrzését a régió felett (Vidnyánszky 2010: 44–47) A Tanácsköztársaság alatt megalakult Ruszka Krajna területén a tanácsköztársaság helyi hatalmi szervei. A Ruszin Népbizottság elrendelte a beregi, ungi és máramarosi ruszin körzeti tanácsok lebonyolítását. „Az autonómia bevezetését április 16-án megzavarta és május 5-re szinte lehetetlenné vált a megindult román és utána a cseh intervenció miatt.” (Dupka 2018: 133) 1919 májusában, az eperjesi, ungvári és huszti ruszin tanácsok közös gyűlést tartottak, és létrehozták a Központi Orosz (Ruszin) Nemzeti Tanácsot. Ez a Tanács a ruszinok politikai szerveződése volt, amely azt a célt tűzte ki, hogy képviselje a ruszin nép érdekeit, és határozza meg a jövőjüket. A Tanács ezen a gyűlésen kimondta a Csehszlovákiához való "önkéntes" csatlakozást, ami azt jelentette, hogy a ruszinok többsége támogatta a terület Csehszlovákiához való csatlakozását. Ezután, 1919 augusztusában, a csehszlovák kormány lépéseket tett a polgári igazgatás megszervezésére Kárpátalján. Ennek a lépésnek a célja az volt, hogy a katonai közigazgatást polgári közigazgatás váltja fel, ami hosszabb távon stabilabb környezetet teremtené a területen. (Botlik–Dupka 1991: 22)

1919. szeptember 10-én a Saint-Germain-en-Laye-i szerződés értelmében Kárpátalját Podkarpatszka Rusz néven, az autonómia ígéretével, a Csehszlovák Köztársasághoz csatolták. (Fedinec 1999: 30–38) A békeszerződés értelmében Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyék nagyobb része képezte a területet. (Molnár D. 2021: 16) A szerződés alapján Eperjes és környéke Szlovákiához került, míg a Trianoni békeszerződés Máramarost a Tisza folyó vonalán kettéosztotta Csehszlovákia és Románia között. A vármegye területének kétharmada, amely tartalmazott tizennégy ruszin települést, Csehszlovákiához került. (Vidnyánszky 2010: 47) Hivatalosan 1919

szeptemberétől kapta meg a területet a csehszlovák állam, a katonai fennhatóság már ugyanazon év első felében megvalósult. 1919 novemberétől 1920 februárjáig, Kárpátalja adminisztrációját külön igazgatási struktúrák irányították a Csehszlovák Köztársaságon belül. Az első időszakban, amikor a csehszlovák hatóságok próbálták integrálni Kárpátalját a köztársaság területébe, a Direktórium irányította a területet. A Direktórium egy ideiglenes kormányzó testület volt, amelynek feladata az volt, hogy stabilizálja és irányítsa a területi ügyeket a csehszlovák hatóságok vezetése alatt, ezt követően pedig a kormányzói hivatal és az élén álló kormányzó biztosította a közigazgatást. (Szakál 2021: 419)

A versailles-i Nagy-Trianon-palotában 1920. június 4-én aláírták a Magyarországgal kötött békeszerződést, mely megerősítette a térség sorsát, a Csehszlovák Köztársasághoz való csatolását. A megállapodást követően a román hadsereg 1920. augusztus 30-án kivonult a térségről. (Fedinec 2010: 139)

Kárpátalja magyar lakossága egyedi módon érezte és éli meg az államváltás következményeit. A közigazgatás beosztás szerint a terület 4 zsupából állt: Ungvári, Munkácsi, Beregszászi, Máramarosi zsupa, majd 1921. október 15-én új közigazgatási beosztás lépett életbe, melynek értelmében a területet három nagy közigazgatási egységre lett felosztva: Ungi, Beregi és Máramarosi. (Molnár D. 2021: 17)

Az új politikai rendszer és társadalmi változások hatására az identitásuk és kultúrájuk megőrzése szempontjából különleges kihívásokkal néztek szembe. Az első időszakban a hivatalnokok és tisztviselők nem vállalták az új csehszlovák államra kötelező esküt. A zsupáni hivatalok 1919 decemberében rendeletileg hívták fel valamennyi köztisztviselő figyelmét, hogy 1920. január 4-ig kötelesek hűségescsüt tenni a Csehszlovák Köztársaságra. Ezt több hivatalnok is megtagadta. Többen kérelmezték a zsupáni hivataloktól, hogy Magyarországgal való békeszerződés aláírásáig ne kötelezzék őket az eskütételre. (Szakál 2021: 423–425) A forrásokból, a korszakot megidézö írásművekből is arra lehet következtetni, hogy a hűségescsü kérdését komoly feszültség övezte a kárpátaljai magyar közösség körében is. Azokat, akik letették, s így helyükön maradva egyrészt továbbra is biztosítani próbálták egzisztenciájukat, de ezzel együtt biztosították a magyar jelenlétet a közigazgatásban, gyakran érte a korszak közbeszédében a „megszálló hatalommal” való együttműködés vádjá. Azok előtt, akik megtagadták, általában két út állt: vagy elhagyták Kárpátalját, és főként az anyaországban kerestek boldogulási lehetőséget, vagy más megélhetés után néztek Kárpátalján. (Szakál 2021: 423–425)

A megnövekedett "ruszinok" politikai öntudata és az önálló érdekképviseleti szándékuk olyan változásokat hozott a régió politikai dinamikájában, amelyekkel a magyar értelmiség

korábban nem számolt. A magyar értelmiség szemszögéből nézve ez lehetett egy váratlan fejlemény, különösen egy olyan időszakban, amikor a területi és etnikai politikai hovatartozás kérdéseiben a nemzetek közötti versengés gyakran előtérbe került. Az értelmiség számára az lehetett az érthetetlen, hogy a "ruszinok" nem kívánták a magyar politikára támaszkodni, hanem inkább saját érdekeiket és identitásukat kívánták képviselni. (Fedinec 2008: 42)

A lakosság és társadalom összetétele is megváltozott. Folytatódott a század elején megindult kivándorlási hullám, aminek következtében mind a magyarok, mind a ruszin lakosok száma csökkent. Egyes becslések szerint az 1918 és 1924 közötti időszakban 18 600 magyar nemzetiségű lakos hagyta el a vidéket. A népességszám növekedése egyes területeken a cseh hivatalnokok és katonaság betelepülése (főként a városokba) és a terület keleti részének magasabb népszorulatával magyarázható. (Molnár D. 2013: 37–38)

A nemzetiségi összetétel a két népszámlálás között jelentősen módosult. Az 1910-es népszámlálásból levont következtetés során a magyarok aránya 184 789 volt, viszont drasztikusan elkezdett csökkenni a száma: 111 052 főre. Ez azzal magyarázható, hogy a magyar anyanyelvű és magát magyarnak valló, de izraelita vagy görögkatolikus vallásúak zsidóként vagy ruszinként lettek elkönyvelve. (Molnár D. 2013: 37–38)

Jelentős volt a Trianon után az anyaországba áttelepültek száma is. Ugyanakkor sok Kárpátalján maradt magyartól meg lett tagadva a csehszlovák állampolgárság, külföldinek lettek nyilvánítva, így nem szerepelhettek a nemzetiségi statisztikában. Az ukránok száma ekkor 372 278 volt (60,9 %), a zsidóké 80 117 (13,1 %). A „csehszlovákok” száma közel a háromszorosára, 19 632 főre (3,1 %) nőtt, ami nem a természetes szaporulatnak, hanem elsősorban a cseh nemzetiségű hivatalnoki és vezető réteg betelepülésének az eredménye volt. (Molnár D. 2013: 39)

A következő jelentős változás a térségen az első bécsi döntés indította el. A bécsi döntés előtti napokban október 9-én megalakult Kárpátalján az autonóm kormány melynek miniszterelnöke Bródy András volt. (Botlik–Dupka 1991: 44) A müncheni egyezmény záradékában lévő javaslat által 1938. október 9-13 között Komáromban rendezett magyar-csehszlovák tárgyalásokon jelen volt a térség képviselője is. (Fedinec 2015: 97) A tárgyalás félbeszakadt, mivel Csehszlovákia nem tudta elfogadni a magyar követeléseket, mely szerint az 1910. évi népszámlálás alapján abszolút többségben magyarlakta területeket visszacsatolását, népszavazás útján a vegyes lakosságú területeken, a többi nemzetiség számára pedig önrendelkezési jogot követelt a magyar diplomácia. Csehszlovákiának felrótta Magyarország, hogy nem hajlandó engedményeket tenni, így

Olaszországhoz és Németországhoz fordult, hogy a döntést meghozzák. Az ítéletet végül 1938. november 2-án tüzték ki. (Vehes–Tokar 2010: 93)

Mindeközben Bródy Andrást, október 26-án hazaárulás vádjával letartóztatták, helyére Avgusztin Volosin került miniszterelnöki pozícióra. (Fedinec 2008: 172) Az első bécsi döntés napján az új kárpátaljai miniszterelnök, Volosin elutazott Bécsbe, ahol a döntés megszületett. (Vehes–Tokar 2010: 93) A döntést követően Kárpátalja magyarlakta területei (Ungvár, Munkács, Beregszász) újra az anyaország részei lettek. (Szőlösi 2021: 457) Az első bécsi döntés következtében visszakerült határ menti magyarlakta területeket a történelmi vármegyékbe integrálták. Az 1938-as területrendezés eredményeként az Ungvári járás az Ungvár székhelyű Ung vármegyéhez, míg a Beregszászi, Munkácsi és Tiszaújlaki járások a Beregszász székhelyű Bereg és Ugocsa egyesített vármegyéihez kerültek. (Fedinec 2010: 162) A visszakerült területen azon nyomban militarizált övezetté változott, ahol a katonai közigazgatás lépett érvényben. (Szőlösi 2021: 468) Volosin kárpátukrán államát, melynek új központja Huszt lett, a hitleri Németország konzuli képviselőlet fenntartásával ismerte el.

1938. november 22-én Prágában jóváhagyták a Podkarpatszka Rusz autonómiájáról szóló alkotmánytörvényt. (Fedinec 2002: 26) Ezt követően november 25-én a Volosin-kormány rendeletet adott ki, melyben az ukrán nyelvet tette hivatalos államnyelvvé. (Vehes–Tokar 2010: 100)

1939 márciusában, Szlovákia függetlenségi nyilatkozatának napján, Volosinban Kárpáti-Ukrajna önállóságát hirdették ki. Ez az esemény a kárpátaljai ukránok válasza volt Szlovákia függetlenségi nyilatkozatására és az Ukrajnához való tartozásuk érzésére. Azonban a helyzet gyorsan változott, mivel Németország, aki támogatta Szlovákia függetlenségét, nem reagált az önálló Kárpáti-Ukrajna kikiáltására. Ezután Magyarország, amely már korábban is területi igényeket fogalmazott meg Kárpátalja tekintetében, kihasználta a lehetőséget, és katonai úton elfoglalta a területet. A határkiigazítás március 18-án fejeződött be, amikor Kárpátalja teljes egészében ismét Magyarország fennhatósága alá került. Ez az esemény egyike volt azoknak a politikai és területi változásoknak, amelyek a második világháború előtti időszakban jellemzőek voltak a régióra, és jelentősen befolyásolták Kárpátalja lakosságának sorsát, identitását és kultúráját. (Beregszászi–Csernicskó 2003: 110)

Az 1939-es területrendezés során a Bereg és Ugocsa vármegyéket szétválasztották: a Beregszász székhelyű Bereg vármegye a Beregszászi és Munkácsi járásokat foglalta magába, míg a Nagyszőlős székhelyű Ugocsa vármegye a Nagyszőlösi és Máramarossziget

székhelyű Máramaros vármegye Técsői járását tartalmazta Kárpátalja területéről. Az 1939 márciusában visszafoglalt területeket pedig az Ungvár székhelyű Kárpátaljai Kormányzóság koordinálta, mint elkülönült közigazgatási területet a vármegyerendszeren kívül. (Fedinec 2010: 163)

A visszafoglalt területeken közigazgatási kirendeltségeket hoztak létre: Ungi, Beregi és Máramarosi közigazgatási kirendeltséget. Június 22-től pedig a terület hivatalos megnevezése – Kárpátaljai Kormányzóság lett. (Molnár D. 2013: 45–46) A visszacsatolt Kárpátalja területén ideiglenesen katonai közigazgatást vezettek be. Ezután katonai polgári közigazgatás váltotta fel 1939. július 7-én, az élen kormányzói biztos állt, akit Magyarország kormányzója, Horthy Miklós nevezett ki.

A posztot először Perényi Zsigmond, majd Kozma Miklós és Tolmácsi Vilmos Pál, végül Vincze András töltötte be. (Botlik–Dupka 1991: 48) Magyar lett a közigazgatás hivatalos nyelve, de a magyar-orosz kettős nyelvhasználat is elfogadott volt. Visszacsatolást követően megszűntek a kisebbségi intézmények, sajtószervek és fórumok, melyeket a csehszlovák idők során hoztak létre. (Sütő 2011: 72) A bevezetett polgári közigazgatás átmeneti volt az autonómia létrejöttéig. Számos gondolatok születtek az autonómia kérdéssel kapcsolatban, azonban egyiket se sikerült a gyakorlatba megvalósítani. A kárpátaljai vajdasággal kapcsolatos tervezett Teleki Pál miniszterelnök 1940 augusztusában visszavonta.

A második bécsi döntés megszületésekor a korábban kialakított közigazgatási beosztást az ősz folyamán módosítani kellett, melyre azért volt szükség, mert a máramarosi területek trianon után román kézre került és miután újra visszatért Magyarországhoz, a közigazgatási beosztás is átalakításra szorult. (Szőlős 2021: 473–474) Az élet viszont 1941-es év során megváltozott. Németország 1941. június 22-én megtámadta a Szovjetuniót, Magyarország pedig tartózkodott a hadba lépéstől. Azonban június 26-án ismeretlen felségjelzésű repülőgépek bombázták Kassát, valamint Rahó közelében szintén egy magyar vonatszerelvényt ért bombázás. Az akkori vélemények szerint a szovjetek bombáztak. Horthy Miklós kormányzó válaszul június 26-án bejelentette, hogy az ország hadiállapotba lépett a Szovjetunióval.

Kárpátalja 1941 nyarától felvonulási területté vált a Szovjetunió ellen. Ez évtől országszerte így Kárpátaljáról is behívták a sorköteles katonákat, hogy a náci Németország oldalán harcoljanak. Hadműveleti területté 1944 áprilisától lett nyilvánítva Kárpátalja, valamint tavasz során megkezdődött a zsidók deportálása is a térségen. 1944. július 3-án a pártok tevékenységét megtiltották. Az események 1944 áprilisa és októbere között

felgyorsulnak. (Sütő 2011: 73) Az ősz folyamán három hatalom küzdött egymással, hogy befolyást gyakoroljanak az itt élő lakosságra: a területen megalakuló népi bizottságok, a szovjet Vörös Hadsereg parancsnoksága és a csehszlovák adminisztráció visszatérő hivatalnokai. (Fedinec 2008: 220) A térségbe 1944 októberében vonult be a 4. Ukrán Front, és a hónap végére gyakorlatilag megtörtént a vidék teljes megszállása Csap kivételével, amit a legtovább, november végéig tudtak védeni a magyar honvédség alakulatai. Kárpátalja végül 1944. november végén került véglegesen szovjet kézre. (Molnár D. 2021: 501)

Mindeközben a szovjeteket követve a csehszlovákok is megérkeztek Husztra 1944. október 27-én. Ezután Kárpátalját két körzetre osztották fel: Kárpátalja délnyugati részét csehszlovákok Huszt központtal, a többit a Szovjetunió irányította Ungvár központtal. (Molnár D. 2021: 503) Azonban a 4. Ukrán Front Katonai Tanácsa 1944. november 12-én ülésezett, ahol meghozták az akkor még szigorúan titkos 0036. számú határozatot, amelyben elrendelték a területen élő 18–50 éves korú német és magyar nemzetiségű hadköteles személyek összeírását, majd ezt követően külön osztagokban, listák szerint, konvoj alatt hadifogoly-gyűjtőhelyretörténi irányítását. Másnap, november 13-án Kárpátalja-szerte falragaszok jelentek meg a Városparancsnokság 2. számú parancsa címmel, amely minden nagyobb településen hirdette a 18–50 év közötti magyar és német nemzetiségű férfilakosság jelentkezési kötelezettségét. (Molnár D. 2021: 501)

A folyamatban, melynek során Kárpátontúli Ukrajnát egyesítették a Szovjetunióval, fontos lépcsőfok volt a kommunisták által 1944. november 19-ére Munkácson összehívott első kárpátaljai pártkonferencia is. A konferencián megalakították Kárpátontúli Ukrajna Kommunista Pártját, kikiáltották Kárpátontúli Ukrajna függetlenségét, amely határozatot fogadott el „Kárpátontúli Ukrajna újraegyesítéséről Szovjet-Ukrajnával”, valamint a népbizottságok kongresszusának összehívásáról. A kongresszus után azonnal megkezdődött Kárpátalja szovjet típusú átalakítása. (Dupka György 2012: 36) Pár nap múltán, 1944. november 26-án ült össze a Népbizottságok Első Kongresszusa a Munkácson található „Пepemora” (Győzelem) moziba, amely során a 663 küldött elfogadta a kiáltványt „Kárpátontúli Ukrajna Szovjet-Ukrajnával való újraegyesüléséről”. (Fedinec–Vehes–Molnár D.–Molnár–Osztapec–Tokar–Oficinszkij–Cserniczkó 2011) Innentől már a csehszlovákoknak nem lehetett semmi beleszólása a terület hovatartozását illetően. A szovjet-csehszlovák egyezmény aláírására 1945. június 29-én került sor, mely során eldőlt Kárpátalja sorsa, hogy Kárpátalja szovjet fennhatóság alá került. Az egyezményt november 22-én csehszlovákok, majd november 27-én a szovjetek ratifikálták.

(Fedinec 2008: 221) 1946. január 22-én a Szovjetunió Legfelsőbb Tanács elnöksége által kelt rendeletben Kárpátontúli Ukrajnát az Ukrán SZSZK Kárpátontúli területének nyilvánították. (Molnár D. 2021: 506)

A lakosság összetételében változások történtek a térségen. Az értelmiség elmenekült Magyarország és Csehszlovákiába. Még a munkácsi kongresszus előtt a 18–55 év közötti magyar és német férfi lakosságot a szovjet katonai parancsnokság három napos munkára kötelezte, de valójában a szolyvai gyűjtőtáborba, onnan pedig szibériai lágerek kerültek, ahol a többség elpusztult, s az életben maradtak is csak évek múlva térhettek haza. A német lakosság elmenekült vagy a szovjetek kitelepítették őket Kárpátaljáról. A románokat moldovánokká nyilvánították, a latin betűs írásról át kellett térniük a cirill betűsre, ami csak a '90-es években változott meg. A ruszinokat nem ismerték el önálló nemzetiségnek, ukránokként jegyezték be őket. A migráció következtében egyre számottevőbb lett az orosz lakosság. 1946-ban a 775.116 fős összlakosságból 527.032 ukrán, 134.558 magyar, 72.176 orosz, 12.420 román, 6.998 zsidó, 2.774 cseh, 2.338 német lakost tartottak nyilván. A szovjet szférához került Kárpátalja területén legfontosabb teendő az államosítás volt. Megszüntették a magántulajdont, minden az állam kezébe került. A mezőgazdasági termelés formája a kolhoz lett (kollektív gazdaság), ahova mindenkinek kötelező volt belépni. Az oktatással kapcsolatban nem szűnt meg a magyar nyelvű oktatás, viszont csak elemi szinten folyt az anyanyelvű oktatás. Az egyházak ezen időszak során nehéz időket éltek át. Mivel maga az ország ateista volt, így tiltásra lettek ítélve. Számos papot elhurcoltak a gulágokra, a vallásgyakorlás visszaszorult. Nem járhatott templomba magasabb beosztású személy, tanár, párttag stb. nem tarthattak egyházi esküvőket és keresztelőket. Az egyházi vagyon ebben az időszakban állami tulajdon lett. (Fedinec 2008: 221–222)

Nagy változások csak az utolsó szovjet pártfőtítkár Mihail Gorbacsov éveiben kezdődtek, amikor meghirdette a nyíltság és az átalakítás politikáját, mely elsodorta a Szovjetuniót. A tagköztársaságok elkezdtek kiválni és önálló államot alkotni, mint ahogyan Ukrajna is 1991-ben megtette ezt a lépést. Önálló politikai szervezet nem is volt eddig Kárpátalján, majd csak az 1989-ben megalakult legnagyobb létszámú érdekvédelmi szervezet, a KMKSZ (Kárpátalja Magyar Kulturális Szövetség) jött létre, mely a helyi magyarság képviselőjét kulturális és politikai téren egyaránt feladatnak tartja. (Fedinec 2008: 346)

1991-ben, a Szovjetunió összeomlása után, Kárpátalja Ukrajna része lett, és azóta az Ukrán Köztársasághoz tartozik. Ez az időszak ismét más típusú közigazgatási struktúrát

hozott magával, amely az ukrán állam szabályozó keretei szerint működik. (Molnár D. 2013: 47)

Mindezek az időszakok jelzik Kárpátalja gazdag történelmi és politikai örökségét, valamint a közigazgatási struktúrák sokszínűségét és változásait. Molnár D. 2013: 48)

Csernicskó István Fények és árnyak című könyvének Előszó helyett fejezetében egy táblázatban összeszedve mutatja be Ukrajna, azon belül Kárpátalja elhelyezkedéseinek összegző történetét:

1. Táblázat: “A régió politikai-közigazgatási státusa 1867–2011 között”

(Forrás: Csernicskó 2019: 9)

Állami hovatartozás	Időszak	A régió megnevezése	A régió hovatartozását befolyásoló nemzetközi szerződések	A régió státusa
Magyar Királyság (az Osztrák–Magyar Monarchián belül)	1867–1918	Nincs saját megnevezése (Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros vármegye, illetve Szatmár és Szabolcs megye néhány községe)	1867. évi szerződés (kiegyezés) az Osztrák–Magyar Monarchia létrejöttéről.	Földrajzi és közigazgatási értelemben nem egységes régió; a Monarchián belül társország Magyar Királyság négy önálló vármegyéje.
(első) Csehszlovák Köztársaság	1919–1938	Podkarpatszka Rusz (Podkarpatská Rus, Подкарпатська Русь), Ruszinszkó	Saint-Germaini szerződés (1919.IX.10.), Trianoni békeszerződés (1920.VI.4.).	Korlátozott jogkörű, csak elméletben létező autonómia.
(második) Cseh-Szlovák Köztársaság	1938– 1939	Podkarpatszka Rusz (Podkarpatská Rus, Подкарпатська Русь), Ruszinszkó	Első bécsi döntés (1938.XI.2.).	Autonóm terület a föderatív Cseh-Szlovákián belül (az első bécsi döntéssel Magyarországhoz 1938-ban visszacsatolt déli területekre nem terjedt ki).
Kárpáti Ukrajna	1939. III.	Kárpáti Ukrajna	Katonai akció	Magát

	14–15.	(Карпатська Україна)	(1939.III.14–18.).	függetlennek kikiáltó, ám a nemzetközi közvélemény által el nem ismert miniállam.
Magyar Királyság	1939– 1944	Kárpátaljai Kormányzóság	Első bécsi döntés (1938.XI.2.). Katonai akció (1939.III.14–18.), második bécsi döntés (1940.VIII.30.).	“Ideiglenes” központi igazgatás az autonóm státus megadásáig (a Kárpátaljai Vajdaságnak nevezett ruszin autonómia nem jött létre).
Kárpátontúli Ukrajna	1944. XI. 26.–1946. I. 22.	Kárpátontúli Ukrajna (Закарпатська Україна)	Nincs ilyen egyezmény	Átmeneti államalakulat, nemzetközi elismertség nélkül.
Szovjetunió	1946–1991	Kárpátontúli terület (Закарпатская область)	Szovjet–csehszlovák egyezmény (1945.VI.29.).	Semmilyen önállóságot nem élvező egyszerű közigazgatási egység (megye) az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságon belül.
Ukrajna	1991-től	Kárpátontúli terület (Закарпатська область)	A Szovjetunió megszűnéséről és a Független Államok Közössége megalakulásáról szóló egyezmény (1991.XII.7.).	Semmilyen önállóságot nem élvező egyszerű közigazgatási egység (megye) a független Ukrajnán belül.

3.2. A nyelvhasználati lehetőségek alakulása a múlt században Kárpátalján

Kárpátalja történelme és kulturális háttere rendkívül gazdag és változatos. A terület sokszínűsége és kultúrája azon múltó történelmi fordulatoknak köszönhető, amelyek során a régió különböző államok és politikai rendszerek fennhatósága alá került. Kárpátalja

története során többször is változtak a fővárosok, a pénznemek és a hivatalos nyelvek, amelyek mind hozzájárultak a terület sokszínűségéhez és kulturális gazdagságához. Az olyan történelmi események, mint az első és második világháború, valamint a különböző országokhoz tartozó politikai rendszerek váltakozása mind megváltoztatták Kárpátalja társadalmi és kulturális arculatát. Ezen változások következtében Kárpátalja különböző etnikai és nyelvi csoportok otthona lett, amelyek különböző kultúrákat és hagyományokat hoztak magukkal. Ez a gazdag és sokszínű kulturális örökség teszi Kárpátalját egyedülálló helyszínné a nyelvi- és történelemtudományi kutatások számára. (Csernicskó 2019: 14)

Kutatásomhoz nyelvészeti és történelmi forrásokkal alátámasztva igyekszem megadni az elemzéshez szükséges releváns információkat, mint például az akkor elfogadott és használatos nyelvek színes tónusa. A következő összefoglaló táblázatból megtudhatjuk, hogy Kárpátalja területi hovatartozásakor, az adott időszakokban, melyik nyelv volt az államnyelv és regionális szinten melyiket alkalmazták:

2. Táblázat: “A hivatalos nyelv funkcióit betöltő nyelv(ek) országos, regionális és helyi szinten a mai Kárpátalja területén (1868–2020) “

(Forrás: Csernicskó, Hires-László, Karmacsi, Márku, Máté, Tóth-Orosz 2020: 27)

	Országos (birodalmi) szinten	Regionális szinten	Helyi (települési) szinten
Magyar Királyság (Osztrák–Magyar Monarchia részeként)	német	magyar	a helyi többség nyelve
(Első) Csehszlovák Köztársaság	csehszlovák	csehszlovák, ruszin	a csehszlovák mellett az a nyelv, melynek beszélői elérték a 20%-os arányt
Cseh-Szlovák Köztársaság	csehszlovák	csehszlovák, ruszin	az a nyelv, melynek beszélői elérték a 20%-os arányt
Kárpáti Ukrajna	ukrán	ukrán	ukrán
Magyar Királyság	magyar	magyar, magyar-orosz (ruszin)	magyar, magyar-orosz (ruszin)
Kárpátontúli Ukrajna	orosz, ukrán	orosz, ukrán	orosz, ukrán
Szovjetunió	orosz, ukrán	ukrán	orosz, ukrán

Ukrajna (1991–2012)	ukrán	ukrán	az ukrán mellett annak a nemzeti kisebbségnek a nyelve, amelynek aránya meghaladja az 50%-ot
Ukrajna (2012–2018)	ukrán	ukrán, magyar	az ukrán mellett az a nyelv, mely anyanyelvi beszélőinek aránya eléri a 10%-ot
Ukrajna (2019-től)	ukrán	ukrán	ukrán

Csernicskó, Hires-László, Karmacsi, Márku, Máté és Tóth-Orosz összefoglaló táblázatából tehát kiderül, hogy az elmúlt száz évben a Kárpátalján a használatos nyelvek jogi státusza többször is változott. Emellett, a száz év alatt nem volt egy olyan nyelv sem, mely egy és állandó maradt volna: a hivatalos nyelv is 6 alkalommal változott, amit az alkalmazkodás kényszere hozott a régióra. A táblázat továbbá tökéletesen szemlélteti, hogy a nyelvek közötti hierarchia is folyamatosan változott. Egészen a Kárpáti Ukrajna megalakulásáig az államok lehetővé tették Kárpátalja számára, hogy regionális és/vagy helyi szinten a kisebbségi nyelvek is használhatók legyenek hivatalos nyelvként. Ezt követően a kisebbség nyelv használata igen változatos volt: Ukrajna létrejöttkor a 2012-es nyelvtörvény kedvező irányú változást mutatott, ám 7 évvel később, a 2019-es ukrán államnyelvi törvény megvonta a magyar nyelv regionális hivatalos nyelvi státuszát, azóta hivatalos nyelvként csak az államnyelv használatos (bővebben: Ukrajna nyelvpolitikája rész). (Csernicskó, Hires-László, Karmacsi, Márku, Máté, Tóth-Orosz 2020: 25–27)

A következő részben Kárpátalja területének nyelvpolitikai céljai és törekvései kerülnek bemutatásra, a különböző időszakoknak és nyelvpolitikai helyzeteknek megfelelően.

3.2.1. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén 1918-ig

A kiegyezést, 1867-et, követően létrejött a soknemzetiségű Osztrák-Magyar-Monarchia, ahol az államszervező magyarság nem volt többségben, Magyarország lakosságának pedig még a fele sem volt magyar anyanyelvű. A magyar nyelv szerepe és biztosítása ennek ellenére nagyon fontossá vált a politikai életben. (Csernicskó 2013: 64)

A kormány 1868-ban a nemzetiségi egyenjogúságú tárgyaláson elfogadta a magyar nyelvet, mint államnyelvet, a magyarországi nemzetiségek azonban nem fogadták ezt nagy örömmel, mivel ekkor már mindenki kitörő erővel indult a nemzetté válás útján. (Csernicskó 2013: 64-66)

A közoktatásban a nyelvi jogokat az 1868. évi XXXVIII. tc. szabályozta. Az 58. § többek között kimondta, hogy minden tanuló anyanyelvén kapja meg oktatását, ha az a nyelv „a községben divatozó nyelv egyike.” A törvény továbbá biztosította a kisebbségek számára a felekezeti iskolák alapítását is, így például a ruszin gyerekek számára felekezetük gondoskodott az oktatási rendszer megszervezéséről. A magyar nyelvet ebben az időszakban az elemi iskolákban nem kellett hivatalosan oktatni. (Nádor 2011a: 37, Csernicskó 2013: 68)

Trefort Ágoston 1879-ben kötelezővé tette az államnyelv oktatását, valamint a magyar nyelven folyó tanításhoz megfelelő szintű ismeretét a tanítók számára. (Nádor 2011a: 37, Csernicskó 2013: 68–69). A törvény bevezetését a kölcsönös érintkezés és megértés céljával indokolta, valamint azzal, hogy a kisebbségek saját érdeke az államnyelv ismerete, a jogszabály bevezetése nem a saját anyanyelvük használatától fosztja meg őket, csak azok számát növeli. (Nádor 2002: 78–79, 2011a: 38–39, Csernicskó 2013: 67–69)

A középiskolákban 1883-ban tették kötelezővé a magyar nyelv és a magyar irodalom, mint fontos ideológiai tárgy tanítását. Az óvodákban 1891-ben írták elő, hogy a nem magyar anyanyelvű gyerekek megismertessék a magyar nyelvvel. (Nádor 2002, 2011a, Csernicskó 2013: 67)

1908-ban Lex Apponyi rendelete kéttannyelvűvé alakította át a magyarországi állami iskolákat. Előírta egyes tárgyak (történelem, földrajz, állampolgári ismeretek) magyarnyelvű oktatását, illetve azt, hogy az elemi oktatás végére a diákok számára el kell érniük a magyar nyelvből egy meghatározott szintet. (Nádor 2011a: 41–42, Csernicskó 2013: 68)

A magyar nyelv ilyen jellegű oktatása miatt a korabeli Északkelet-Magyarországon (Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros megyékben) is fokozatosan nőtt a magyart, mint anyanyelvet beszélők aránya. 1890 és 1910 között mind a négy megyében csökkent a nem magyar nyelvű lakosság aránya. (Csernicskó 2013: 70)

A 19. és 20. században Magyarországon a ruszin nyelvű oktatás hiánya jelentős kihívást jelentett a ruszin közösség számára, mivel ez korlátozta az anyanyelvű oktatáshoz és kulturális fejlődéshez való hozzáférést. A hiányzó ruszin nyelvű oktatási intézmények az oktatás terén való részvételüket és lehetőségeiket korlátozták, és a ruszin nyelv és kultúra

fennmaradását fenyegetették. Ennek következtében sok ruszin diák kénytelen volt más nyelven (például magyarul) tanulni, ami némely esetben az identitásuk megtartásának és a kulturális örökségük ápolásának nehézségeit okozta. Ez a hiányosság az oktatás terén egyike volt azoknak a kihívásoknak, amelyekkel a ruszin közösség szembesült a történelem során, és amelyek befolyásolták az oktatási és kulturális fejlődésüket. (Levenec és mtsai szerk. 2008: 156–157, Csernicskó 2013: 73–75)

A korszak nemzetiségi politikáját Réz Mihály, Tisza István tanácsadója két mondatban így foglalja össze: „Szabadságról és egyenlőségről ne beszéljünk; a magyar faj uralma az, amit meg kell teremteni. A nemzeti államnak, a nemzeti társadalomnak-e célhoz kell idomulnia” (Romsics 2001: 112) A korszak meghatározó nyelvpolitikája tehát a „magyar faj” uralmát igyekezett megteremteni.

3.2.2. Csehszlovákia nyelvpolitikai törekvései (1918–1939)

Az 1919. szeptember 10-én aláírt Saint-Germain-i Szerződés értelmében a Kárpátalja régió, beleértve az Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyék nagyobb részét, Podkarpatska Rus néven a Csehszlovák Köztársaság fennhatósága alá került. A szerződés második fejezetének 10-13. cikkelyei kötelezte a Csehszlovák Köztársaságot arra, hogy a területéhez csatlakozó Podkarpatszka Ruszt autonóm egységként szervezi meg, autonóm gyűlést állít fel neki, mely törvényhozói hatalmat kap a nyelvhasználat, vallásügy és oktatás terén. Ez a megvalósítás azonban 1938 őszéig elmarad. (Csernicskó 2013: 113)

A saint-germani szerződés I. fejezetének 3-6. az állampolgárság kérdését szabályozták. A 7. cikkely alapján minden csehszlovák állampolgár minden nyelvi megkülönböztetés nélkül a törvény előtt egyenlő, illetve bármely szabad nyelv használatára egyetlen csehszlovák állampolgár sem korlátozható. A kisebbségekhez tartozóknak joguk volt saját költségükön vallási, jótékonyági és más rendezvényeket létesíteni, ahol saját anyanyelvüket szabadon használhatták. A 9. cikkely pedig lehetővé tette, hogy a csehszlovák állampolgárok gyerekeit a saját anyanyelvükön tanítsák. (Csernicskó 2013: 114)

A nemzeti kisebbségek jogait a saint-germaini nemzetközi szerződésre alapozott 1920. évi alkotmánylevél szabályozta, mely kimondta a Podkarpatszka Rusz autonómiáját, ez az ígéret azonban tetteben nem valósult meg. Az alkotmány „A nemzeti, vallásfelekezeti és faji kisebbségek védelme” című hatodik fejezete kimondja, hogy a köztársaság állampolgárai teljes egyenlőséget élveznek nyelvi, faji és vallási

megkülönböztetés nélkül. Lehetővé teszi továbbá az anyanyelvi oktatást és nem engedi meg az erőszakos asszimilációt. (Csernicskó 2013: 114–115)

A nyelvi jogokat továbbá a 129. § alapján az alkotmány nyelvtörvény része szabályozta. Az 1920. február 29-i, 122. sz. nyelvtörvény 1. § szerint a köztársaság államnyelve és hivatalos nyelve a „csehszlovák nyelv”. A csehszlovák nyelv azonban – ma már bizonyosan – nem létezik. A törvény 4. §-a meghatározza, hogy a csehszlovák nyelvnek a cseh területeken a cseh, a szlovák vidékeken a szlovák változatát használják. (Shevelov 1987: 248)

A csehszlovák nemzet és nyelv elméletben egyenrangú cseh és szlovák változattól állt, ám valójában politikai értelemben a csehek domináltak. Podkarpatszka Ruszban is a cseh nyelv volt a közigazgatás és az oktatás nyelve, nem a szlovák. A cseh nyelv dominanciáját mutatja továbbá az is, hogy az állami szimbólumok feliratának meghatározásakor a cseh nyelv került előtérbe. (Szalay 2011: 86)

A kisebbségi nyelvhasználatot ebben az időszakban nem egy külön törvény szabályozta, a nyelvtörvény 2. §-a határozta meg ezen nyelvhasználati kereteket. Ez a paragrafus mutatja be a be a 20%-os küszöböt. Eszerint azokban a hivatali eljárásokban, ahol a kisebbség képviselőinek aránya elérte a 20%-ot, a hivatali ügyintézés ezen a nyelven is megvalósulhatott. Szélesebb körben biztosított a törvényt a kisebbségi nyelvhasználatra azokon a területeken, ahol a kisebbség aránya az 50 vagy a 75 százalékos határt is elérte. Például: ahol a kisebbségek aránya meghaladta a 70%-ot, ott a járási dokumentumokat nem volt kötelező kiadni államnyelven. (Csernicskó 2013: 114–115)

Annak ellenére, hogy a csehszlovák nyelv volt az államnyelv, a törvény széleskörű jogokat biztosított a kisebbségi nyelvhasználóknak: a szabad volt a nyelvhasználat, nem csak szóban, hanem írásban is. (Szalay 2011: 87)

A szabad nyelvhasználat jogát, a magánszemélyek mellett, megillette a cégek, társaságok, egyházi testületek székhelye is, persze, ha a kisebbségi határ itt is elérte a kívánt százalékot. Nagyon fontos továbbá, hogy az állam nem megengedte a kisebbségi nyelvhasználatot, hanem előírta azt a százaléki arányoknak megfelelően. Kárpátalja területének nagy részén kétnyelvű (csehszlovák–ruszin), a magyarok lakta vidékeken pedig háromnyelvű (csehszlovák–ruszin–magyar) feliratok jelentek meg a közterületeken: az iskolák, egyesületek, üzletek, utcák és terek nevét több nyelven tüntették fel. A ruszin (kisorosz) nyelv Podkarpatszka Rusz egész területén használható volt. A hivatalokban továbbá használhatták a magyar nyelvet, a régió magyar többségű településein. A

nyelvtörvény alapján a kisebbségek számára bár eleinte nem, később mégis kötelezővé tették az államnyelv oktatását. (Cserniczkó 2013: 123)

A korszak nyelvpolitikai szempontból legfontosabb eseményei a következők voltak: az államnyelv megváltoztatása: a magyar helyett a csehszlovák került a hivatalos státuszba, valamint a ruszin nyelv hivatalos státuszba lépése. A korszak további lényeges eseménye az ukrán nyelv nagyobb mértékű megjelenése az oktatásban, sajtóban, kultúrában és hivatalos életben.

3.2.3. A Kárpátaljai Kormányzóság időszakának nyelvpolitikája (1939–1944)

Az első bécsi döntés értelmében Kárpátalja nagyrészt ruszinok lakta északi és keleti része 1939. március közepén ismét Magyarországhoz került.

1938 novemberében a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium irányelvei fontos lépéseket jelentettek az oktatási politika terén a kisebbségi nyelvek támogatásában és az oktatás terén való sokszínűség megőrzésében. Ezek az irányelvek hangsúlyozzák a különböző nemzetiségek kulturális és nyelvi jogainak tiszteletben tartását és megőrzését. A tisztán magyar és tisztán nemzetiségi vidékeken való anyanyelven oktató iskolák megőrzése lehetővé tette, hogy a különböző nemzetiségek közösségei megőrizzék és ápolják saját nyelvüket és kultúrájukat. Ugyanakkor a vegyes lakosságú településeken való magyar nyelvű oktatás biztosítása lehetőséget adott a magyar ajkúaknak arra, hogy anyanyelvükön tanuljanak, miközben a szlovák és ruszin nemzetiségek is megőrizhették saját nyelvüket és kultúrájukat. (Fedinec 2002: 304, Cserniczkó 2013: 160)

A magyar hatóságok egyértelműen a ruszin anyanyelvi oktatás fejlesztését tűzték ki céljául. A Kárpáti Magyar Hírlap 1941. szeptember 29-i számában megjelent beszámoló szerint a magyar nyelv tanítása a rutén (ruszin) népiskolákban a harmadik osztályban kezdődött: a magyar nyelvet rendszeres tantárgyként vezették be a ruszin iskolákban, lehetővé tették a ruszin diákoknak, hogy megismerjék és elsajátítsák a magyar nyelvet anélkül, hogy feladnák saját anyanyelvüket vagy kulturális identitásukat. (Fedinec 2002: 382–383, Cserniczkó 2013: 160)

Az 1941. évi népszámlálás során a ruszinok aránya sokkal magasabb volt a területen, mint a magyaroké. Azt is meg kell említenünk azonban, hogy a magyar anyanyelvűek aránya ekkor már magasabb volt Kárpátalján, mint az előző, 1939-es csehszlovák összeírás során. (Pahirja 2012, Cserniczkó 2013: 160)

A 6200/1939. sz. miniszterelnöki rendelet 11. § (1) pontja szerint „a kárpátaljai területen az állam hivatalos nyelve a magyar és a „magyar-orosz” (azaz a ruszin/ukrán).

Kárpátalján tehát hivatalosan elismerték a magyar és a magyar-orosz (ruszin/ukrán) nyelveket. Ez a kétnyelvűség politikai és jogi szinten is elismert lett, és hozzájárulhatott a különböző nemzetiségek és kulturális csoportok közötti együttműködéshez és megértéshez a régióban. A törvények és rendeletek előírták továbbá, hogy a törvényeket és egyéb hivatalos dokumentumokat hiteles fordításban kell kiadni magyar-orosz nyelven is. Ez lehetővé tette, hogy mindkét nyelvű közösség számára könnyen hozzáférhető legyenek az állami intézkedések és jogszabályok. A magyar-orosz nyelv hivatalos státuszának elismerése második államnyelvként további lépés volt a nyelvi sokféleség támogatásában és az etnikai kisebbségek jogainak védelmében. (Vasas 2000, Cserniczkó 2013: 164-165)

Egy 1939. július 25-i kormányhatározat és miniszterelnöki rendeletek alapján a magyar kormány komoly erőfeszítéseket tett a kétnyelvűség előmozdítására és a különböző nyelvű közösségek jogainak védelmére Kárpátalján. Az állami közhivatalok neveinek kétnyelvűvé tétele, valamint a hivatali helyiségekben elhelyezett kétnyelvű feliratok, eligazító táblák és hirdetések mind hozzájárultak ahhoz, hogy mindkét nyelvű közösség könnyen hozzáférjen az állami intézmények szolgáltatásaihoz és információihoz. Az igazságszolgáltatás és a közigazgatási szervek kétnyelvűsége további lépést jelentett a nyelvi jogok támogatásában. Az hivatalok alkalmazottai kötelesek voltak a magyar-orosz nyelvet használni az ügyfelekkel való szóbeli kommunikációban, valamint a hivataloknak kétnyelvű nyomtatványokat és űrlapokat kellett biztosítaniuk. (Botlik 2011: 28, Cserniczkó 2013: 166–167)

A hivatali kétnyelvűségről szóló rendeletek gyakorlati megvalósítása érdekében Kárpátalján 1939. július 29-étől adták ki, a Kárpátaljai Közlöny Подкарпатський Вѣстник című lapot, ami hetente, vasárnaponként jelent meg, és két nyelven közölte a Kormányzói Biztosság rendeleteit, valamint hivatalos dokumentumait: a bal oldalon magyarul, míg a jobb oldalon magyar-orosz (ruszin/ukrán) nyelven. Ez a gyakorlat lehetővé tette, hogy mindkét nyelvű közösség könnyen hozzáférjen az állami intézkedésekhez és a hivatalos dokumentumokhoz, ami nagyban hozzájárult a kétnyelvűség előmozdításához és a nyelvi sokféleség támogatásához a régióban. (Cserniczkó 2013: 170)

A nyelvi sokféleség támogatásához és a társadalmi kohézióhoz Kárpátalján fordítói irodát és állami nyomdát hoztak létre, a hivatalnokokat kötelezték továbbá az államnyelvek megtanulására, valamint különböző nyelvtanfolyamok indultak el. A fordítói iroda létrehozása és a kétnyelvű formanyomtatványok, űrlapok és bélyegzők elkészítése lehetővé tette, hogy az állami intézmények mindkét nyelvű közösség számára könnyen hozzáférhetővé tegyék a hivatalos dokumentumokat és szolgáltatásokat. Az állami nyomda

létrehozása pedig lehetővé tette, hogy ezeket a kétnyelvű anyagokat nagyobb mennyiségben és hatékonyabban lehessen megjelentetni és terjeszteni. A hivatalnokok kötelező nyelvtanulása és a nyelvkönyvek kiadása szintén fontos lépés volt a kétnyelvűség előmozdításában. A nyelvtanfolyamok szervezése lehetővé tette, hogy a hivatalnokok és csendőrök hatékonyan kommunikálhassanak mindkét nyelvű közösséggel, és megkönnyítsék az állami szolgáltatások igénybevételét és az ügyintézését a különböző nyelvű lakosság számára. A tisztviselőknek vizsga keretében kellett számot adniuk nyelvtudásukról. (Cserniczkó 2013: 171)

A helyi tanügyi hatóságok elrendelték, hogy csak az a ruszin gyerek íratható magyar tannyelvű iskolába, aki már beszéli a magyar nyelvet és akinek szülei ezt írásban kérelmezik. A magyarul nem beszélő állampolgárok számára a nyelvtörvény szerint nem volt kötelező az államnyelv ismerete, ám az iskolákban tantárgyként tanulniuk kellett. (Cserniczkó 2013: 172)

A csehszlovák korszak után bekövetkező hatalmváltás szintén jelentős változásokat hozott a régió lakossága számára, beleértve az államnyelv megváltozását is, mivel a csehszlovákot a magyar váltotta fel. Csehszlovákiához hasonlóan a Magyar Királyság is ígéreteket tett a szláv közösség autonómiájára vonatkozóan, ám ezek gyakorlatban most sem valósultak meg. Ehelyett a Kárpátaljai Kormányzói Biztosság keretében biztosítottak viszonylagos önállóságot a régió közéletének szervezéséhez. (Cserniczkó 2013: 188-190)

Összességében tehát a magyar hatóságok a ruszin (magyarorosz) nyelvet második államnyelvként kezelték a magyar mellett. A csehszlovák korszakkal ellentétben, ahol három nyelvi irányzat is vetekedett egymással (ruszinofil, ruszofil és ukranofil) itt a magyar kormányzat egyértelműen és minden kétséget kizáróan a ruszin orientáció támogatása és megerősítése mellett döntött. Az orosz irányzatot tűrte, az ukránt pedig tiltotta a magyar nyelvpolitika. Az állam tehát a helyiek helyett határozott a nyelvi kérdésben. (Cserniczkó 2013: 190)

3.2.4. A Szovjetunió nyelvpolitikája (1945–1991)

1945. június 29-én, hosszas tárgyalás után Moszkvában a Szovjetunió és Csehszlovákia kormánya megkötötte azt a szerződést, amely rögzítette Kárpátalja kiválását a csehszlovák államból és hozzácsatlakozását a Szovjetunióhoz. Amikor Kárpátalja a szovjet állam része lett, a nyelvi helyzet kérdése régióként különbözött. Nyugat-Ukrajna területei (Volhínia, Galícia, Bukovina) csak a 20. század első harmadának végén kerültek szovjet befolyás alá,

a keleti és déli vidékek nagyobb része viszont már évszázadok óta az orosz, később pedig a szovjet birodalom fennhatósága alá tartozott. A lakosság a második világháborút követően jelentős oroszosító hatásnak volt kitéve. (Shevelov 1987, Cserniczkó 2013: 194)

A cári Oroszország déli részén nem volt szokatlan, hogy a városi lakosság nem az ukrán (kisorosz), hanem az orosz (nagyorosz) nyelvet használta. Az Orosz Birodalom déli részén, beleértve a mai Ukrajna középső, keleti és déli területeit is, az orosz nyelv használata és terjedése sokkal gyakoribb volt, ami az orosz kultúra, politikai és gazdasági befolyását eredményezte. Az orosz nyelv dominanciája a városi környezetben több tényező következménye lehetett. Az orosz nyelvet gyakran tekintették a hivatalos nyelvnek az Orosz Birodalomban, és az orosz kormányzati, oktatási és kereskedelmi intézmények széles körű jelenléte tovább erősítette az orosz nyelv terjedését. Emellett az orosz lakosság gyakran dominánsabb volt a városi területeken, míg a vidéki területeken, ahol az ukrán közösségek erősebbek voltak, az ukrán nyelv volt a jellemző. (Cserniczkó 2013: 194)

A nyelvészek szerint Szovjetunió nyelvpolitikája kimeríti a lingvicizmus és a nyelvi genocídium fogalmát. (Maszenko 2005) A szovjet nyelvpolitika egyik sajátosságát a de jure kifejezés jellemezte. A Szovjetunióknak tehát nem volt államnyelve, elméletben minden nemzetiség és nyelv egyenjogú volt. A tagköztársaságokban ezzel ellentétben olyan feltételeket teremtett a központi hatalom, ahol az orosz nyelv minden téren (politikai, gazdasági, ideológiai és nem utolsósorban hadászati okokból) kivételt élvezett. (Cserniczkó 2019, Cserniczkó 2013)

Ez a privilegizált nyelvi helyzet azonban nem azt jelentette, hogy csak az orosz nyelv jelenhetett meg a nyilvános térben. Az orosz mellett, a tagköztársaságok névadó nemzetiségeinek nyelvei is megjelenhettek „az ideológiai jelszavakat tartalmazó közterületi feliratokon, lózungokon, plakátokon, sőt egyes hivatalos okmányokon (személyi igazolvány, iskolai bizonyítvány), dokumentumokon, hivatali űrlapokon, az állami címeren, a bankókon stb.” (Cserniczkó 2013: 198)

A szovjet vezetés támogatta az anyanyelvi oktatást és más nemzetiségi kulturális tevékenységeket, például könyvek, újságok, regionális televízió- és rádióadások megjelenését ezeken a nyelveken. Azonban ezek a támogatások inkább a Szovjetunió látszólagos demokratikus és pluralisztikus jellegét hivatottak szimbolizálni, és a kommunista pártpropaganda céljait is szolgálták. Az orosz nyelv vezető szerepe mindig is meghatározó és megkérdőjelezhetetlen volt a Szovjetunióban. (Cserniczkó 2013: 198)

A szovjet kutatók a nemzetiségi-orosz kétnyelvűség jegyeit „természetes asszimilációként” értelmezik, mivel „az orosz nyelv hatása a szovjet népek nyelveire

természetes, szükségszerű és kívánatos, melegen üdvözölték több kis nyelv szinte teljes eltűnését, beszélőinek nyelvcserejét, orosz anyanyelvűvé válását, az úgynevezett „természetes asszimilációt.” (Cserniczkó 2013: 200).

Az oroszosító asszimilációs nemzetiség- és nyelvpolitika hatása érezhető volt a Szovjetunióban, és ahhoz vezetett, hogy számos kisebbségi közösség és egyes ukránok számára az orosz nyelv már nem csak a második, hanem az elsődleges nyelvvé vált a mindennapi életben, beleértve a családi érintkezést is. Ez a folyamat nem csak az orosz anyanyelvűek számának növekedését eredményezte, hanem az orosz nemzetiségűek arányának emelkedését is. Ez a tendencia szemlélteti, hogy az orosz nyelv és kultúra dominanciája és elterjedése fokozatosan befolyásolta a terület nemzetiségi és nyelvi összetételét. (Cserniczkó 2013: 202–203)

Az oroszosítás politikája jelentős hatást gyakorolt az oktatási rendszerre is. A Szovjetunió területén élő különböző etnikai csoportokat és nemzetiségeket arra ösztönözték vagy kényszerítették, hogy átvessék az orosz nyelvet és kultúrát. 1954-től kezdődően ebből adódóan az orosz nyelv oktatása kötelezővé vált az első osztálytól kezdve minden szovjet iskolában. Az 5–7. osztályokban az orosz nyelv óráinak száma hetente egyel haladta meg az anyanyelvi órák számát, míg a 8–10. osztályokban a kétszer annyi orosz nyelvű óra volt, mint anyanyelvi. (Levenec és mtsai szerk. 2008: 411, Cserniczkó 2013: 204)

Az Ukrajnában tapasztalható trendek alapján az ukrán tannyelvű iskolák száma folyamatosan csökkent, miközben az orosz tannyelvű iskolákban az ukrán nyelv és irodalom óráinak számát fokozatosan redukálták. Más tannyelvű iskolákban, például magyar vagy moldvai/román tannyelvűekben, egyáltalán nem oktatták az ukrán nyelvet és irodalmat. A Szovjetunióban a tudományos élet oroszosítása is kiemelt fontosságú volt. Erre egy példa a 1970-ben kiadott szovjet oktatási minisztérium rendelete, amely előírta, hogy a tudományos disszertációkat csak orosz nyelven lehet készíteni. Ez a rendelet jelentős akadályt jelentett az ukrán nyelvű tudományos tevékenység számára, és tovább erősítette az orosz nyelv dominanciáját a tudományos életben. (Cserniczkó 2013: 204)

A szovjet nyelvpolitika és nyelvi tervezés egyik jellemző vonása az ukrán nyelv fejlődésébe, szerkezetébe, belső életébe és normáiba való erőszakos beavatkozás volt. Shevelov (1987) szerint ez a fajta nyelvpolitika az orosz vezetésű szovjethatalom újítása volt, korábban a lengyelek (a nyugat-ukrajnai területeken) és a cári Oroszország megelégedett az ukrán nyelvre gyakorolt külső nyomással, használatának tiltásával vagy megnehezítésével. A szovjetrendszer azonban a klasszikus nyelvpolitikához képest sokkal

mélyebb és szisztematikusabb módon avatkozott be az ukrán nyelv életébe és fejlődésébe. Ennek a politikának számos különböző megnyilvánulása volt, beleértve az ukrán nyelv hivatalos használatának korlátozását, az oktatási rendszerben való marginalizálását, az orosz nyelv preferálását a hivatalos és közéletben, valamint az ukrán nyelv fejlődésének szabályozását és korlátozását. Az ilyen politikai intézkedések célja az volt, hogy az ukrán nyelvet és kultúrát háttérbe szorítsák, és elősegítsék az orosz nyelv és kultúra dominanciáját Ukrajnában. (Cserniczkó 2013: 204–206)

Az 1980-as években az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság területén egyre erősödött egy mozgalom, amely több jogot követelt az ukrán nyelv használatához. Az ukrán nyelv nyilvános használata ellenzéki szimbólummá vált, és az évtized végére az ukrán függetlenségi törekvések egyik fontos jelképévé vált. (Cserniczkó 2013: 208) Fontos megjegyezni azonban, hogy a Szovjetunió nem volt nemzetállam vagy nemzeti homogenitásra törekvő állam. (Brunner 1995: 17–18) Bár a szovjet pártvezetés az orosz dominancia kiterjesztésére törekedett, és az orosz nyelvet a társadalmi mobilitás eszközeként is ajánlotta a polgároknak, az országot mindig soknemzetiségű, etnikailag heterogén, föderatív államként határozták meg. (Cserniczkó 2013: 209)

A Kárpátalján élő lakosságra nem volt közvetlen hatással sem a cári Oroszország, sem a Szovjetunió nemzetiség- és nyelvpolitikája egészen 1945-ig. (Cserniczkó 2013: 213)

Nyugat-Ukrajnában az ukrán identitás erősödése, az ukrán nyelv iránti elkötelezettség és a független ukrán állam megteremtésére irányuló törekvések gondokat okoztak a Szovjetunió politikájának, mivel itt a helyi lakosság nagy része erősen kötődött az ukrán identitáshoz és kultúrához. Kárpátalján azonban más volt a helyzet, mivel a helyi szláv lakosság jelentős része nem ukránnak, hanem ruszinnak vallotta magát. Ebben az időszakban a Szovjetunió az összes ukrán föld egy államban való újraegyesülésének ideológiáját erősítette, amelynek részeként Kárpátalja bekebelezését is igyekezett megideologizálni. Ennek következtében sem egy különálló keleti szláv nép, sem pedig a ruszin nemzetiség elismerése nem illett ebbe a koncepcióba. (Cserniczkó 2013: 214)

A Szovjetunió politikája szerint a magyar és német nemzetiségű férfiakat, valamint a német nemzetiségű nőket a 18 és 55 év közötti korosztályból sokszor szovjet lágerekbe deportálták. Ezekben a munkatáborokban sokan életüket veszítették. Ez a lépés a szovjet rendszer részéről félelemkeltést jelentett a helyi lakosság körében, és egyúttal csökkentette a magyarok és németek lélekszámát és befolyását a régióban. A kárpátaljai románok nagy részét pedig moldáv nemzetiségüként tartották nyilván, ami részben a Szovjetunió nemzetiségi politikájának és nézetrendszerének következménye volt. Ez a politika

hozzájárult a különböző nemzetiségek közötti feszültségek kialakulásához és fenntartásához a régióban. (Csernicskó 2013: 214–216)

Összességében az orosz nyelv dominanciája a társadalmi élet különböző területein szignifikánsan korlátozta a kisebbségi nyelvek használatát. Például a kisebbségi tannyelvű iskolákban, valamint a nemzetiségi nyelveken megjelenő lapok és irodalom terén az orosz nyelv előtérbe helyezése főként az ideológiai és internacionalista nevelés eszközeként szolgált. Ez a politika gyakran nyomást gyakorolt a kisebbségi nyelvű oktatási intézményekre és azok tartalmára, valamint szabályozta a kisebbségi nyelvű média működését és tartalmát. Az orosz nyelv érvényesülése és terjeszkedése tehát korlátozta a kisebbségi nyelvek használatát és terjedését a szovjet idők alatt. Emellett az orosz nyelv erőteljes előretörése és terjeszkedése a gazdasági és politikai életben is azt eredményezte, hogy az orosz nyelv ismerete sok esetben elengedhetetlen volt a társadalmi mobilitáshoz és a sikeres karrierhez. (Csernicskó 2013: 230–235)

3.2.5. Ukrajna nyelvpolitikája (1991–napjainkig)

Ukrajna 1991-ben vált függetlenné a Szovjetuniótól, Kárpátalja (és ezzel együtt a Beregszászi járás) pedig azóta is egyik közigazgatási egysége. (Beregszászi–Csernicskó 2003: 110–122)

Az ukrán nemzet- és nyelvpolitika az ország függetlenségének első éveiben toleránsan viszonyult a kisebbségekhez. Az 1991-es Ukrajna nemzetiségi jogainak nyilatkozata és a 1992-es Ukrajna törvénye a nemzeti kisebbségekről garantálta a jogot az anyanyelv használatára a társadalmi élet minden területén. Már a függetlenség elnyerése előtt, 1989-ben elfogadott nyelvtörvény értelmében azokon a területeken, ahol a nemzetiségi kisebbség alkotja a lakosság többségét, az állami és társadalmi szervek, vállalatok, intézmények az államnyelv mellett a kisebbségi nyelvet is használhatták. Ez a pozitív hozzáállás valószínűleg azért volt jelen, mert a politikai hatalom szerette volna elkerülni a nemzetiségi vagy nyelvi alapú konfliktusok kiéleződését a hirtelen szuveréné vált, soknemzetiségű és többnyelvű országban. Ez az időszak azonban lehetőséget teremtett arra, hogy a kisebbségek élhessenek jogosultságaikkal és megőrizhessék kulturális identitásukat. (Csernicskó 2013: 257)

Az 1996-ban elfogadott Ukrajnai Alkotmányban, annak 10. cikkelye kimondta, hogy Ukrajna egyetlen hivatalos államnyelve az ukrán. Ez a de jure egynyelvűség ellenére az országban valóságos többnyelvűséget tükrözött. A politikusok döntése az egynyelvűség mellett Pavlenko (2006) szerint valószínűleg az erőszakos oroszosítás történelmi

korszakaival szembeni ellenállásként értelmezhető. Ez az intézkedés lehetett a kisebbségi nyelvek és kulturális identitások védelmének egy formája az országban, ami tükrözi az Ukrajna különböző régióiban élő különböző nemzetiségek és etnikai csoportok közötti kiegyensúlyozottabb kapcsolatok kialakításának igényét. (Cserniczkó 2013: 258)

Az "Az ukrán nyelv fejlődésének és funkcionálásának állami programja a 2004–2010. évekre" című dokumentum – melyet Ukrajna Kormánya jóváhagyott 2003. október 2-án –1546. számú kiadott rendelete hangsúlyozza az ukrán nyelv vezető szerepét az államalkotási folyamatban. Az állam meghatározó jegyeként tekint az ukrán nyelvre, és fontosnak tartja annak megfelelő fejlődését és támogatását. A dokumentum szerint az ukrán nyelv nemcsak az állam hivatalos nyelve, hanem a nemzeti identitás egyik lényeges mutatója is, ezért állami szinten támogatni és szabályozni kell annak fejlődését és funkcionálását. (Cserniczkó 2013: 258–259)

A 2004-es narancsos forradalom után hatalomra került ukrainai politikai elit az Alkotmány 10. és a nyelvtörvény 2. cikkelyében kimondta, hogy az ukrán nyelv az egyetlen államnyelv és hivatalos nyelv az országban, és kizárólag csak ez a nyelv használható az államigazgatásban, a közigazgatásban, valamint a hivatali ügyintézésben. Ez az értelmezés ellentétesnek tűnik azzal a ténnyel, hogy más törvények, például az állampolgári beadványokról szóló törvény, az önkormányzati törvény stb., valamint az Ukrajna által is ratifikált Karta és a Keretegyezmény, továbbá az Alkotmánybíróság állásfoglalása szerint a nemzeti kisebbségek nyelvei is használhatóak a közéleti színtereken, a törvények által meghatározott rendben. (Cserniczkó 2013: 261)

Az Ukrajna Oktatási és Tudományos minisztériuma 2008 márciusában kiadott rendelete alapján a nemzetiségi iskolák számára kidolgozott ágazati program célja az ukrán nyelv oktatásának javítása volt. Ennek értelmében az iskolákban Ukrajna történetét két nyelven kellett oktatni az elemi osztályokban: anyanyelven és ukránul (a fakultatív órák terhére). A 6. osztálytól kezdve azonban már csak ukránul kellett oktatni a tárgyakat. Az oktatási program átirányítási (tranzitív) modellt vezetett be, amely szerint az iskolában először anyanyelven kezdtek el tanulni a kisebbségi gyerekek, majd fokozatosan átirányították őket a többségi nyelv tanulására. Ez a program hosszú távon az integráció helyett inkább az asszimilációt szolgálta, mivel a kisebbségi nyelv szerepe korlátozódott arra, hogy segítse a többségi nyelv elsajátítását. (Skutnabb-Kangas 1997)

Az 2008-ban bevezettek egy új érettségi és felvételi rendszer, melynek célja az ukrán nyelv helyzetének és presztízsének erősítése volt. Ettől az évtől kezdve az ukrán nyelv és irodalom érettségi és felvételi vizsga vált kötelezővé minden olyan diák számára,

aki a felsőoktatásban kívánta folytatni tanulmányait. A vizsga követelményei teljesen azonosak voltak az ukrán tannyelvű iskolákban és a nem államnyelven tanulók között. Azonban a magyar tannyelvű iskolások alacsony mutatói nem feltétlenül az oktatás minőségére, hanem inkább a vizsga diszkriminatív jellegére utalnak. (Papp 2010a: 491–493) Ez a példa jól szemlélteti a nyelvi alapú diszkrimináció és a lingvicizmus jelenségét. (Csernicskó 2013: 265)

Az 2008-as ukrán nyelv törvény a nyelvi politikát és a nyelvhasználatot szabályozta az országban. A törvény célja az ukrán nyelv állami támogatásának és védelmének megerősítése, valamint az ország egységes nyelvi politikájának kialakítása volt. A törvény alapvetően rögzítette, hogy Ukrajna hivatalos államnyelve az ukrán, és meghatározta az ukrán nyelv használatának szabályait különböző területeken, például az oktatásban, a közigazgatásban, a média területén stb.

A 2012-es ukrán nyelv törvény értelmében, ahol egy adott kisebbségi nyelv anyanyelvi beszélőinek aránya eléri vagy meghaladja a tíz százalékot, ott a közigazgatási egységek területén az államnyelv mellett hivatalos nyelvként használható a kisebbségi nyelv is.

A kisebbségi nyelvek, beleértve a magyart is, státusza folyamatosan változik és csökken a 21. században, mert a jelenleg hatályos nemzetközi jog nem mindig biztosít megfelelő védelmi mechanizmusokat ezeknek a nyelveknek a beszélői számára. Az Európa Tanács Szakértői Bizottságának 2017-es monitoringja például Ukrajnában is kiemelte, hogy még mindig számos területen vannak hiányosságok a regionális vagy kisebbségi nyelvek védelme terén. A politikai változások, a nacionalizmus erősödése vagy más társadalmi tényezők szintén befolyásolhatják a kisebbségi nyelvek státuszát és használatát, ami kihívásokat jelenthet az ezeket beszélő közösségek számára. (Csernicskó–Hires–László–Karmacs–Márku–Máté–Tóth–Orosz 2020: 28)

„Ukrajna nyelvpolitikájában tehát megpróbált eleget tenni nemzetközi kötelezettségvállalásainak. Ratifikálta a Keretegyezményt és a Kartát is.” Az ország igyekszik továbbá saját jogrendszerét összhangba hozni a nemzetközi ajánlásokkal és normákkal. Ugyanakkor a jogharmonizáció folyamata nehézségekbe ütközik a belpolitikai konfliktusok és az összetett nyelvi helyzet miatt. Gyakran ez megnehezíti vagy lehetetlenné teszi a jogok gyakorlati alkalmazását. Ugyanakkor az ország politikai elitje nem tesz érdemi lépéseket a kisebbségi nyelvek valódi védelme érdekében. (Csernicskó 2011: 100–101)

Az ukrainai nyelvpolitika fókuszában az ukrán–orosz nemzetiségi és nyelvi konfliktusok állnak, míg más kisebbségek helyzete csak periférikusan kerül szóba a közbeszédben. A nyelvi kérdés olyan mértékben átpolitizálttá vált, hogy ez megakadályozza a kisebbségi és nyelvtörvények megfelelő frissítését és a kisebbségek helyzetének hatékony rendezését. (Cserniczkó 2011: 100–101)

Ukrajna nyelvpolitikája azonban inkább a társadalmi feszültségek és a politikai harcok középpontjában áll, mintsem a nyelvi jogok tényleges védelmében. A nyelvi helyzet körül kialakult társadalmi feszültség akadályozza a nyelvi kérdésekről való szakmai párbeszédet és egy koherens nyelvpolitika kidolgozását és végrehajtását. A politikai elit gyakran arra törekszik, hogy megőrizze a nyelvi státuszt, mivel bármilyen irányú változtatás politikai és társadalmi instabilitást okozhat. Ennek eredményeként a törvényekben rögzített nyelvi jogok gyakorlati alkalmazása is nehézségekbe ütközik. (Cserniczkó 2011: 100–101)

IV. NYELVEK FUNKCIONÁLÁSA A BEREKSZÁSZI JÁRÁS ÉLETÉBEN A MÚLT SZÁZADI FOTÓANYAGOK ALAPJÁN

A Beregszászi járás Kárpátalja déli részén helyezkedik el. Mint közigazgatási egység 1946. január 22-én alakult meg, járási státuszt pedig 1953-ban kapott. Területe 802 km². A járás lakossága a legutóbbi népszámlálási adatok alapján 53 800 fő. A járásban sok nemzetiség él egymás mellett. A magyarok aránya 76,1% (41,2 ezer fő), az ukránoké 10,8% (10,2 ezer fő), a romáké 4,1% (2,2 ezer fő), az oroszoké 0,7 % (0,4 ezer fő). A járás központja Beregszász. A városban magasabb az ukrán (38,9%) és az orosz (5,4%) lakosság aránya, de még itt is a magyar többség (48,1%) meghatározó a 2001-es népszámlálási adatok alapján. (Molnár–Molnár D. 2005, Gazdag 2021: 65) Fontos lehet megjegyezni, hogy ezek az adatok már 23 évesek, s az azóta végbement társadalmi és politikai változások (nyelvpolitikai és politikai konfliktusok) is befolyásolták a terület lakosságának és nyelvi összetételének az alakulását. Mivel a kutatás egészen az 1900-as évekig visszanyúlik, a terület, annak lakói és nyelvhasználói folyamatosan alkalmazkodtak az akkor “ide-oda vándorló” Kárpátaljához és a területeken kialakult változásokhoz.

4.1. A rokonság és az ismerősi kör birtokában lévő családi fotók elemzése

A legtöbb privát fénykép célja, hogy a személyeket (barátok, családtagok, ismerősök, stb.) vagy a velük történt szituációkat és a számukra fontos eseményeket megörökítse. Tehát az ilyen jellegű képek legnagyobb információhordozói az emlékezők, és akikre emlékezni szeretnének. A 19–20. században készült privát fényképekről tehát azt mondhatjuk el, hogy inkább szereplőközpontúak. (Terendi 2022: 98)

Mivel a családi fényképek legfőbb szándéka a “személyek megőrzése” egy képen, így a vizsgált családi kép együttesekben a kutatásra való információm elég csekély volt. 63 darab fényképet sikerült a rokonsági és ismerősi körökből össze gyűjtenem. Ennél a csoportnál a fényképek csekélységét több tényező is befolyásolta. Az első a passzivitás volt: több személy egyáltalán nem reagált a felkeresésre és gyűjtésre. A második, hogy a gyűjtés során a személyek nem mindig találtak a kutatáshoz szükséges fényképeket. Ennek oka, a már Terendi (2022) által említett szereplőközpontúság. Emellett nagyon sok olyan képet kaptam a gyűjtés során, melyeket egyáltalán nem tudtam felhasználni az elemzésnél, a homályosság és átláthatatlanság miatt.

A fotókat a fentebb már említett kategóriák szerint csoportosítottam és elemeztem:

- a születésnap fotók szövegei (például a torták felirata)
- az iskolai és óvodai ünnepeken készült fotók feliratai
- a különböző felvonulásokról készült fotókon megjelenő nyelvek
- az esküvői fotókon előforduló szövegek (például a sátras lakodalmak vendégváró- és köszöntő táblái)
- a keresztlői fotókon megjelenő nyelvek (például a tortákra írt nevek vonatkozásában)
- a lakáson belül készült fotókon előforduló nyelvek (például a házi áldás vagy a könyvespolcon álló könyvek nyelve)

A születésnap fotók közül 15 darabot sikerült összeszednem. Mindegyik fotó a tortán lévő feliratokat tartalmazza (név, szám). Más jellegű felirattal (pl.: „Boldog születésnapot” feliratok) nem találkoztam. Az elemzés során a fényképeket Kárpátalja hovatartozásának megfelelően csoportosítottam. Eszerint, a születésnap fényképeket két részre bonthatjuk: szovjet és ukrajnai időszak. A korszakoktól eltérően a feliratok mindegyike csak magyar nyelven jelenik meg, az adott személy nevét és születésnapjának számát tartalmazza:

1. Fotó: 1990-es, születésnap, magyar feliratot tartalmazó fénykép.

Forrás: Olcsvári Éva, Bene.

Az iskolában és óvodában készült fényképek közül 33 darab gyűlt össze. Ezt szintén korszakonként csoportosítottam.

A csehszlovákiai időszakból (1918–1939) 5 darab fénykép gyűjt össze, melyek mindegyike tablókép. Az osztályképek közül 3 darab teljesen magyar nyelvű, az iskola és a növendékek nevét tartalmazza, ezt láthatjuk a 2. fotón. Egy másik iskolai tablókép ruszin/orsz nyelvű, mely a "Матуристи держ" feliratot tartalmazza (jelentése: „állami végzett diákok”), a város (Beregszász) nevével egyetemben, ahol a diákok nevei nem voltak feltüntetve a tablóképen. Az utolsó iskolai osztálykép pedig héber feliratot tartalmaz, melynek a pontos fordítását nem sikerült elkészíteni, ám valamilyen héber iskolát takar (ezzel kapcsolatban lásd a 3. fotót).

2. Fotó: Magyar nyelvű tablókép az 1924-1925-ös Beregszászi gimnáziumból.

Forrás: Márton Éva, Beregszász.

3. Fotó: Héber nyelvű feliratot tartalmazó fénykép 1936-ból.

Forrás: Márton Éva, Beregszász.

A Kárpátaljai Kormányzóság időszakából (1939–1944) 3 darab fénykép került begyűjtésre. Mind a három egy osztálykép, ahol a gimnázium és tanulók nevei magyar nyelven jelennek meg.

1991-től napjainkig, tehát az ukrainai időszakból gyűlt össze a legtöbb kép. Összesen 20 darab, ahol a nyelvi megjelenések nagyon változatosak. A fényképek mind a 2000-es évek után készültek, valamilyen iskolai vagy óvodai rendezvény tartalmáról. A feliratok azokon a fényképeken, ahol a rendezvények magyar szervezetek által vagy az iskola/óvoda valamilyen privát (pl.: hagyomány őrző napok, farsang, anyák napja) céljának megfelelően lettek megrendezve, ott a nyelvi megjelenések teljesen magyar nyelvűek (lásd pl. a 4. fotón). Ezek abban az esetben változnak, ha ezek a rendezvények valamilyen ukrán eseményhez vagy ünnephez kapcsolódnak. Ebben az esetben a feliratok vagy csak ukrán nyelven, vagy ukrán és magyar nyelven jelentek meg.

Ukrán és magyar nyelvű feliratok jelennek meg továbbá az osztálytermekben is. Ukrán nyelven jelenik meg a hivatalos zászlóhoz és címerhez tartozó szövegrészletek, az ukrán ABC (lásd 5. fotó), vagy pedig az olyan jellegű táblák, melyet ukrán nyelven szereztek be (pl.: osztállysarok)

4. Fotó: Magyar nyelvű feliratot tartalmazó iskolai tábla 2018-ból.

Forrás: Heé Dorina, Gát.

5. Fotó: Magyar és ukrán nyelvű feliratokat tartalmazó iskolai osztályterem/rendezvény 2005-ből.

Forrás: Oláh Anikó, Mezővári.

Öt darab olyan fénykép került begyűjtésre, mely tablókép vagy egy iskolai rendezvényen készült kép, ám ezeknek nem sikerült meghatározni a keletkezési dátumát, a feliratok is változatosan jelennek meg: vagy csak ukrán/országi vagy csak magyar nyelven vagy pedig ezen nyelvek keveréke volt.

A Magyar királyság idejéből egy darab fényképet sikerült beszerezni, mely 1816-ban készült. Ez egy hatósági bizonyítvány, amit nem kategorizáltam egyik csoportba sem. Nyelvi megjelenése teljes egészében a magyar nyelvet tükrözi.

A lakáson készült fotókhoz 2 fényképet kategorizáltam be, mely két családfát tartalmaz. Ez a családfa kézzel készült, kisebb fényképek összeragasztásával, magyar nyelvű feliratok (nevek, becenevek) ellátásával. Az egyik ilyen családfa látható a 6. fotón. Mivel a fényképeken nem szerepel a dátum, így azoknak beazonosítása nehezebb volt. A forrás szerint ezek egy 50–70 évvel ezelőtt készült képek, ám biztosra ő sem tudta megmondani, mivel még gyerek volt, amikor ezek készültek. Elmondása alapján azonban a kép keletkezését körülbelül a szovjet időszakra tehetjük.

6. Fotó: Magyar nyelvű, kézzel készített családfa.

Forrás: Holozsay Marika, Sárosroszi.

Az esküvői és eljegyzési fotók kategóriában 12 darab kép gyűjt össze. Ezek mindegyike a 2000-es évek után készültek, így az ukrainai korszakhoz tartoznak. A képek mindegyike magyar nyelvű gratulációt vagy neveket tartalmaz. Egy ilyen jellegű képet láthatunk a 7. fotón.

7. Fotó: Magyar nyelvű feliratot tartalmazó eljegyzési torta 2017-ből.

Forrás: Csapóci Csilla, Bene.

A következő kategóriákra nem sikerült, az elemzéshez szükséges, releváns fényképeket begyűjtenem: keresztelői és különböző felvonulásokon készült fotók.

A rokonság és az ismerősi kör birtokában lévő családi fotók elemzése csekélységük miatt mindössze betekintést adnak a Beregszászi járásban használt nyelvi szinterről. Ezek a fotók bemutatják a magánéletbe és az otthoni környezetbe használt mindennapi nyelvet, illetve arról tanúskodnak, hogy a különböző korszakok során is megmaradt a privát nyelvhasználati színtereken a magyar nyelvi dominancia.

4.2. A levéltári forrásokban és a különböző internetes adatbázisokban elérhető fényképek elemzése

A levéltári forrásokon és internetes adatbázisokon keresztül már sokkal több fényképet sikerült begyűjteni és elemezni. Összesen 512 darab kép gyűlt össze, melyből 232 darabot internetes adatbázisból merítettem, 280 darabot pedig olyan levéltári forrásból, mely az interneten is elérhető.

A fotóanyagokat a következő elérhető oldalakról, portálokról szedtem össze:

- „Hungaricana” – egy olyan adatbázis, mely elsődleges célja, hogy a nemzeti gyűjteményekben közös múltból fellelhető rengeteg kultúrkincs és történeti dokumentum mindenki számára látványosan, gyorsan és áttekinthető módon váljon hozzáférhetővé. Az adatbázis folyamatosan gazdagodó virtuális gyűjteményei a gyors ismeretszerzés mellett, a mélyebb feltáró kutatások követelményeinek is megfelelnek. Az adatbázisban Beregszász címszó alatt 323 találat jelenik meg. Ezek főként képeslapok többsége, melyek kétoldalúak. Zömük mindkét oldalon tartalmaz valamilyen feliratot.
(https://www.hungaricana.hu/hu/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ImJlcmVnc3pcdTAWZTFzeiIsImZpbHRlcniMiOnsiREFUQUJBU0UiOlsiUEhPVE8iLCJQT1NUQ0FSRCJdfX0&per_page=100&fbclid=IwAR3RK0Axrnf_XP2JnTOWwo10ZK7Z4gDSUBpn0KpSg3C1moNMa6fH9rRKhtw)
- „Кárpáталја("Закарпаття") régi és mostani képeken” – egy privát Facebook csoport, ahová bárki feltölthet vagy megoszthat a jelenlegi vagy régi Kárpátaljáról.
(<https://www.facebook.com/groups/847048095376771>)
- „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТИВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” – Facebook csoport, ahol a Beregvidék történetei jelennek meg régi képeslapok, fényképek és iratok tükrében.
(<https://www.facebook.com/groups/335565396090080/about>)
- „Beregszász - Berehově – Берегово” – a Beregszásszal kapcsolatos fényképek Facebook csoportja.
(<https://www.facebook.com/profile.php?id=100069147767515>)
- „Перший.com.ua” – internetes hírportál, ahol az Ukrajnával kapcsolatos jelenlegi és múltbéli hírek jelennek meg. (<https://pershij.com.ua/unikalne-foto-berehova-u-1920-rotsi-foto/?fbclid=IwAR2NPMoayXfrnpFOmrwF8J0F62cfm-qCPp->)

[A5ZeMNfZtEa0wNOZKI7juwOQ_aem_AWrZFY9ff9MChL0Y6BgxGISyFxB_57_04Yv9x5U4jtfYior3-e8YokROjf4n9Aj56eqp4Lgg-66xyEL2sB15_jZjg\)](https://www.jewishgen.org/yizkor/Berehove/ber031.html)

- „A beregszászi zsidók - Beregszász képekben” – internetes oldal, melyet a JewishGen, Inc. és a Yizkor Book Project tett elérhetővé azzal a céllal, hogy beszámoljanak a holokausztról és a megsemmisített zsidó közösségekről. (<https://www.jewishgen.org/yizkor/Berehove/ber031.html>)

Az internetes adatbázisok csoporton belül két alcsoportot különítettem el. Az egyik kifejeztem azt a csoportnevet kapta, amely teljes egészében megtalálható a már említett Facebook médiaportálon is: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken.” Ebből a csoportból összesen 96 darab, a kutatásra vonatkozó fénykép gyűlt össze. A másik csoport azokat a fényképeket tartalmazza, melyeket szintén valamilyen Facebook-os vagy más internetes hírportálra töltöttek fel. Ebben a kategóriában összesen 136 darab kép gyűlt össze. Leváltári, internetes adatbázisokból 280 darab fénykép került begyűjtésre.

A fotóanyagokat, ahogyan az előző alfejezetnél is kategóriákba csoportosítottam. Az átláthatóság kedvéért itt azonban a szakirodalmi rész alapján felosztott kategóriákat alkalmaztam:

- Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén 1918-ig
- Csehszlovákia nyelvpolitikai törekvései (1918–1939)
- A Kárpátaljai Kormányzóság időszakának nyelvpolitikája (1939–1944)
- A Szovjetunió nyelvpolitikája (1945–1991)
- Ukrajna nyelvpolitikája (1991-napjainkig)

A „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoportból 1918-ig 25 darab, a Csehszlovák időszakból 21 darab, a Kárpátalja Kormányzóság idejéből 8 darab, a Szovjetunió idejéből 31 darab, Ukrajna korszakából pedig 11 fénykép került begyűjtésre.

A Facebookra és más internetes portálra feltöltött fényképekből 43 darab 1918-ig készült, 32 darab a Csehszlovák idő alatt, 15 darab a Kárpátalja Kormányzóság idejéből, 13 darab a Szovjet, 33 darab kép pedig Ukrajna időszakából.

A levéltári, internetes adatbázisok szerint 1918-ig 101 darab fénykép, a Csehszlovák időből 56 darab, Kárpátalja Kormányzóság fennállásának idejéből 99 darab, a Szovjetunió korszakából 17 darab, Ukrajna korai időszakából pedig 7 darab fénykép gyűlt össze.

Kárpátalja a kiegyezést követően, 1918-ig az Osztrák Magyar Monarchián belül a Magyar Királysághoz tartozott. A korszak nemzetiség politikájának lényegét a már említett Réz Mihály egy mondatában foglalta össze, miszerint a szabadság és egyenlőség helyett a magyar faj uralma az, ami biztosított és elvárt volt. (Romsics 2001) Ez a magyarosító vezérgondolat tehát minden politikai és magán jellegű tevékenységet befolyásolt.

A fényképek elemzése során, így ennél a korszaknál szinte csak magyar nyelvű feliratokkal találkoztam. A „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” csoportból összeszedett képeket megvizsgálva, mind a levelező lapok (azok feliratait, írott szövegrészleteit és bélyegéit), mind a helységnevtáblák és utcanevtáblák, mind a hirdetések magyar nyelvűek voltak (ezzel kapcsolatban példát lásd a 8. fotón).

8. Fotó: Farkas Jenő könyv-mű- papír és irodaszer kereskedése, 1911-ből.

Forrás: Fábián Denissza, „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2559133464226968&set=gm.6096860073728854&id=847048095376771>

A Facebook-ról és más internetes portálokról összeszedett képek esetében is csak magyar nyelvű feliratok jelentek meg. Az üdvözlőlapokon, és nyelvi tájkép feliratokon kívül itt hetilapok képeit is sikerült beszerezni, ami szintén magyar nyelvű volt (9. fotó).

9. Fotó: Bereg című hetilap 3. évfolyam 1. számának címlapja.

Forrás: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ

ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=7093405714039167&set=g.335565396090080>

A helységnévtáblák továbbá nem csak tejesen magyar nyelven jelentek meg, tartalmazták az adott nagyipari cégek neveit is (lásd a 10. fotón).

Gimnáziumi bizonyítvány, vadászengedély (lásd 11. fotó), ábrák és tervrajzok képei kerültek még begyűjtésre a kategórián belül, melyek szintén magyar nyelvűek voltak.

10. Fotó: Üdvözlét Beregszászból, Auer Károly fűszer, csemege, vászon és divatáru üzlete.

Forrás: Beregszász - Berehově – Берегово Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100069147767515&sk=photos>

11. Fotó: Vadászterületi engedély 1913-ból.

Forrás: Kaszás Zoltán: „Kárpátalja(“Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=9140255906045623&set=pcb.6101888266559368>

Az levéltári, internetes oldalakon fellelhető képek közül mindegyik képeslap volt. A képeslapok tartalmaztak egy-egy beregszászi vagy a járással kapcsolatos helyiséget, valamint a helyiségek feliratait is (helységnevek, utcanévtáblák, iskolanévtáblák, stb.), illetve bélyegeket. A képek hátoldala emellett általában tartalmazott valamilyen szöveges üzenetet is. Ezek mindegyike magyar nyelvű volt. Bár néhány fényépéken homályos a felirat, az elemezhetősége nem volt lehetetlen (ezzel kapcsolatban lásd pl. a 12. fotót).

12. Fotó: Képeslap: Beregszász; Kálvin tér, Ev. ref. árucarnok; Izraelita templom.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407681/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIljpbIkhFUKJBUkIVTSlSIlBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjojYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

13. Fotó: Üdvözet Beregszászból képeslap, Zsuzsa-lak.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386600/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIjpbIkhFUkJBUCkVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzelx1MDBIMXN6In0>

14. Fotó: Üdvözet Beregszászból képeslap, M. kir. áll. elemi iskola.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407720/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIjpbIkhFUkJBUCkVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzelx1MDBIMXN6In0&img=0>

A legjobb, elemzésre váró fényképek ebben a kategóriában azok a fényképek voltak, melyek tartalmaztak egy épületet és azok feliratait, a nyomda által nyomtatott üdvözlőt, valamint az adott személy által feljegyzett tartalmat, tartalmakat (lásd például a 14. fotót).

A levelező lapok hátoldala általában tartalmazta az üzenetet, amit az adott személy át szeretett volna adni, tartalmazta továbbá a bélyeget, pecsétet, a levelező lap kiadóját/kiadóit, valamint legújabbán azt a pecsétet, amely könyvtárban ez az archaikus irat fellelhető (lásd például a 15. fotót). Ezen feliratok mindegyike magyar nyelvű volt.

15. Fotó: Üdvözlőt Beregszászból képeslap, M. kir. áll. elemi iskola hátoldala.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407720/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIjpbIkhFUkJBUCkVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjojYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0&img=1>

Összességében az Osztrák-Magyar Monarchia ideje alatt Kárpátalján, azon belül is a Beregszászi járásban, az elemzések alapján elmondható, hogy a magyarosítás gondolata az élet és kultúra minden területén jelen volt. A Monarchia hivatalos politikája aktívan támogatta a magyar kultúra és nyelv terjesztését az egész birodalomban, beleértve Kárpátalját is. Ez különösen igaz volt az oktatási rendszerre, az állami hivatalokra és az egyéb közintézményekre. A magyarosítási politika hatása Kárpátalján is érezhető volt, és befolyásolta a terület lakóinak nyelvhasználatát, kulturális gyakorlatait és identitását. Bár voltak olyanok, akik önkéntesen választották a magyar kultúra és nyelv részét, másoknak kényszerűen kellett alkalmazkodniuk a magyarosítási politikához. Ez sokszor konfliktusokat és feszültségeket eredményezett a különböző etnikai csoportok között, és

hozzájárult a területen élő kisebbségi csoportok identitásának és autonómiájának elvesztéséhez vagy gyengüléséhez. Ezek az események és politikák jelentős hatással voltak a terület és annak lakói életére, és ahogy azt az elemzés is mutatja, meghatározták az ottani társadalmi, kulturális és politikai dinamikákat. (Cserniczkó 2013)

A Saint-Germain-en-Laye-i békeszerződés eredményeként Kárpátalja, amely korábban az Osztrák-Magyar Monarchia része volt, Csehszlovákiához került az Ausztriával kötött megállapodás értelmében. A területen, a hivatalos, állami nyelv a cseh lett, ám biztosítva voltak a kisebbségi jogok is. (Cserniczkó 2013: 111–134)

A „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoportból összeszedett képek között is megfigyelhető az akkor Csehszlovákiához tartozó, Kárpátalján (Beregszászi járásban) történő változások. A képek között főként helységnév- és utcanevtáblák képei, hírlapok és italtadók fényképei kerültek begyűjtésre. A hírlapok ebben a korszakban is magyar nyelven jelentek meg, melyek néha tartalmaztak cseh nyelvű hirdetéseket is (ezzel kapcsolatban lásd a 16. fotót).

16. Fotó: Beregi Hírlap 19. számának 8. oldala.

Forrás: Fábíán Denissza, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/groups/847048095376771/search/?q=bereg%20>

17. Fotó: Beregszászi kocsmá az 1930-as években.

Forrás: Fábíán Denissza, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1659191464221177&set=gm.2952950071453219>

18. Fotó: Kún Ignác szűcs üzlete az 1920-as években, Beregszászban.

Forrás: Fábíán Denissza, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1836605813146407&set=gm.3481241478624073>

A helység- és utcanévtáblák, ahogyan az a 17. és 18. fotón is jól látszik, többnyire kétnyelvűek voltak, a nyelvek dominanciája feliratonként változó volt. A kutatás egyik fő érdekessége, az az italadó lap, mely nyomokban tartalmaz magyar, cseh és ruszin nyelvi részleteket is (lásd a 19. fotót). Bár a cseh nyelv volt a hivatalos nyelv ebben az időszakban, az anyanyelv és szabadnyelv használata nem volt tiltott vagy szabályozott a magánjellegű eseményeken. A 20. fotón ezért láthatunk egy teljesen magyar nyelvű táncmulatságra való meghívót Badalóból, ami egy nagyon jó példa arra, hogy az emberek hogyan őrizték meg az anyanyelvüket és kulturális hagyományaikat az adott területen, még akkor is, ha hivatalosan más nyelvet használtak.

Да выполнить сторона. — Fél által töltendő ki.

Всеобщий питной налогъ.
Általános italadó.

1. Соответствующий контрольный урядъ
Illetékes ellenőrző hivatal

2. Имя и адресъ обязаннаго къ уплочению налога
Az adófizetésre kötelezett fél neve és címe

3. Предметъ (качество и количество напитковъ)
Tárgy (az ital nemje és mennyisége)

4. На какомъ основаніи платится налогъ
Az adóbefizetés mily okból történik

5. Когда было или будетъ проведено налоговое дѣйствіе (день, мѣсяць, годъ и часть)
Mikor volt, vagy mikor lesz az adóköteles művelet fogadtatósítva (év, hónap, nap és óra)

Выводъ: *30 літровъ боръ*

1926 мѣсяцъ 30

K vyzvání úřednímu poštovního prostu

ВЫПИСЬ ИЗЪ ЗАК. СО ДНЯ 25./IX. 1919 No. 533 СВ. 8. И Р.

§ 1. Всеобщій питной налогъ платится съ одного литра:

1. вина, коняку и иныхъ виноградныхъ соковъ 80 г;
2. вина, коняку и вообще соковъ или иныхъ фруктовъ 40 г;
3. лимонады 12 г;
4. минеральныхъ водъ 8 г;
5. содовыхъ водъ 8 г;
6. пива а) 05. 32 г, б) лежалку 44 г, в) спец. 0 г.

KIVONAT AZ 1919. ÉV 25. IX. ÉN KELT TÖRV. ÉS SZAB. REN. ÖY. 5-3 SZ.

§ 1. Az általános italadó fizetetik egy liter után és pedig:

1. bor, bormust és más szőlő nedvek után 80 f;
2. gyümölcs, bor, bormust és általában más gyümölcs nedvek után 40 f;
3. limonáde után 12 f;
4. ásványvizek után 8 f;
5. szódavizek után 8 f;
6. sör a) 05. 32 f, b) ázrok 44 f, c) különleges 60 f.

19. Fotó: Italadó lap 1926-ból.

Forrás: Bányai Laky Ibolya, „Kárpátalja(“Закарпаття”) régi és mostani képeken”

Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo?fbid=2770538376414150&set=pcb.6013823515365844>

20. Fotó: Meghívó Badalóból, 1938.09.04.

Forrás: Fábián Denissza, „Kárpátalja(“Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2251499508323700&set=gm.5029669697114569&id=847048095376771>

Facebook-ról és más internetes portálokról összeszedett képek esetében szintén hasonló képek kerültek begyűjtésre. Ezek a képek további betekintést adnak ahhoz, hogy az adott területen milyen mértékben volt jelen a többnyelvűség és az hogyan változott az idő múlásával.

Ennél a kategóriánál a kétnyelvű képeslapok (lásd 21. fotó) mellett háromnyelvűek is előfordultak (lásd 22. fotó). A helységnévtáblák esetében is megtalálható mind a kétnyelvű, mind a háromnyelvű is (ezzel kapcsolatban lásd a 23. fotót). Ezen példák tökéletes bizonyítékai annak, hogy az adott területen milyen sokszínűség és kulturális sokféleség volt jelen, illetve, hogy az emberek hogyan kommunikáltak és működtek együtt különböző nyelveken.

21. Fotó: Kétnyelvű képeslap Bergszászról.

Forrás: „Перший.com.ua”: <https://pershij.com.ua/nepereversheniy-khroniker-starovinnog/>

22. Fotó: Háromnyelvű képeslap Beregszászról.

Forrás: „Перший.com.ua”: <https://pershij.com.ua/nepereversheniy-khroniker-starovinnog/>

23. Fotó: Beregszász városi közkönyvtára és Króh Ignác lisztüzlete.

Forrás: Kaszás Zoltán: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=3107287252675882&set=gm.2481386935276204>

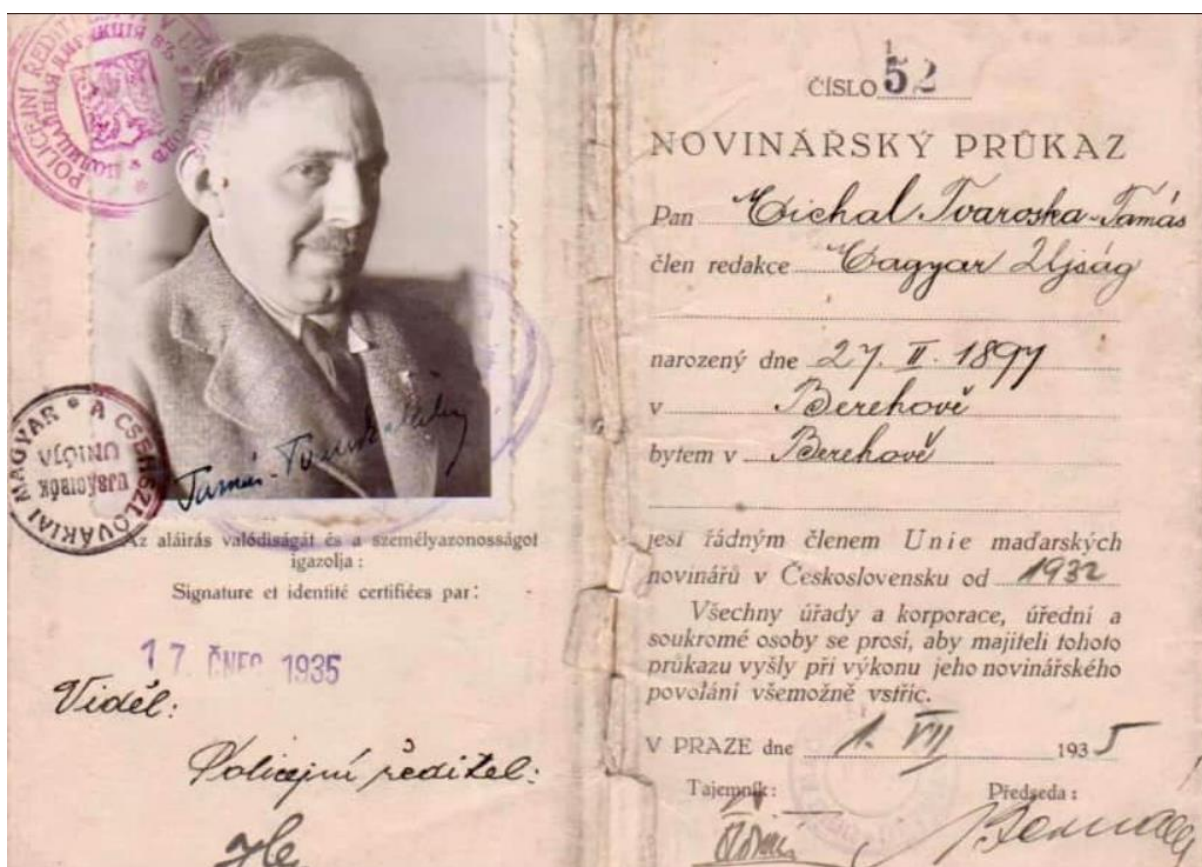
24. Fotó: Felszabadulási okirat 1935-ből.

Forrás: „A beregszászi zsidók - Beregszász képekben”:

<https://www.jewishgen.org/yizkor/Berehove/ber031.html>

A hivatalos dokumentumok megjelenése ebben a korszakban változó volt. Előfordultak csak magyar nyelvű, illetve magyar és cseh nyelvű iratok is, ahol a cseh és a magyar nyelv helyzete vagy éppen egyenrangú volt (ahogy az a 24. fotón is látható), vagy a cseh nyelv dominanciája volt megfigyelhető (ezzel kapcsolatban lásd a 25. fotót). Az hivatalos dokumentumok különböző nyelvű megjelenése itt azt tükrözi, hogy hogyan jelentek meg – elméletben és valóságban – az adott időszak politikai és társadalmi viszonyai, valamint az adott kultúrák közötti kapcsolatok és hierarchiák.

25. Fotó: Újságíró kártya Csehszlovákia idejéből.

Forrás: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/groups/335565396090080>

A korszak különböző hirdetései a Beregszászi járásban (pl. lóverseny, előadások, műsorok) magyar nyelven kerültek meghirdetésre (lásd például a 26. fotót). Ezek azt mutatják, hogy az adott területen milyen erős volt a magyar nyelvű közösség és kulturális élet, illetve, hogy az emberek hogyan tartották fenn és ápták ezeket a hagyományokat és eseményeket.

A berehovói BERIT TRUMPELDOR QEN Beregszász város
közművelődési testület rendezésében 1936 március 8-án
MASARYK-ünnepélyvel egybekötött PURIM - ESTJÉNEK

Műsora

- 1.) Csuházások és héber nemzeti himnuszok. Énekli: az egyesület énekkara.
- 2.) Ünnepi beszéd T. G. MASARYKRÓL. Tartja: Dr. REISMANN SIMON.
- 3.) Prolog. Itta: Jehosua Citrom. Elmondja: Mandel Évike.
- 4.) Gyermekeket „Klar Masaryk” kolónián. Bemutatják Schächter Zeew vezetése melletti a Neser Betar tagjai.
- 5.) Oroszország 1006. Itta: Fuchs Ernő. Szavalja: Fisch Jechad.
- 6.) **Analfabéta tanfolyam.**
vigjáték 1 felvonásban Itta: Török Rezső

Szereplők:

Göcgei	.....	Elisha Katz.
Jóka, a szülő	.....	Seaga Citrom.
Csendér	.....	Mordhay Israel.
Pálnóva Dömötör	.....	Moshe Fisch.
Gerevny Péter	) analfabéta	Jechiel Szántó.
Dalicskó János	)	Mordehaj Róthfeld.
Polyvár András	)	Jurzel Grünstein.

Szünet.

- 7.) **Harc az igazságért.**
Dráma 2 részben Itta: Jehosua Citrom.

Szereplők:

Éva	.....	Miriam Citrom
Öz. Heilbergné	.....	Chana Harskovits
Sándor, a fia	.....	Jehosua Citrom
Szwarc Zoltán	.....	Mordhay Israel
Róvas László	) Sándor barátja	Seaga Citrom
Keltner Feri	)	Jehosua Krantz
Chomaki	.....	Zeew Schächter
Jehuda	.....	Arje László
Rykin	.....	Schmuel Elster
Hirsók	.....	Mordhay Róthfeld
I. chahuc	.....	Jurzel Grünstein
II. chahuc	.....	Simona Meisels
III. chahuc	.....	Jechiel Szántó

Történi: az első rész Heilbergék lakásán, a második rész egy Transzjordániai katonai chahuc-táborban, 1 évvel később.

- 8.) Kupték, aktuális stróizák. Előadja: Elisha Katz Zongorán kíséri; Kixin Bétand.

Szünet.

- 9.) **Jutalomjáték.**
Vigjáték 1 felvonásban, 2 részben. Itta: Vadnai László.

Szereplők:

Bárá Lontyán	.....	Richai Winkler
Olga, a leánya	.....	Miriam Citrom
Kamarás Kristóf szomolányi	.....	Elisha Katz
Bozák, Hámmele	.....	Seaga Citrom
Doktor Szégy	.....	Schmuel Elster
Kapitány	.....	Mordhay Róthfeld
Hámori Frensz, miniszteri titkár	.....	Mordhay Israel
Orkány	.....	Chana Harskovits
Irma	.....	Miriam Keszler

26. Fotó: A „Betar purim” előadása Masaryk elnök tiszteletére 1936-ban.

Forrás: „A beregszászi zsidók - Beregszász képekben”:

<https://www.jewishgen.org/yizkor/Berehove/ber031.html>

A Hungaricana adatbázisa által összegyűjtött képeslapok közül kétnyelvű (magyar és cseh, lásd 27. fotó), valamint háromnyelvű (magyar, cseh, ruszin, lásd 28. fotó) képeslapok kerültek elemzésre.

27. Fotó: Kétnyelvű képeslap, Beregszász.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1163798/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUKIVTSlIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

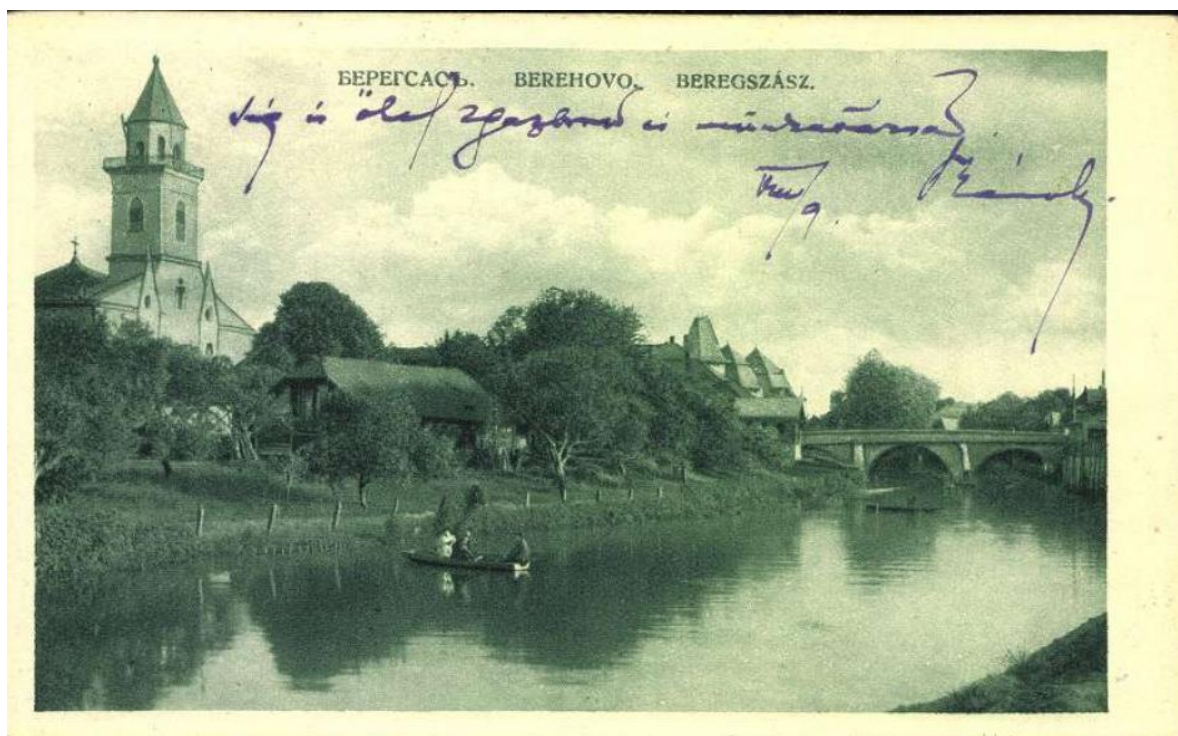

28. Fotó: Háromnyelvű képeslap, Beregszász, vasút.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1382052/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUKIVTSlIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

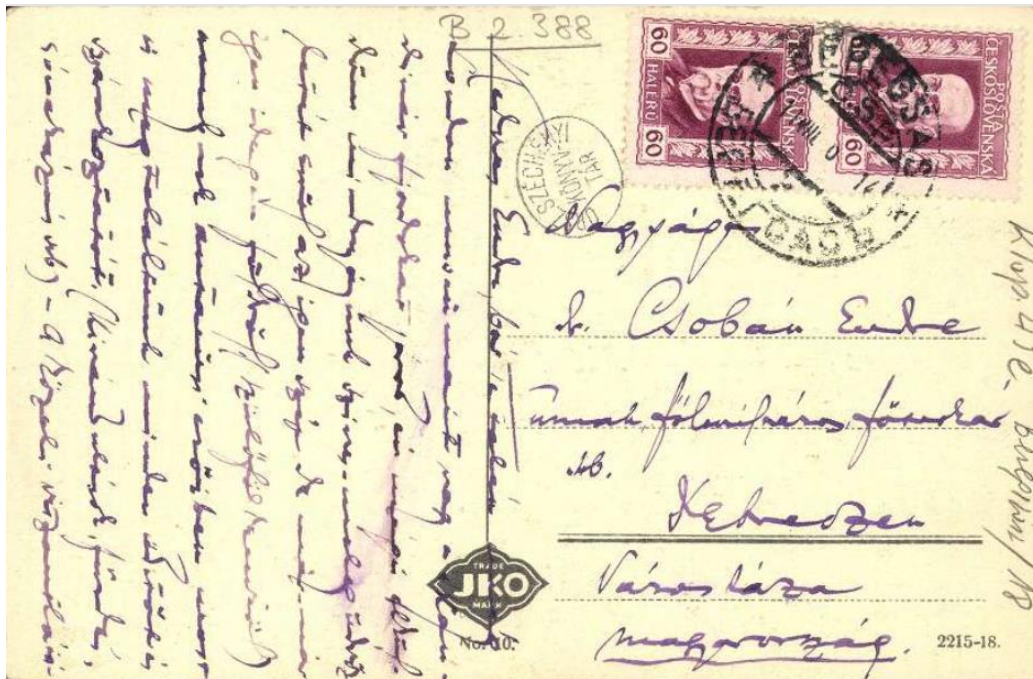
A képek egyik érdekességét azt a háromnyelvű képeslap képezte, mely a háromnyelvű hivatalos felirat mellett, egy másik, beazonosíthatatlan, kézzel írt feliratot is tartalmazott, a képeslap elülső (lásd a 29. fotót) és hátsó oldalán egyaránt (lásd a 30. fotót).

29. Fotó: Négy nyelvű képeslap, Beregszász.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407686/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFJjpbIkhFUkJBUCkIVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjojYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0&img=0>

30. Fotó: Négy nyelvű képeslap hátoldala, Beregszász.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407686/?list=eyJmaWx0ZXJzIjpb7IkRBVEFCQVNFijpbIkhFUKJBUKjVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUKQiXX0sInF1ZXJ5IjojYmVyeZWdzelx1MDBIMXN6In0&img=1>

Csehszlovákia idején a Kárpátalja lakosságának összetétele és nyelvhasználata tovább változott, amit az elemzés is alátámaszt. A csehszlovák államnyelv dominált a közintézményekben, az oktatásban és az állami ügyek intézésében. Ennek eredményeként a magyar nyelv használata a közszférában és az oktatásban háttérbe szorult. Ugyanakkor a magyar kultúra és identitás továbbra is fontos szerepet játszott a terület lakóinak életében, és számos magyar iskola és kulturális intézmény működött a régióban, illetve a Bergeszászi járásban is. Az állami politika és az etnikai feszültségek következtében azonban a kisebbségi magyarok gyakran szembekerültek az államhatalommal, és néha hátrányos helyzetbe kerültek az oktatásban, az állami szolgálatban és más területeken. (Cserniczkó 2013)

A Kárpátaljai Kormányzóság időszakában a hivatalos nyelvek, a magyar és a "magyarorosz" volt, mely jelentős hatással voltak az adott terület politikai és kulturális dinamikáira. A kormányzóság nyelvi politikájának célja az volt, hogy a területen élő különböző etnikai csoportok számára biztosítsa az anyanyelvi oktatást és az adminisztrációs ügyintézését. A magyar nyelv volt a fő nyelv a területen, mint a Magyar Királyság része, de a "magyarorosz" (ruszin) nyelv is jelentős volt az ottani lakosság

számára. Az ilyen nyelvi politikák célja a különböző etnikai csoportok kulturális és nyelvi identitásának támogatása és megőrzése volt. (Cserniczkó 2013: 157–175)

A nyelvek megjelenése ebben a térben ennél fogva változó volt. Az internetes adatbázisokból összeszedett képek mennyisége csekély volt, így az elemzés helytállósága nem pontos. Ezt tovább fokozza az is, hogy az összegyűjtött képek, vagy homályosak, vagy csak a felirat egy-egy részeseleme látszott. Így tehát az ebben a kategóriában összegyűjtött képekről összességében azt mondhatom, hogy a látható feliratok többsége csak magyar nyelvű (ezzel kapcsolatban lásd például a 31. fotót).

31. Fotó: 1942-es piactér Beregszászban.

Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2323357057804611&set=gm.5273604689387734&idorvanity=847048095376771>

A Hungarica adatbázis oldalán fellelhető képek esetében is ugyanezzel a helyzettel találkoztam. Bár nagyon sok képeslap került elő ebből az időszakból, nagyon sok képeslap elülső oldala nem tartalmazott feliratot egyáltalán. A képeslapokon megjelenő helységnevek is alig láthatóan, homályosan, csak a magyar nyelvi részét kivehetően jelentek meg (lásd például a 32. fotót). A képeslapok hátoldala szintén magyar nyelvűek voltak.

32. Fotó: Képeslap, Beregszász, Hősök emlékműve és parkrészlet.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407728/?list=eyJmaWx0ZXJzIjpb7IkRBVEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUKiVTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjojYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

Az 1938-ban létrejött Kárpátaljai Kormányzóság lehetőséget teremtett a terület autonómiájának és öngazgatásának biztosítására a magyar kormányzat irányítása alatt. A kormányzóságban a magyar államnyelv és kultúra dominált, és a terület lakói számára pedig új lehetőségeket nyújtott a magyar identitás és kultúra erősítésére. Mivel az elemzés ebben az időszakban pontatlan és nem releváns, a szakirodalmak alapján azt mondható el, hogy a kormány a magyar nyelvet helyezte előtérbe, és azt várta el, hogy az emberek használják ezt a nyelvet a hivatalos ügyintézés során és az állami intézményekben. Azonban fontos megjegyezni, hogy a Kárpátaljai Kormányzóság területén éltek más etnikai csoportok is, mint például ruszinok, zsidók, románok és mások. Ezeknek a csoportoknak saját nyelvük és kultúrájuk volt, és bár a hivatalos nyelvpolitika a magyar nyelvet támogatta, bizonyos mértékig tolerálta más nyelvek használatát is a magánéletben és a közösségi életben. Összességében a Kárpátaljai Kormányzóság nyelvpolitikája magában hordozta a magyar nyelv dominanciáját az állami intézményekben és az adminisztrációban – az elemzésnél emiatt kerültek elő csak magyar nyelvű feliratokat tartalmazó fényképek –, de figyelembe vette a területen élő más etnikai csoportok nyelvi és kulturális sokszínűségét is. (Cserniczkó 2013)

A Szovjetunióban az orosz nyelv és kultúra erősítése volt a nyelvpolitika célja. Az oroszosítás célja az volt, hogy az orosz nyelvet és kultúrát mintegy "egységesített" kulturális és politikai eszközt használva megszilárdítsa az oroszországi vezetés pozícióját, és megerősítse a Szovjetunió egységét. Ennek a politikának a hatása a Szovjetunió különböző területein eltérő volt, attól függően, hogy az adott terület mennyire volt etnikailag és kulturálisan sokszínű. Az etnikai kisebbségek, mint például az ukránok, a balti népek, a kaukázusi népek és mások, gyakran küzdöttek az anyanyelvük és kultúrájuk megőrzéséért az oroszosítási politika ellenében. Ez a politika jelentős hatással volt a Szovjetunió különböző területein élő emberek nyelvi és kulturális jogaira, és hosszú távú hatásait még mindig vizsgálják és értékelik a történészek és kutatók. (Cserniczkó 2013: 193-212)

Az internetes adatbázisokból („Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken”, más Facebook csoportok és az internetes oldalak) összeszedett képek alapján az említett oroszosítás megfigyelhető volt. Ez a politikai intézkedés a nyelvi térben a következőképpen nyilvánult meg:

a) Kétnyelvű feliratok, az orosz nyelv dominanciájával, ahogyan azt a 33. fotón is láthajuk:

33. Fotó: Utcai látkép Makkojánosi, 1989.

Forrás: Fábián Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

[https://www.facebook.com/photo/?fbid=2511658068974508&set=gm.5903050006443196
&idorvanity=847048095376771](https://www.facebook.com/photo/?fbid=2511658068974508&set=gm.5903050006443196&idorvanity=847048095376771)

b) Az intézmények helységnevei, illetve az iskolák és osztályteremek különböző feliratai csak orosz nyelven jelentek meg. Ilyen jellegű feliratokat láthatunk a 34. és 35. fotón.

34. Fotó: Makkosjónosi 1989. Az Iskolaközi Termelési Tankombinát.

Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

[https://www.facebook.com/photo/?fbid=2628811073925873&set=gm.6399689400112585
&idornvanity=847048095376771](https://www.facebook.com/photo/?fbid=2628811073925873&set=gm.6399689400112585&idornvanity=847048095376771)

Kárpátalja régi és mostani képeken

35. Fotó: Csetfalva, 1989.

Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2457003217773327&set=gm.5711269858954546&idornvanity=847048095376771>

c) Orosz nyelvű hirdetések (lásd a 36. fotót) és rendezvények (lásd a 37. fotót) mutatkoztak meg továbbá, melyek azt mutatják, hogy az orosz nyelv használata előnyt élvezett a kereskedelmi és kulturális területeken egyaránt:

36. Fotó: Orosz nyelvű hirdetések 1986-ból.

Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2720591244747855&set=pcb.6850043168410537>

37. **Fotó: Makkosjánosi 1985. Aratási mulatások.**

Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo?fbid=2530953887044926&set=gm.5978779918870204&idorvanity=847048095376771>

d) Az orosz nyelv dominált továbbá az állami és közintézmények kommunikációjában is, mivel a hivatalos dokumentumok csak orosz nyelven jelentek meg. Az iskolai tablóképek nyelvi megjelenései változó volt (az iskola jellegének és kisebbségi arányának megfelelően), mivel itt találkoztam, vagy csak magyar, vagy csak orosz nyelvű tablóképekkel is. A 38. fotón egy csak magyar nyelvű, míg a 39. fotón egy csak orosz nyelvű tablóképet láthatunk:

38. Fotó: A 4.-es számú Kossuth Lajos Középiskola végzősei 1973-ban.

Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2750292921777687&set=gm.7003482216399964&idortvanity=847048095376771>

39. Fotó: A Vári Középiskola első magyar végzősei (1956-1961).

Forrás: Vass Ibolya: „Kárpátalja(“Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

[https://www.facebook.com/photo/?fbid=4957873051008615&set=gm.5189622044452666
&idorvanity=847048095376771](https://www.facebook.com/photo/?fbid=4957873051008615&set=gm.5189622044452666&idorvanity=847048095376771)

e) A sajtó az államnyelv mellett megjelenhetett a kisebbségi nyelveken is, ahogy azt a kisebbségi jogokban megígérték (lásd 40. fotó):

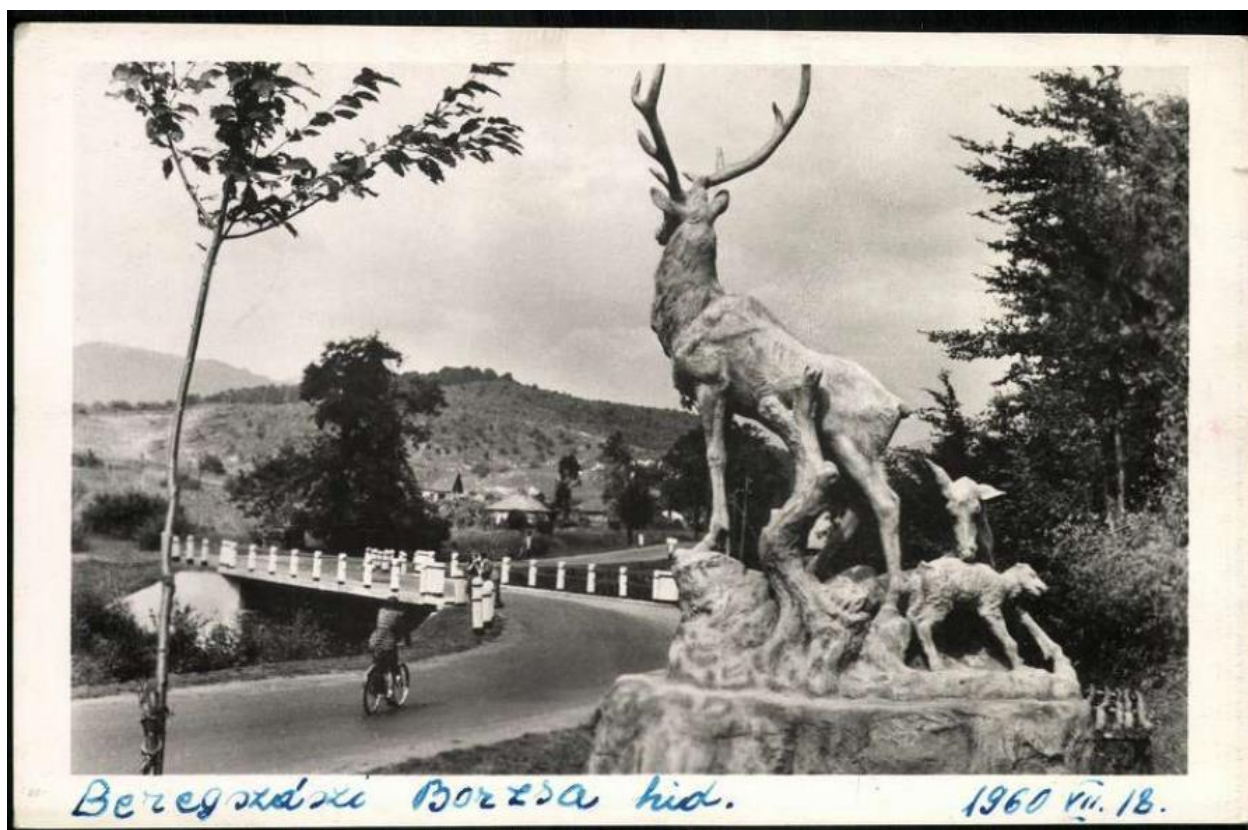

40. Fotó: Magyar nyelvű, Beregi Hírlap 1991-ből.

Forrás: Szemere Judit: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЦІНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=7098514596861612&set=g.335565396090080>

A levéltári, internetes adatbázisokból összegyűjtött képek mennyisége – ennél a korszaknál – nagyon csekély volt. Képeslapokkal szinte alig találkoztam. A fényképek többsége többnyire nem is tartalmazott feliratokat. Így, – hogy átfogóbb képet kapjunk a Szovjetunió oroszosítási politikájának hatásairól és megnyilvánulásairól – következtetésekre ebben az esetben csak a fentebb felsorolt történelmi, illetve nyelvi szakirodalmak és az elemzett képek alapján lehet támaszkodni.

41. Fotó: Képeslap, Beregszász, 1960.

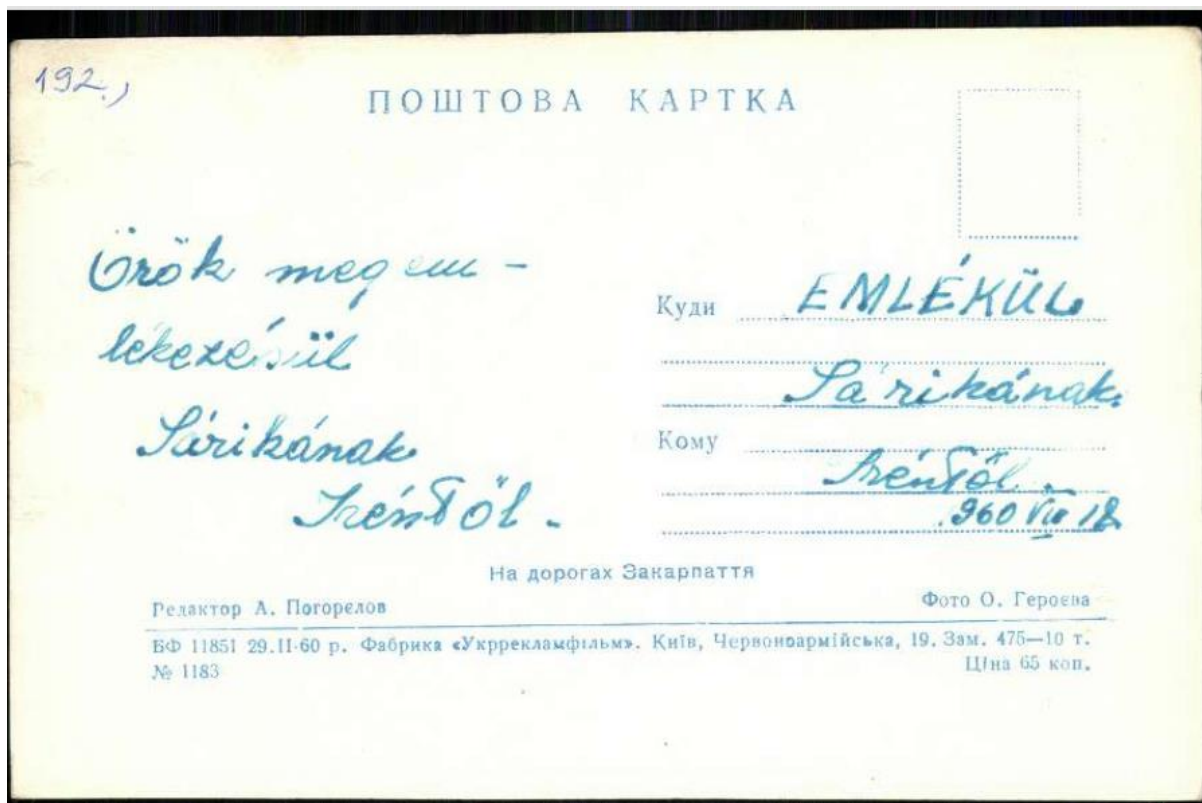
Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1163711/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIlpbIkhFUkJBUCkVTSIsIlBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBBIMXN6In0>

A 41. fotó levelezőlap elülső oldala egy kézzel írt, magyar nyelvű feliratot tartalmaz. Ennek a levelezőlapnak a hátoldalát láthatjuk a 42. fotón, ami 1960-ban íródott. A nyomtatvány orosz nyelvű, ami magyar nyelvű címezést tartalmaz. Az ebben a kategóriában összegyűjtött levelezőlapok tehát kétnyelvűek. A kézzel írott, magyar nyelvű feliratú levelezőlap, valamint az orosz nyelvű nyomtatvány magyar nyelvű címezéssel azt mutatja,

hogy a két nyelv egyidejű megjelenése volt jelen ebben az időszakban, és hogy a kétnyelvűség vagy legalábbis a két nyelv párhuzamos használata volt jellemző.

42. Fotó: Képeslap hátoldala, Beregszász. Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1163711/?list=eyJmaWx0ZXJzlp7IkRBVEFCQVNFijpbIkhFUkJBUkIVTSlSIIlBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5JjoiYmVyZWZdelx1MDBlMXN6In0&img=1>

A 43. fotón egy utcai látkép láthatunk az 1990-es évekből. A kép a beregszászi piacon készült, ami tartalmaz helységfeliratokat is. Ez szintén kétnyelvű – orosz és magyar – ám a feliratok megjelenésében felfedezhető az orosz nyelv dominanciája. Az orosz nyelv dominanciájának felfedezése a feliratok megjelenésében tükrözi az oroszosítási politika hatásait és a nyelvi egyenlőtlenségeket az adott területen.

Az elemzés is jól mutatja, hogy a Szovjetunióban az orosz nyelv és kultúra erősítése képezte a hivatalos nyelvpolitikát. Az oroszosítás politikája az orosz nyelv és kultúra előtérbe helyezését célozta meg, és arra törekedett, hogy az orosz nyelvet tekintettel annak domináns szerepére a Szovjetunió területén, mintegy "egységesített" kulturális és politikai eszközt használva, megszilárdítsa az oroszországi vezetés pozícióját és megerősítse a Szovjetunió egységét. Az orosz nyelv és kultúra előtérbe helyezése a közintézményekben, az oktatásban, a média és az állami ügyek területén jelentkezett.

43. Fotó: Beregszászi látkép 1990-ből.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/Fortepan/1539890/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIjpbIkhFUkJBUCkVTSIsIiBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoieYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

Ennek eredményeként az orosz nyelv elsősorban az oroszországi területeken és az orosz többségű régiókban vált az elsődleges nyelvvé. Azonban az oroszosítási politika negatív hatása is érződött, különösen az etnikai kisebbségek körében. Az etnikai kisebbségek gyakran küzdöttek az anyanyelvük és kultúrájuk megőrzéséért az oroszosítási politika ellenében. Az orosz nyelv dominanciája és az orosz kultúra előtérbe helyezése gyakran vezetett feszültségekhez és ellenálláshoz az etnikai és kulturális identitások megőrzésére törekvő csoportok részéről. Ezért az oroszosítási politika különféle következményekkel járt az ország különböző területein és etnikai csoportjai között, és hosszú távú hatásait még mindig érezhetjük. (Cserniczkó 2013)

Ukrajna 1991-ben vált függetlenné a Szovjetuniótól. Ez a függetlenség az Ukrán Népköztársaság 1917-es kikiáltását követően több mint 70 évvel, a Szovjetunió felbomlása után következett be. Az ukrán függetlenség kikiáltása 1991. augusztus 24-én történt, amikor az Ukrán Legfelső Tanács, az ország legfelsőbb törvényhozó szerve, elfogadta az Ukrán Függetlenségi Nyilatkozatot. Ezt követően december 1-jén népszavazást tartottak az ország függetlenségéről, amelyen az ukrán nép túlnyomó többsége támogatta az független Ukrajnát. Ez a történelmi esemény alapvetően megváltoztatta Ukrajna politikai és társadalmi helyzetét, és lehetővé tette számára, hogy saját útját járja a demokrácia, a gazdasági fejlődés és a nemzetközi kapcsolatok terén. (Cserniczkó 2019)

Ukrajna hivatalos nyelve ekkor az ukrán lett. Bár az ukrán nyelv státusza megerősödött az ország függetlenségét követően, az orosz nyelv továbbra is jelentős szerepet játszott és játszik az ország különböző régióiban, különösen azokon a területeken, ahol az oroszajkú lakosság aránya magasabb. Az ukrán kormány és jogalkotás többször is megpróbálta szabályozni és támogatni a kisebbségi nyelvek használatát. Azonban vannak olyan esetek is, amikor a kisebbségi nyelvek szabályozása vagy használata vitatott és ellentmondásos volt. Néhány intézkedés, például az ukrán nyelvtörvény, amely 2019-ben került elfogadásra, némi aggodalmat váltott ki a kisebbség körében, mert újra megerősítette az ukrán nyelv elsőbbségét az oktatásban, a közintézményekben és a médiában. Ezek a politikai és jogalkotási lépések gyakran feszültséget okoztak és okoznak az ország különböző etnikai és nyelvi csoportjai között (például napjaink helyzete). Fontos, hogy az ilyen intézkedések összhangban legyenek az emberi jogokkal és a kisebbségi nyelvek védelmével, és hogy a nyelvpolitikát figyelembe vegyék az ország sokszínű kulturális és nyelvi kontextusában. (Cserniczkó 2013, Cserniczkó 2019)

Az internetről összegyűjtött képek elemzése során a következő nyelvi jelenségek jelentek meg:

a) Ukrajna függetlenségét követően jelen vannak a kétnyelvű feliratok, ahol a magyar és nyomokban az orosz nyelv látható:

44. Fotó: Szépségverseny 2000-ben Makkosjánosiban.

Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

[https://www.facebook.com/photo/?fbid=2684467875026859&set=gm.6659140770834112
&idorvanity=847048095376771](https://www.facebook.com/photo/?fbid=2684467875026859&set=gm.6659140770834112&idorvanity=847048095376771)

b) Kétnyelvű feliratok, utcanév- és helységnevtáblák, ahol az ukrán nyelv szerepe kerül előtérbe (ezzel kapcsolatban lásd a 45. fotót). Ezek a feliratok jelzik az ukrán nyelv erősödését és előretörését az ország különböző részein. Az ukrán nyelv státuszának erősödésével egyre több helyen találkozhatunk ukrán nyelvű feliratokkal és táblákkal, amelyek tükrözik az állami nyelvpolitika prioritásait.

45. Fotó: Utcai látkép Benéről, 2011.

Forrás: Mészáros Péter: „Kárpátalja(“Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=4898401656844684&set=gm.4599219540159589>

c) A médiában jelen van egyszerre a magyar (ezzel kapcsolatban lásd a 46. fotót) és ukrán nyelvű sajtó is. Ez azt jelzi, hogy mind a magyar, mind az ukrán nyelvű közösségeknek megvannak a saját médiái és hírforrásai, amelyek segítik az identitásuk és kulturális örökségük megőrzését, ápolását.

„Minden tőlem telhető megtettem...”
Linner Bertalan-emlékkonferencia Beregszászon

Aligha akad olyan beregszászi, aki ne hallotta volna Linner Bertalan sebész főorvos nevét. Linner Bertalan Beregszászon született, a Beregszászi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban érettségizett kitűnő eredménnyel. A budapesti orvosa egyetemen felvételizett, 1911-ben avatták orvosra. Ezután fővárosi kórházakban és klinikákon dolgozott. Az első világháborúban harctéri sebészként vett részt, az orosz és az olasz frontokon nyújtott segítségét a sebesült katonáknak. A háború után Európa leghíresebb klinikái versengtek a kiváló fiatal sebészért, de ő a legkevesetbő meggyőzősnek ellenállva visszatért szülőföldjére, Beregszászra, és haláláig a Vérke-parti városban dolgozott. 60 éves sebész tevékenysége során több mint 46 ezer műtétet végzett, azokról pontos nyilvántartást vezetett. Az első között volt Európában, aki szívmitéftét végzett. Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el. Szívvel-lellekkel gyógyított, az emberi élet megmentését tartotta legfontosabb céljának. Sokoldalúságát bizonyítja, hogy szőlőtermesztéssel és -nemesítéssel is foglalkozott. Kedvtelésként zongorázott, néha asztaltémesített. Hobbija volt a fényképezés is. A kiváló sebész emlékeit maig őrzik szülővárosában. Róla neveztek el az utcát, ahol a kórház található. Szülőháza és a gimnázium falán márványtábla őrzi emlékeit, a kórház kertjében pedig községi köznevelési emléktáblát állítottak a tiszteletére.

di fényképeket láthatunk. Jakab Sándor egy „fontos orvosa szakkönyvet”, egy Bibliát ajánlkozott a doktor tükörképének, az orvos-tanulmányozó Tóth Bertalanak. A konferencia anyagát kötetben is kiadták.

Felidézte a Linner Bertalanról kapcsolatos emlékeit dr. Nagy Károly sebész, nyugalmazott osztályvezető főorvos, Ukrajna érdemes orvosa, valamint Máté Magdolna, a doktor egykori páciense.

A felszólalások között Antal Diána, a Beregszászi Kodály Zoltán Művészeti Iskola tanára J. S. Bach: *F-moll preludium és fuga* című művét adta elő zongorán, Birta István pedig Erkel Ferenc: *Bánk bán* című operájából a *Hazám, hazám* című áriát énekelte el nagy sikerrel.

A konferencián a Linner Bertalan életét bemutató két molinó is átadásra került. A Beregszászi Központi Járási Kórház nevében Iyan Males főorvos, a Beregszászi Római Katolikus Egyházközség nevében Birta István vettek át.

A Keresztény Ertelmiségiek Szövetsége beregszászi csoportjának október 27-i ülésén határozatot fogadtak el a Linner Bertalan-díj alapításáról. Az elismerést minden évben olyan kárpátaljai keresztény értelmiséginek ítéli oda az ottági kuratórium, aki felekezeti hovatartozás nélkül hűen

gyakorolja, cselekedeteivel és tevékenységével a keresztény értékekhez igazodva szolgálja a közösséget. A díj dr. Linner Bertalan ábrázoló kiállítását, ifj. Hidi Endre alkotása. 2017-ben a szövetség dr. Milyó Péternek, a Beregszászi Központi Járási Kórház baleseti sebészete osztályvezető főorvosának ítélte oda. A laudációt Jakab Eleonóra ismertette, a díjat Lovas Jozsefné adta át a kitüntetettnek.

A átadás után levetítették a *Linner doktor, egy nem mindennapi orvos története* című népszerű dokumentumfilmet, amelyet Bundáné Fehér Rita és Bunda Szabolcs készített. A film valós eseményeket dolgoz fel, bemutatásra kerülnek a doktorról fennmaradt történetek, elbeszélések. A jeleneteket a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház színészei, valamint amatőrök és gyerekek játsszák. Linner Bertalan szerepében Fabian Istvánt láthatjuk. Ezenkívül a doktor barátainak, ismerőseinek, egykori betegeinek visszaemlékezéseit is hallhatjuk.

A rendezvény zárásaként a résztvevők felkeresték a doktor Sevcenko utcai egykori lakóházát és a kórház új épületzámnya előtt álló emléktáblát. Mindkét helyszínen elhelyezték a megemlékezés és tisztelet koszorúit.

Szemere Judit

amelyekre mindenképpen érdemes odafigyelniük.

Molnár János beregszászi római katolikus esperes-plébános arra hívta fel a figyelmet, hogy Linner Bertalan a legvadabb szafári és azt követő huszovegy évtizedben naponta részt vett a szentmiséken. Minden miséjét imáival kezdte.

A Linner család nevében Lovas András köszöntötte meg a szervezőket, hogy majd 50 évvel a halála után összegyűjtötték a doktor szövegét, s a konferencia keretében az érdeklődők is megismerhetik életét.

Dr. Duzsej Miklós nyugalmazott szakfőorvos, Beregszász diszpolgára hangsúlyozta: fontos lenne, hogy a mai fiatal orvosok Linner doktor szellemisége szemint gyampisáknak tudásukat, s mindjárt a legjobbra törekedjenek.

Ezután Gál Natalia, a Beregszászi Megyei Magyar Drámai Színház színművésze elszavalt Reményik Sándor: *Halotti beszéd a hulló leveleinek* című versét.

A rendezvény további részében a jelenlévők közelebbről is megismerkedhettek dr. Linner Bertalan életével s munkásságával. Nedbál Klára, a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium történelemtanára, Török Orsolya tanár, a KESZ tagja, Jakab Sándor, a Beregszászi Szent

Vencel Borrend főpáhámoka, Jakab Eleonóra tanár, a KESZ elnöke, dr. Kesz Margit neprajzkutató, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola docense érdekes előadásai révén betekintést nyerhettünk Linner Bertalan, az orvos, a szőlész, a keresztény ember mindennapjaiba, hallhattunk arról, hogyan öntötte meg alakját a nép emlékezetébe. Mindeközben a háttérben a vetítősávon korabeli csala-

46. Fotó: Beregi Hírlap 80-81. számának 6. oldala 2017-ből.

Forrás: Szemere Judit: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=7063094147070324&set=g.335565396090080>

d) A hivatalos rendezvények feliratai változóak a rendezvény céljának, programjának és megvalósításának módjai szerint. A kétnyelvű feliratok a legtöbb ilyen jellegű rendezvényen megtalálhatóak, az ukrán és magyar nyelv dominanciája változó. Az ukrán és magyar nyelvű feliratok változó jelenléte és dominanciája tükrözi az adott eseménynek a különböző nyelvi és kulturális közösségek iránti érzékenységét:

47. Fotó: Mezőgecse 2022.01.29, Böllérfesztivál.

Forrás: Fábián Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2197121520428166&set=pcb.4831595106922030>

e) A magánjellegű rendezvényeken (annak megfelelően, hogy épp melyik közösség rendezi) vagy csak magyar, vagy csak ukrán nyelvű (ezzel kapcsolatban lásd a 48. fotót). Ezek a rendezvények azt mutatják, hogy az egyes közösségek még mindig fontosnak tartják saját nyelvük megőrzését és használatát a mindennapi életben, a családi körben és a baráti társaságokban.

48. Fotó: V. Beregszászi Szent Márton Újborfesztivál és Libator 2019-ben.

Forrás: Kaszás Zoltán: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:

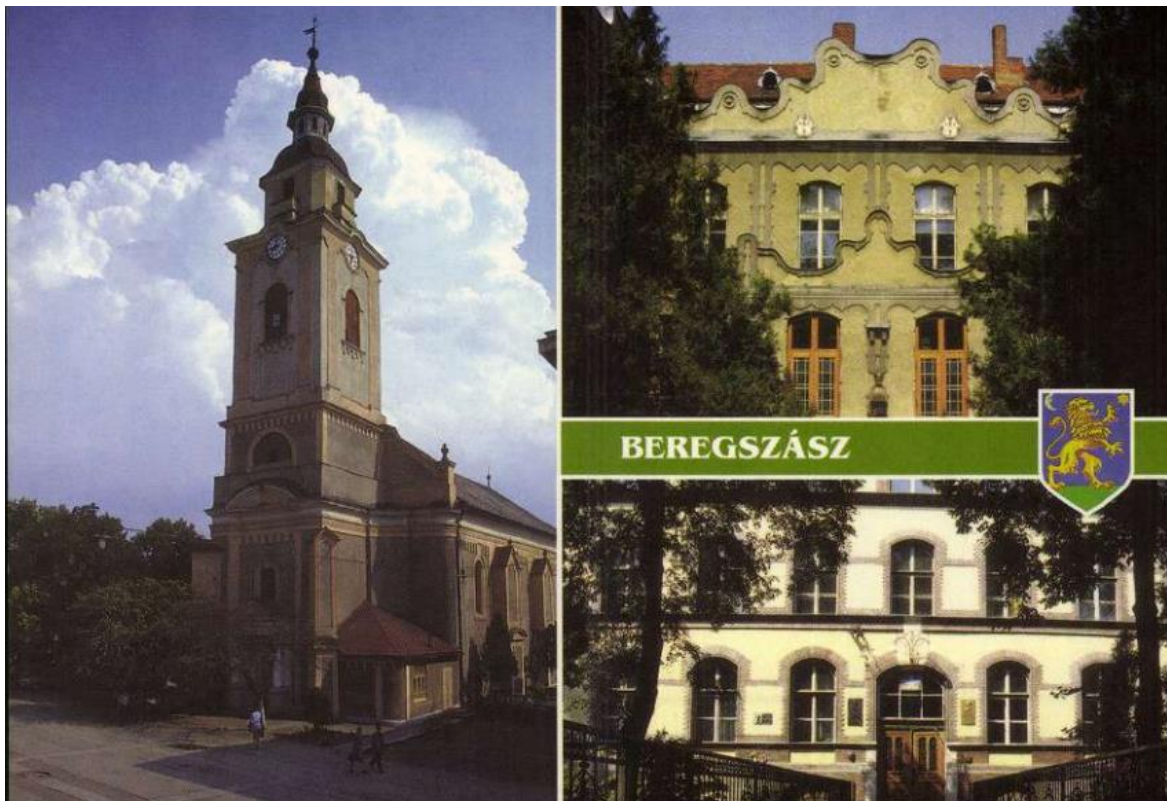
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1719799984820256&set=pcb.1719803191486602>

A levéltári, internetes adatbázisokból összegyűjtött képek mennyisége az ukrainai korszak tekintetében is csekély volt, ami itt is megnehezíti az átfogóbb kép kialakítását erről a korszakról. A kevés képes anyag és a feliratok hiánya arra kényszerít, hogy más forrásokra támaszkodjunk az ilyen politikai folyamatok értelmezésekor. A történelmi és nyelvi szakirodalmak által nyújtott kutatási eredmények, valamint az elemzett képek alapján azonban továbbra is lehetőség van arra, hogy következtetéseket vonjunk le Ukrajna nyelvpolitikai hatásairól és megnyilvánulásairól. Ezek az anyagok (mint például a

szakirodalmi feldolgozás és a fentebb lévő elemzés) gyakran részletesen elemzik az adott politikai időszak nyelvi változásait és azok társadalmi következményeit.

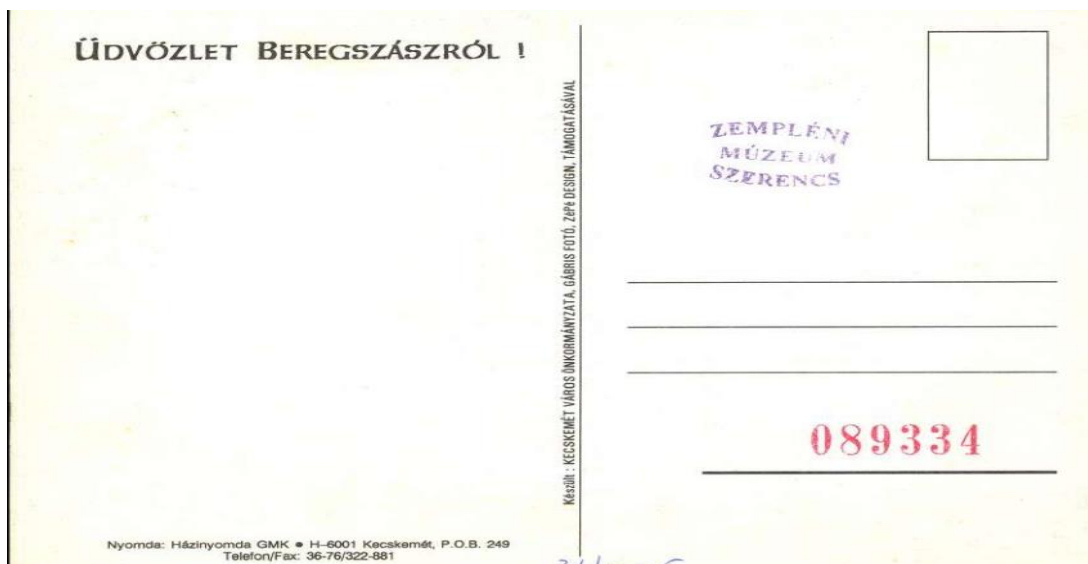
A begyűjtött képeslapok első oldala Beregszász egyes helyeit és a város nevének feliratát tartalmazták magyar nyelven (ezzel kapcsolatban lásd a 49. fotót). Hátoldaluk (lásd 50. fotó), szintén csak magyar nyelven, a rá nyomtatott feliratokkal jelentek meg. Ezek a jelenségek összességében árnyalt képet festenek így a Beregszászi járásban megjelenő nyelvi helyzetről.

49. Fotó: Képeslap, Beregszász.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386590/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIjpbIkhFUkJBUCk1VTSlslBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

50. Fotó: Képeslap hátoldala, Beregszász.

Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386590/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIlpbIkhFUkJBUKiVTSlSIlBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBlMXN6In0&img=1>

Az Ukrajnához tartozó Beregszászi járás nyelvi helyzete 1991-től változatos és sokszínű maradt, bár néhány változás bekövetkezett az állami nyelvpolitika és az etnikai kisebbségek helyzetének alakulásában. Az Ukrajnához való csatlakozást követően az ukrán nyelv státusza erősödött az állami intézményekben, az oktatásban és az adminisztrációban is. Az ukrán nyelvű média és kulturális tevékenységek is tovább fejlődtek, erősítve az ukrán identitást és kulturális örökséget. Ugyanakkor a magyar és ruszin kisebbségek is továbbra is jelentősek maradtak a Beregszászi járásban, és ezeknek a közösségeknek a nyelvi és kulturális hagyományai továbbra is fontos szerepet játszottak az életben. A magyar nyelv továbbra is jelentős volt az oktatásban, az adminisztrációban és az otthoni életben is, míg a ruszin nyelv is továbbra is jelen volt a közösségi és kulturális eseményeken. Fontos megemlíteni, hogy az Ukrajnában bekövetkezett politikai és társadalmi változások, valamint az ország gazdasági helyzete is befolyásolta a Beregszászi járás nyelvi helyzetét, ami napjainkra is folyamatosan változik.

V.ÖSSZEFOGLALÁS

„Különös dolog a fénykép: mindig jelen időben van, mindenkit egyetlen pillanatban ábrázol, és az a pillanat soha többé nem jön el. Az utókor számára készítjük, és miközben villan a zár, önmagunk jövőbeni változatára gondolunk, amint visszatekint erre az eseményre.” (Solomons 2017)

Magiszteri dolgozatomban a Beregszászi járás nyelvi funkcionálását vizsgáltam fotóanyagok segítségével.

A Beregszászi járás Kárpátalja egyik jelentős területe, amelyben különböző etnikai csoportok élnek, köztük magyarok, ukránok, ruszinok és más kisebbségi csoportok. A nyelvi helyzet ezen a területen változatos lehet attól függően, hogy melyik etnikai csoport vagy kisebbség lakosságáról van szó, valamint az adott helyi környezettől és történelmi háttértől is. (Molnár József – Molnár D. István 2005)

A magyarok, akik jelentős számban élnek ezen a területen, általában magyarul beszélnek a mindennapi életben és az otthonaikban. A magyar nyelv jelen van az oktatásban, a kulturális és vallási eseményeken, valamint az egyházi szolgáltatásokon is. (Beregszászi–Cserniczkó 2003)

Az ukránok szintén jelentős etnikai csoportot alkotnak a Beregszászi járásban. Az ukrán nyelv az állami intézményekben és az oktatásban domináns, de nagy számban jelennek meg az ukrán nyelvű média és kulturális tevékenységek is. (Beregszászi–Cserniczkó 2003, Cserniczkó 2019)

A ruszinok szintén jókora csoportot alkotnak a területen, nyelvük szintén használatban van az otthonokban, a közösségi életben és bizonyos intézményekben. Emellett más kisebbségi csoportok is jelen vannak, akik saját nyelvüket és kulturális hagyományaikat ápolják. (Cserniczkó 2019, Nádor 2011a.)

Emiatt a sokszínűség miatt olyan változatos és összetett a Beregszászi járás nyelvi helyzete: magába foglalja a különböző nyelvek és kultúrák egymás mellett éléséből eredő kihívásokat és lehetőségeket. (Beregszászi– Cserniczkó 2003)

A kutatás alapján bebizonyosodott, hogy a fényképek és más ikonográfiai elemek, mint például festmények, rajzok vagy térképek, rendkívül értékes források a történelmi és nyelvi kutatások számára. Ezek a vizuális elemek sokszor élethű képeket festenek egy adott korszakról, eseményekről és társadalmi jelenségekről, segítve ezzel a történészeket és kutatókat a múlt jobb megértésében.

A fényképekben rejlő részletek, például a helyszínek, emberek és írásos feliratok, sokat elárulnak egy adott időszak nyelvi helyzetéről, kultúrájáról és társadalmi viszonyairól. Ezek az elemek lehetővé teszik számunkra, hogy közelebb kerüljünk az adott kor mindennapi életéhez és nyelvhasználatához. Ezenkívül a fényképek és más vizuális források kiegészítik a történelmi és nyelvi szakirodalmakat, és segítenek még átfogóbb képet alkotni egy adott történelmi időszakról vagy eseményről. Az ikonográfiai elemek és a szöveges források együttes vizsgálata révén tehát gazdagabb és pontosabb megértést nyerhetünk az adott korszakról, annak nyelvi dinamikáiról és kulturális jelenségeiről.

Munkám elején három hipotézist fogalmaztam meg, melyek többnyire beigazolódtak. A kutatással kapcsolatban az első hipotézisemben azt feltételeztem, hogy az 1900-as évek első feléből kevesebb, a kutatás szempontjából releváns anyag fog rendelkezésre állni. Ez azonban nem így volt. Bár a rokonsági és ismerősi körökben begyűjtött képek mennyisége nagyon kevés volt, ezzel ellentétben, a médiának hála nagyon sok fénykép található bizonyos korokról és időszakokról. A fényképek elemzése során a Szovjet időszakig (alátámasztva őket szakirodalmi forrásokkal) egy teljesen átfogó képet kaphattunk a Beregszászi járásban lezajló nyelvi folyamatokról.

Második hipotézisemben az orosz nyelv dominanciáját hangsúlyoztam a nyilvános nyelvhasználati színtereken. Ez a hipotézisem teljes mértékben beigazolódtott. Mind a képek, mind a szakirodalmi források arról tanúskodtak, hogy a Szovjetunió az oroszosítás célját tűzte ki és vitte véghez időszakában. A fotóanyagok és példák, mint a képeslapok és helységnevek feliratai, konkrétan és vizuálisan is megjelenítik az adott időszakban zajló nyelvi és kulturális folyamatokat. Ezek a vizuális források továbbá betekintést nyújtanak abba, hogy hogyan változott a nyelvi tájkép, és hogyan hatottak ezek a változások a helyi közösségekre és identitásokra.

A harmadik hipotézisemben, az elsővel ellentétben azt fogalmaztam meg, hogy a 80–90-es évekből már gazdagabb forrásállomány áll majd rendelkezésre, s így a nyelvhasználattal kapcsolatosan is alaposabb információk nyerhetők. Ez azonban nem teljesen így volt. Bár lehet, hogy az említett időszakból sokkal több fénykép áll rendelkezésünkre a kutatáshoz, a kutatás és elemzés során kevés olyan képek sikerült begyűjteni erről az időszakról, ami az elemzés számára releváns lett volna. Ennek egyik oka, hogy a rokoni és ismerősi körök esetében a fényképek inkább szereplőközpontúak, személyeket, portrékat tartalmaznak. A másik oka, hogy az 1980-as és 1990-es években kevésbé volt elterjedt a fényképek megőrzése a Beregszászi járásban, illetve kevesebb dokumentációs anyag maradt fenn ebből az időszakból. Ezenkívül az 1980-as és 1990-es

évek politikai és társadalmi változásai, valamint az internet és digitális technológiák elterjedése is befolyásolhatta azt, hogy mennyire maradtak fenn fényképek és más vizuális anyagok erről az időszakról.

Összességében a Beregszászi járás nyelvi funkcionálása az évszázadok alapján, mint ahogy azt az elemzés is mutatta, nagyon változatos és sokszínű volt. Ezek a tapasztalatok és megállapítások mind segítenek abban, hogy még mélyebb és árnyaltabb megértést szerezzünk a Beregszászi járás nyelvi helyzetéről és történelméről. A kutatás során felmerült kihívások és hiányosságok fontosak lehetnek a jövőbeli kutatások és projektek tervezése során, és segíthetnek abban, hogy jobban megértsük a kutatás tárgyát és annak környezetét.

VI. FELHASZNÁLT IRODALOMJEGYZÉK

- Baigorri-Jalón J. 2016: "A fényképek felhasználása történeti forrásként, esettanulmány: Korai szinkrontolmácsolás az Egyesült Nemzetek Szervezetében." *New Insights in the History of Interpreting*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- Bánffyné Kalavszky, G. 1994. A fénykép szerepe a történelmi megismerésben. *Iskolakultúra*. 4 évf. 11-12. sz./1994 124-129.
- Beregszászi Anikó 2018: A magyar nyelv érettségi vizsga tartalma, mint nyelvi tervezési kérdés a kárpátaljai magyar iskolákban. In: Nagy-Kolozsvári Enikő és Kovács Szilvia szerk. *Multikulturalizmus és diverzitás a 21. században*. Ungvár: RIK-U, 2018. 40–42.
- Beregszászi Anikó–Csernicsekó István 2003: A magyar nyelv használatának lehetőségei Kárpátalján de jure és de facto. In: *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Magyar Kisebbségi Könyvtár sorozat. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 110–122.
- Beregszászi Anikó, Karmacs Zoltán, Márku Anita 2022: A magyar mint idegen nyelv tanítás helyzete és jövője Kárpátalján. In: Karmacs Zoltán – Márku Anita – Tóth-Orosz Enikő szerk.: *Mozaikok a magyar nyelvhasználatból. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból VI*. Törökbálint: Termini Egyesület, 2022. 57–65.
- Botlik József 2011: Ruszin vagy ukrán? Bródy András és Volosin Ágoston/Avgusztin politikai pályájának összevetése. In: *Zubánics László szerk. Magyar–ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér foltok”*. Beregszász–Ungvár: KMMI – Intermix Kiadó, 13–34.
- Botlik József – Dupka György 1991: *Ez hát a hon....* Mandátum Kiadó, Budapest.
- Brunner, Georg 1995: *Nemzetiségi kérdés és kisebbségi konfliktusok Kelet-Európában*. Budapest: Teleki László Intézet.
- Cornell/Phaidon Books. Cornell University Press. Ithaca, New York, 240–273
- Csernicsekó István 2011: A nyelvpolitika és a kisebbségi nyelvi jogok Ukrajnában 1991 és 2011 között. *EU Working Papers*. 14. évf. 1. sz./2011 100-101.
- Csernicsekó István 2013: *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Csernicsekó István 2019: *Fények és árnyak Kárpátalja nyelvi tájképéből*. II. Rákóczi Kárpátaljai Magyar Főiskola. Autdor-Shark, Ungvár.

- Csernicskó István, Hires-László Kornélia, Karmacsi Zoltán, Márku Anita, Máté Réka, Tóth-Orosz Enikő 2020: *Kárpátalja 1920–2020. A kárpátaljai magyarság elmúlt 100 éve*. Beregszász.
- Csernicskó, István 2022: Nyelvi hasonlóság és nyelvi változatosság a Kárpát-medencében. In: Molnár József és Papp Géza szerk. *A Kárpát-medence földrajza: Természet, társadalom, gazdaság, néprajz*. Budapest–Beregszász: Termini Egyesület – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 490–501.
- Dupka György 2012: *A Mi Golgotánk A kollektív bűnösség elvének alkalmazása a kárpátaljai magyarokkal és németekkel szemben*. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest.
- Endrődy-Nagy Orsolya 2018: *Gyermekkortörténeti ikonográfia – a képtudomány és a neveléstudomány házassága*. Eötvös Lóránd Tudományegyetem.
- Fedinec Csilla 2008: A Csehszlovákiához került Kárpátalja (1918–1921). In: *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Szerk.: Bárdi Nándor, Fedinec Csilla, Szarka László. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet. Budapest.
- Fedinec Csilla 2002: *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918-1944*. Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta-Dunaszerdahely, 2002.
- Fedinec Csilla 2008: A kárpátaljai autonómia kérdése. In.: *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*. Szerk.: Bárdi Nándor, Fedinec Csilla, Szarka László. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet. Budapest, 2008.
- Fedinec Csilla 2004: *Kárpátalja 1938-1941. Magyar és ukrán történeti közelítés*. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Fedinec Csilla 1999: *Kárpátalja anno (közigazgatási vázlat). Pánsíp*.
- Fedinec Csilla 2015: *Kárpátalja és az első bécsi döntés*. In: *Magyarság és a Kárpát-medence. Az első bécsi döntés című nemzetközi konferencia tanulmányai*. Szerk.: Molnár Jenő. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém.
- Fedinec Csilla, Tokar Marian 2010: *Kronológia*. In: *Kárpátalja 1919–2009. Történelem, politika, kultúra*. Főszerk.: Fedinec Csilla, Vehes Mikola. Argumentum, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 136-147.
- Gayer Zoltán 1998: *Fényképaktusok. Replika. 9. évf. 33-34 sz./1998 87-102*.
- Gazdag, Vilmos 2019: *A kárpátaljai magyar nyelvjárások különfejlődéséről az államnyelvi kölcsönszavak fényében*. *Magyar Nyelvjárások* 57 pp. 101–121.
- Gazdag Vilmos 2021: *Szláv elemek a Kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Monográfia. Termini Egyesület, Törökbálint.

- Gombrich, E. H. 1982: *Kép és szem. Új tanulmányok a képi reprezentáció pszichológiájáról*, Phaidon.
- Gyurgyák János 2008: *Magyarország története képekben. I kötet (A dualizmus kora)*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Hires-László Kornélia – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2022: Kereskedelmi egységek nyelvi tájképe: kárpátaljai román- és magyarlakta települések példája alapján. In: Karmacsi Zoltán – Márku Anita – Tóth-Orosz Enikő szerk.: *Mozaikok a magyar nyelvhasználatból Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból VI. Termini Egyesület, Törökbálint*.
- Isherwood, S. 1988: *A családi album*. London.
- Karmacsi Zoltán 2018: Turizmus és nyelvi tájkép, In.: Tódor Erika-Mária; Tankó Enikő; Dégi Zsuzsanna szerk. *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség. Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet (I.)*, Scientia, Kolozsvár, 211–221.
- Fedinec, Csilla és Vehes, Mikola és Molnár D., István és Molnár, József és Osztapec, Jurij és Tokar, Marian és Oficinszkij, Roman és Cserniczkó, István 2011: *Kárpátalja évszámokban 1867–2010. Studia regionalistica*. Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézete, Uzgorod. ISBN 978-966-2095-55-5.
- Kemp, W. 1979: *A fotográfia elmélete*. 3 Bde. München, 83.
- Kiss András 2022: Vizuális impresszió. A fénykép, mint forrás szerepe, valamint felhasználásának lehetőségei a gazdaságtörténeti kutatásokban. *ArchiveNet*. 22. évf. 5-6 sz./2022.
- Levenec, J. és mtsai (Левенець Ю. та ін.) szerk. 2008: *Закарпаття в етнополітичному вимірі*. Київ: ППЕНД ім. І. Ф. Кураса.
- L. Menyhért László 2008: Amiről a képi források beszélnek? *Iskolakultúra*. 18. évf. 5-6 sz./2008 149-159.
- Maszenko, Larisza (Масенко Лариса) szerk. 2005: *Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали*. Київ: Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”.
- Mikonya György 2017: Ikonográfia és életképek a 20. század eleji Magyarországról. *Gyermeknevelés*, 5. 1. sz., 64–84.
- Molnár D. Erzsébet 2021: A vidék szovjetizálása/szovjetesítése. In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. Főszerk.: Dr. Csatóry György. II. RF KMF – „RIK-U” Kft., Beregszász-Ungvár.

- Molnár D. István 2013: *A hatalomváltások hatása Kárpátalja népességszámának alakulására 1869-től napjainkig.*
- Molnár D. István 2021: A közigazgatási térfelosztás változásai a mai Kárpátalja területén. In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások.* Főszerk.: Dr. Csatóry György. II. RF KMF – „RIK-U” Kft., Beregszász-Ungvár.
- Molnár József – Molnár D. István 2005: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében.* Beregszász: Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa.
- Müller Rolf 2007: A forradalom emlékalbuma. *Betekintő.* 1. évf. 1 sz./2007, 1-16.
- Nádor Orsolya 2002: *Nyelvpolitika. A magyar nyelv politikai státuszváltozásai és oktatása a kezdetektől napjainkig.* Budapest: BIP
- Nádor Orsolya 2011a: Nyelvpolitika és oktatás – történeti háttérvázlat. In: Bartha Csilla – Nádor Orsolya – Péntek János szerk. *Nyelv és oktatás kisebbségben: Kárpát-medencei körkép,* Budapest: Tinta Könyvkiadó, 21–55.
- Solomons Natasha 2017: *A Tyneford-ház.* IRC MIRROR.
- Pahirja, Olekszandr (Пагіря Олександр) 2012: *Закарпатські втікачі в СРСР: через табори ГУЛАГ і БУЗУЛІУК до рідних Карпат 1939–1949.* Архівні документи і матеріали. Ужгород: Карпати.
- Papp Z. Attila 2010a: A kárpátaljai magyar nyelvű oktatás rendszere és néhány aktuális kihívása 2009-ben. In: Fedinec Csilla és Mikola Vehes főszerk. *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra,* 480–498. Budapest: Argumentum–MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete.
- Pastor Peter 2019: Fényképek, mint történelmi dokumentumok. Jevgenyij Haldej két, Budapesten készült fotójának vizsgálata. *Matarka.* 31. évf. 121 sz./2019 105-117.
- Pusztai Virág 2020: *Vizualitás és média.* Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged, 2020.
- Romsics Ignác 2001. Nemzet és állam a modern történelemben. *Rubicon* 12/8–9: 112–113.
- Sántha Kálmán 2011: A fotóinterjú a pedagógiai architektúra vizsgálatában. *Iskolakultúra.* 21. évf. 4-5 sz./2011 55-67.
- Shevelov, Jurij (Шевельов Юрій) 1987: *Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941).* Стан і статус. Київ: Сучасність.
- Sekula Allan: 2003: „*Archívum olvasása. Fényképezés a munkaerő és a tőke között.*” London és New York: Routledge. Liz Wells, 443–452.
- Skutnabb-Kangas, Tove 1997: *Nyelv, oktatás és a kisebbségek.* Budapest: Teleki László Alapítvány.

- Starl T. 1995: Knipser. *A magánfotózás vizuális története Németországban és Ausztriában 1880-tól 1980-ig*. München/Berlin, 12-25.
- Stemlerné Balogh Ilona 1943: A fénykép, mint történeti forrás. In.: *Tanulmányok Rózsa György Tiszteletére* 2005: Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest, 171-173.
- Stemlerné Balogh Ilona 2009: *Történelem és fotográfia*. Osiris Kiadó-Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 7-10.
- Stryker Roy 1943: *Farm Security Administration Collection. Historical section - Division of Information. Archives of American Art*. Smithsonian Institution.
- Sotang Susan 1977: *A fényképezésről*. Európa Könyvkiadó. Budapest, 1981; 13-14.
- Sütő Anna 2011: Kárpátalja Magyarország kötelékében (1939. március 16. – 1944. október 28.). In: Szerk.: Novák Zsuzsanna: *Megmaradás – Magyar jelen és jövő Kárpátalján! c. kárpátaljai magyarságról szóló konferencia kiadványa, második, bővített kiadás*. Magyar Fiatalok Határok Nélküli Alapítvány.
- Szakál Imre 2021: Kárpátalja csehszlovák közigazgatása. In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. Főszerk.: Dr. Csatóry György. II. RF KMF – „RIK-U” Kft., Beregszász-Ungvár, 416–423.
- Szalay Zoltán 2011: Kisebbségi nyelvi jogok Szlovákiában az 1918–1968 közötti időszakban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 2011/3: 81–96.
- Szécsényi András 2016: A korszellem hálójában. Gondolat Kiadó, Budapest. 13-14.
- Szölösi Nóra 2021: A müncheni tárgyalások és az első bécsi döntés. In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. Főszerk.: Dr. Csatóry György. II. RF KMF – „RIK-U” Kft., Beregszász-Ungvár, 455–459.
- Szölös Nóra 2021: A polgári közigazgatásra történő áttérés. In: *Kárpátalja története. Örökség és kihívások*. Főszerk.: Dr. Csatóry György. II. RF KMF – „RIK-U” Kft., Beregszász-Ungvár, 472–475
- Tagg John 1993: *A reprezentáció terhe. Esszék a fényképekről és a történelemről*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Terendi Viktória 2022: A fotografikus képi struktúra alkotóelemei és jellemzőik – 20. századi családi fényképek példáin keresztül. *Per Aspera ad Astra*. 9. évf. 1. sz/2022 90–112.
- Pavlenko, Aneta 2006: Russian as a lingua franca. *Annual Review of Applied Linguistics* 26: 78–99.
- Pilarczyk Ulrike-Mietzer Ulrike 2000: A képtudomány módszerei a neveléstudományi és társadalomtudományi kutatásban. *Iskolakultúra*. 20. évf. 5-6 sz./2010 3-16.

- Vasas Géza 2000: A ruszin autonómia válaszfútjain – 1939. március-szeptember. *Aetas* 2000/4: 64–87.
- Vehes Mikola, Tokar Marian 2010: Komáromi tárgyalások. In: *Kárpátalja 1919-2009. Történelem, politika, kultúra*. Főszerk.: Fedinec Csilla, Vehes Mikola. Argumentum, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete.
- Vidnyánszky István 2010: Csehszlovák diplomáciai siker. In: *Kárpátalja 1919-2009. Történelem, politika, kultúra*. Főszerk.: Fedinec Csilla, Vehes Mikola. Argumentum, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete.

VII. REZÜMÉ

«Фотографія – це особлива річ: вона завжди в теперішньому часі, вона зображує кожного в одній миті, і ця мить ніколи не повториться. Ми робимо їх для нащадків, і коли затвор блимає, ми думаємо про свою майбутню версію, озираючись на цю подію». (Соломони 2017).

У своїй магістерській роботі я дослідила мовне функціонування Берегівського району за допомогою фотоматеріалів.

Берегівський район є одним із важливих районів Закарпаття, де проживають різні етнічні групи, включаючи угорців, українців, русинів та інші групи меншин. Мовна ситуація на цій території може змінюватися залежно від населення етнічної групи чи меншини, а також від місцевого середовища та історичного походження. (József Molnár–István D. Molnár 2005)

Угорці, які проживають у значній кількості на цій території, зазвичай розмовляють угорською мовою в повсякденному житті та вдома. Угорська мова також присутня в освіті, культурних і релігійних заходах, церковних службах. (Beregszászi–Csernicskó 2003)

Українці також є значною етнічною групою в Берегівському районі. Українська мова домінує в державних установах та освіті, також присутні україномовні медійні та культурні діяльності. (Beregszászi–Csernicskó 2003, Csernicskó 2019)

Русини також присутні в цій місцевості, і русинська мова також вживається в домах, в громадському житті та в деяких установах. Крім того, можуть існувати інші групи меншин, які зберігають свою мову та культурні традиції. (Csernicskó 2019, Nádor 2011a.).

Через це розмаїття мовна ситуація Берегівського району є складною та різноманітною, а також включає виклики та можливості, що є результатом співіснування різних мов і культур. (Beregszászi–Csernicskó 2003)

На основі дослідження було доведено, що фотографії та інші іконографічні елементи, такі як картини, малюнки чи карти, є надзвичайно цінними джерелами для історичних та лінгвістичних досліджень. Ці візуальні елементи часто малюють реалістичні картини даної епохи, подій і суспільних явищ, таким чином допомагаючи історикам і дослідникам краще зрозуміти минуле.

Деталі, властиві фотографіям, такі як місця, люди та письмові написи, багато розкривають про мовну ситуацію, культуру та соціальні відносини певного періоду. Ці елементи дозволяють нам наблизитися до повсякденного життя та використання мови того часу. Крім того, фотографії та інші візуальні ресурси доповнюють історичну та лінгвістичну літературу та допомагають створити більш повну картину певного історичного періоду чи події. Завдяки спільному дослідженню іконографічних елементів і текстових джерел ми можемо отримати багатше і точніше розуміння даної епохи, її мовної динаміки та культурних явищ.

На початку своєї роботи я сформулювала три гіпотези, які здебільшого підтвердилися. У моїй першій гіпотезі, щодо дослідження, я припустила, що з першої половини 1900-х років буде доступно менше, для дослідження важливих матеріалів. Однак це було не так. Хоча кількість знімків, зібраних у колах родичів і знайомих, була дуже малою, натомість, завдяки ЗМІ, є багато фотографій певних віків і періодів. Під час аналізу фотографій до радянського періоду (підкріплення їх літературними джерелами) ми змогли отримати цілком вичерпну картину мовних процесів, що відбувалися в Берегівському районі.

У своїй другій гіпотезі я наголошувала на домінуванні російської мови в межах публічного використання мови. Моя гіпотеза повністю підтвердилася. І малюнки, і літературні джерела свідчать, що Радянський Союз у свій час ставив і здійснював мету русифікації. Фотоматеріали та приклади, як-от написи на листівках та топоніми, конкретно та наочно відображають мовні та культурні процеси, що відбувалися в даний період. Ці візуальні ресурси забезпечують подальше розуміння того, як змінився мовний ландшафт і як ці зміни вплинули на місцеві громади та ідентичність.

У моїй третій гіпотезі, на відміну від першої, я стверджувала, що з 1980-х і 1990-х років буде доступний багатший набір джерел, і таким чином можна буде отримати більш повну інформацію про використання мови. Однак це було не зовсім так. Хоча ми можемо мати ще багато фотографій із згаданого періоду, доступних для дослідження, під час дослідження та аналізу нам вдалося зібрати кілька фотографій цього періоду, які були б релевантними для аналізу. Однією з причин цього є те, що у випадку з родичами та знайомими фотографії більш характерні, містять людей і портрети. Інша причина полягає в тому, що у 1980-х і 1990-х роках збереження фотографій було менш поширеним у Берегівському районі, а також збереглося менше документального матеріалу цього періоду. Крім того, політичні та соціальні

зміни 1980-х і 1990-х років, а також поширення Інтернету та цифрових технологій могли вплинути на те, наскільки збереглися фотографії та інші візуальні матеріали цього періоду.

Загалом функціонування мови Березівського району на основі століть, як показав аналіз, було дуже різноманітним і багатогранним. Усі ці напрацювання та знахідки допомагають отримати ще глибше та детальніше розуміння мовної ситуації та історії Березівського району. Проблеми та прогалини, які виникли під час дослідження, можуть бути важливими для планування майбутніх досліджень і проектів і можуть допомогти нам краще зрозуміти предмет дослідження та його середовище.

VIII. MELLÉKLETEK

1. Táblázat: A régió politikai-közigazgatási státusa 1867–2011 között. (Forrás: Csernicskó 2019: 9).

2. Táblázat: “A hivatalos nyelv funkcióit betöltő nyelv(ek) országos, regionális és helyi szinten a mai Kárpátalja területén (1868–2020)”(Forrás: Csernicskó–Hires-László–Karmacsi–Márku–Máté–Tóth-Orosz 2020: 27).

IX. A SZAKDOLGOZATBAN SZEREPLŐ FOTÓK FORRÁSA

1. Fotó: 1990-es, születésnap, magyar feliratot tartalmazó fénykép. Forrás: Olcsvári Éva, Bene.
2. Fotó: Magyar nyelvű tablókép az 1924-1925-ös Beregszászi gimnáziumból. Forrás: Márton Éva, Beregszász.
3. Fotó: Héber nyelvű feliratot tartalmazó fénykép 1936-ból. Forrás: Márton Éva, Beregszász.
4. Fotó: Magyar nyelvű feliratot tartalmazó iskolai tábla 2018-ból. Forrás: Heé Dorina, Gát.
5. Fotó: Magyar és ukrán nyelvű feliratokat tartalmazó iskolai osztályterem/rendezvény 2005-ből. Forrás: Oláh Anikó, Mezővári.
6. Fotó: Magyar nyelvű, kézzel készített családfa. Forrás: Holozsay Marika, Sárosoroszi.
7. Fotó: Magyar nyelvű feliratot tartalmazó eljegyzési torta 2017-ből. Forrás: Csapóci Csilla, Bene.
8. Fotó: Farkas Jenő könyv-mű- papír és irodaszer kereskedése, 1911-ből. Forrás: Fábrián Denissza, „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2559133464226968&set=gm.6096860073728854&id=847048095376771>
9. Fotó: Bereg című hetilap 3. évfolyam 1. számának címlapja. Forrás: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=7093405714039167&set=g.335565396090080>
10. Fotó: Üdvözet Beregszászból, Auer Károly fűszer, csemege, vászon és divatáru üzlete. Forrás: Beregszász - Berehove – Берегово Facebook csoport: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100069147767515&sk=photos>
11. Fotó: Vadászterületi engedély 1913-ból. Forrás: Kaszás Zoltán: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=9140255906045623&set=pcb.6101888266559368>
12. Fotó: Képeslap: Beregszász; Kálvin tér, Ev. ref. áruzsáka; Izraelita templom. Forrás: Hungaricana: <https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407681/?list=eyJmaWx0ZXJzIj7IkRB>

[VEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUkIVTSlSIIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5Ijo1YmVyZWdzZelx1MDBIMXN6In0](https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386600/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUkIVTSlSIIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5Ijo1YmVyZWdzZelx1MDBIMXN6In0)

13. Fotó: Üdvözet Beregszászból képeslap, Zsuzsa-lak. Forrás: Hungaricana: <https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386600/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUkIVTSlSIIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5Ijo1YmVyZWdzZelx1MDBIMXN6In0>

14. Fotó: Üdvözet Beregszászból képeslap, M. kir. áll. elemi iskola. Forrás: Hungaricana: <https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407720/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUkIVTSlSIIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5Ijo1YmVyZWdzZelx1MDBIMXN6In0&img=0>

15. Fotó: Üdvözet Beregszászból képeslap, M. kir. áll. elemi iskola hátoldala. Forrás: Hungaricana: <https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407720/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpbIkhFUKJBUkIVTSlSIIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5Ijo1YmVyZWdzZelx1MDBIMXN6In0&img=1>

16. Fotó: Beregi Hírlap 19. számának 8. oldala. Forrás: Fábíán Denissza, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/groups/847048095376771/search/?q=bereg%20>

17. Fotó: Beregszászi kocsmá az 1930-as években. Forrás: Fábíán Denissza, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1659191464221177&set=gm.2952950071453219>

18. Fotó: Kún Ignác szücs üzlete az 1920-as években, Beregszászban. Forrás: Fábíán Denissza, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1836605813146407&set=gm.3481241478624073>

19. Fotó: Italadó 1926-ból. Forrás: Bányai Laky Ibolya, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/photo?fbid=2770538376414150&set=pcb.6013823515365844>

20. Fotó: Meghívó Badalóból, 1938.09.04. Forrás: Fábíán Denissza, „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2251499508323700&set=gm.5029669697114569&idorvanity=847048095376771>

21. Fotó: Kétnyelvű képeslap Bergszászról. Forrás: „Перший.com.ua”: <https://pershij.com.ua/nepereversheniy-khroniker-starovinnog/>

22. Fotó: Háromnyelvű képeslap Beregszászról. Forrás: „Перший.com.ua”:
<https://pershij.com.ua/nepereversheniy-khroniker-starovinnog/>
23. Fotó: Beregszász városi közkönyvtára és Króh Ignác lisztüzlete. Forrás: Kaszás Zoltán: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=3107287252675882&set=gm.2481386935276204>
24. Fotó: Felszabadulási okirat 1935-ből. Forrás: „A beregszászi zsidók - Beregszász képekben”: <https://www.jewishgen.org/yizkor/Berehove/ber031.html>
25. Fotó: Újságíró kártya Csehszlovákia idejéből. Forrás: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/groups/335565396090080>
26. Fotó: A „Betar purim” előadása Masaryk elnök tiszteletére 1936-ban. Forrás: „A beregszászi zsidók - Beregszász képekben”:
<https://www.jewishgen.org/yizkor/Berehove/ber031.html>
27. Fotó: Kétnyelvű képeslap, Beregszász. Forrás: Hungaricana:
<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1163798/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbIkhFUKJBUk1VTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>
28. Fotó: Háromnyelvű képeslap, Beregszász, vasút. Forrás: Hungaricana:
<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1382052/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbIkhFUKJBUk1VTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>
29. Fotó: Négy nyelvű képeslap, Beregszász. Forrás: Hungaricana:
<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407686/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbIkhFUKJBUk1VTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0&img=0>
30. Fotó: Négy nyelvű képeslap hátoldala, Beregszász. Forrás: Hungaricana:
<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407686/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbIkhFUKJBUk1VTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0&img=1>
31. Fotó: 1942-es piactér Beregszászban. Forrás: Fábián Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2323357057804611&set=gm.5273604689387734&id=847048095376771>

32. Fotó: Képeslap, Beregszász, Hősök emlékműve és parkrészlet. Forrás: Hungaricana:
<https://gallery.hungaricana.hu/hu/OSZKKepeslap/1407728/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFIlpbIkhFUKJBUkIVTSIsIlBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjojoiYmVyZWdzlxlMDBlMXN6In0>
33. Fotó: Utcai látkép Makkojános, 1989. Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2511658068974508&set=gm.5903050006443196&idovanity=847048095376771>
34. Fotó: Makkosjános 1989. Az Iskolaközi Termelési Tankombinát. Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2628811073925873&set=gm.6399689400112585&idovanity=847048095376771>
35. Fotó: Csetfalva, 1989. Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2457003217773327&set=gm.5711269858954546&idovanity=847048095376771>
36. Fotó: Orosz nyelvű hirdetések 1986-ból. Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2720591244747855&set=pcb.6850043168410537>
37. Fotó: Makkosjános 1985. Aratási mulatások. Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja(„Закарпаття”) régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo?fbid=2530953887044926&set=gm.5978779918870204&idovanity=847048095376771>
38. Fotó: A 4.-es számú Kossuth Lajos Középiskola végzősei 1973-ban. Forrás: Fábíán Denissza: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2750292921777687&set=gm.7003482216399964&idovanity=847048095376771>
39. Fotó: A Vári Középiskola első magyar végzősei (1956-1961). Forrás: Vass Ibolya: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=4957873051008615&set=gm.5189622044452666&idovanity=847048095376771>
40. Fotó: Magyar nyelvű, Beregi Hírlap 1991-ből. Forrás: Szemere Judit: „ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЩИНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ”

Facebook

csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=7098514596861612&set=g.335565396090080>

41. Fotó: Képeslap, Beregszász, 1960. Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1163711/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbkFkFUKJBUkIVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

42. Fotó: Képeslap hátoldala, Beregszász. Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1163711/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbkFkFUKJBUkIVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0&img=1>

43. Fotó: Beregszászi látkép 1990-ből. Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/Fortepan/1539890/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbkFkFUKJBUkIVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

44. Fotó: Szépségverseny 2000-ben Makkosjánosiban. Forrás: Fábíán Denissza:

„Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2684467875026859&set=gm.6659140770834112&id=847048095376771>

45. Fotó: Utcai látkép Benéről, 2011. Forrás: Mészáros Péter:

„Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=4898401656844684&set=gm.4599219540159589>

46. Fotó: Beregi Hírlap 80-81. számának 6. oldala 2017-ből. Forrás: Szemere Judit:

„ІСТОРИЯ БЕРЕГІВЦІНИ В ЛИСТІВКАХ (ФОТО) ТА АРХІВНИХ ДОКУМЕНТАХ” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=7063094147070324&set=g.335565396090080>

47. Fotó: Mezőgecse 2022.01.29, Böllérfesztivál. Forrás: Fábíán Denissza:

„Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2197121520428166&set=pcb.4831595106922030>

48. Fotó: V. Beregszászi Szent Márton Újborfesztivál és Libator 2019-ben. Forrás:

Kaszás Zoltán: „Kárpátalja("Закарпаття") régi és mostani képeken” Facebook csoport:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1719799984820256&set=pcb.1719803191486602>

49. Fotó: Képeslap, Beregszász. Forrás: Hungaricana:

<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386590/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNFjpbkFkFUKJBUkIVTSIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdzZlx1MDBIMXN6In0>

[RBVEFCQVNF1jpb1khFUKJBUk1VTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdz1MDBIMXN6In0](https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386590/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpb1khFUKJBUk1VTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdz1MDBIMXN6In0)

50. Fotó: Képeslap hátoldala, Beregszász. Forrás: Hungaricana:
<https://gallery.hungaricana.hu/hu/SzerencsKepeslap/1386590/?list=eyJmaWx0ZXJzIjp7IkRBVEFCQVNF1jpb1khFUKJBUk1VTsIsIIBIT1RPIwiUE9TVENBUkQiXX0sInF1ZXJ5IjoiYmVyZWdz1MDBIMXN6In0&img=1>

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Biró Avanda Kinga_Magyar szak_Magiszteri dolgozat_2024-1.pdf

Ким подано:

Аніко Чурман

Дата перевірки:

2024-05-20 01:07:25

Дата звіту:

2024-05-22 12:00:27

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

109

Кількість слів:

21141

Схожість 15%	Збіг: 36 джерела	Вилучено: 6 джерела
Інтернет: 24 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Перефразовування 3%	Кількість: 36 джерела	Перефразовано: 1517 слова
Цитування 9%	Цитування: 83	Всього використано слів:
Включення 1%	Кількість: 9 включення	2963 Всього використано слів: 256
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 52 слова